TARTU ÜLIKOOL

SOTSIAALTEADUSKOND

RIIGITEADUSTE INSTITUUT

Raul Toomla

Magistritöö

RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDE EFEKTIIVSUS RELVAKONFLIKTIDE LAHENDAMISEL: ÜRO NÄITEL

Juhendaja: prof. Eiki Berg, PhD

Tartu 2008

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

……..
/Raul Toomla/

Sisukord

SISSEJUHATUS **3**

I TEOORIA **6**

1.1 RELVAKONFLIKT 6
1.2 SÕDADE LAHENEMINE 10
1.3 RAHVUSVAHELISED ORGANISATSIOONID 18
1.3.1 Rahvusvaheliste organisatsioonide liigitus *19*
1.3.2 ÜRO relvakonfliktidesse sekkumise alused *21*
1.3.2.1 Julgeolekunõukogu 23
1.3.2.2 Peaassamblee 26
1.3.2.3 Peasekretär 28
1.3.3 Regionaalsed kokkulepped *30*
1.4 KOKKUVÕTE 30

II MEETOD **31**

III ANDMESTIK **34**

3.1 ANDMESTIK 35
3.1.1 Andmestiku piirangud *35*
3.1.2 Karakteristikud *37*
3.2 KONFLIKTID VALIMIS 43
3.3 ÜRO SEKKUMINE 46
3.4 ÜRO EFEKTIIVSUS 57
3.4.1 Aeg efektiivsuse näitajana *57*
3.4.2 Lõplik lahendus efektiivsuse näitajana *64*
3.4.3 Järeldused *69*

KOKKUVÕTE **72**

KASUTATUD MATERJALID **75**

SUMMARY **81**

LISA - ANDMESTIK **84**

Sissejuhatus

Külma sõja lõppedes on ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide hulk märkimisväärselt suurenenud. Kui 1989nda aasta lõpuks oli vastu võetud 646 resolutsiooni, siis 2007nda aasta lõpuks oli neid 1794. Külma sõja järgselt on resolutsioonide hulk olnud ligikaudu kaks korda suurem kui Külma sõja ajal. Selline tendents näitab selgelt ÜRO aktiivsuse kasvu rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisel.

Enamus neist resolutsioonidest käsitleb olukordi riikide sees, olgu selleks kodusõjad, relvastuse levik või terrorism. Riikidevahelisi konflikte käsitlevad resolutsioonid on kindlalt vähemuses. Samas ei saa siseriiklike konfliktide hulga suurenedes mööda vaadata ka riikidevahelistest sõdadest ning viimaste lahendamisest. Riikide käsutuses on ressursid pidada äärmiselt veriseid konflikte ning nende lahendamine on sama vajalik kui siseriiklike konfliktide lahendamine.

Rahvusvahelistel organisatsioonidel on oluline roll riikidevaheliste konfliktide lahendamisel, nii mõnigi on selle eesmärgiga loodud. Kollektiivse julgeoleku tagamisel on rahvusvahelised organisatsioonid kui institutsionaliseeritud riikidevahelised kokkulepped ainuvõimalikuks vahendiks.

Käesoleva töö üldiseks eesmärgiks on uurida rahvusvaheliste organisatsioonide efektiivsust lahendada riikidevahelisi relvakonflikte nendesse sekkumise kaudu. Kuna ÜRO on olulisim sekkuja rahvusvahelistesse konfliktidesse ning üheks organisatsiooni eesmärgiks on säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, siis on ka see organisatsioon näiteks, mille najal efektiivsust uurida.

Töös uuritakse ÜRO efektiivsust relvakonfliktide lahendamisel. Efektiivsuse eestikeelseks vasteks on termin „tõhusus“. Edaspidi kasutatakse mõlemat terminit sünonüümidena. Sõltuv muutuja on seega relvakonfliktide lahendamine, sõltumatu muutuja on sekkumine relvakonflikti, antud juhul rahvusvahelise organisatsiooni, ÜRO sekkumine. Efektiivsus on mõõdik, mis näitab muutumist sõltuvas muutujas ehk millises ulatuses on muutus toimunud. Efektiivsuse hindamisel on lähtutud kahest kriteeriumist – konflikti ajaline kestvus peale sekkumist ning konflikti põhjuseks olnud asjaolude lõplik lahendamine. Mõlema kriteeriumi juures vaadeldakse ÜRO sekkumist konfliktidesse võrdluses teiste sekkujatega ja sekkumata konfliktidega ning võrdluses ÜRO sekkumiste sees sekkumiste intensiivsuse kaudu.

Sellest johtuvalt on püstitatud kaks hüpoteesi, millel mõlemal on üks allhüpotees. Esimeseks hüpoteesiks on – ÜRO sekkumine toob kaasa relvakonflikti kiirema lõppemise võrreldes teiste sekkujate ja sekkumata konfliktidega. Selle allhüpotees võrdleb sekkumise efektiivsust ÜRO sees erinevate sekkumise intensiivsusastmete vahel – mida intensiivsem on sekkumine, seda kiirem on konflikti lõppemine.

Teiseks hüpoteesiks on – ÜRO sekkumine toob kaasa relvakonflikti põhjuseks olnud asjaolude rohkema äralangemise võrreldes teiste sekkujate ja sekkumata konfliktidega ning allhüpoteesiks – mida intensiivsem on sekkumine, seda enam konflikti põhjused ära langevad.

Töö koosneb kolmest osast. Esimene, teooria osa räägib sekkumist puudutavatest kontseptsioonidest ja annab põgusa ülevaate eelnevatest samalaadsetest uuringutest. Kontseptsioonid, mida käsitletakse on relvakonflikt, selle lahendused ning sellesse sekkumise erinevad võimalused. Lisaks sellele tuuakse teooria osas ära ülevaade rahvusvahelistest organisatsioonidest ning juriidilised alused ÜRO sekkumiseks. Viimane on ülevaade mehhanismidest, kuidas ÜRO hindab mõne olukorra rahvusvahelist rahu ohustavaks ning millised on reeglid käitumiseks kui selline otsus on vastu võetud. Eraldi vaadeldakse ÜRO peamiste organite, mis on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisega seotud – Julgeolekunõukogu, Peaassamblee ja Peasekretär – tegevusi.

Teine osa on ülevaade metoodikast, kuidas operatsionaliseerida efektiivsust. Siin seletatakse lahti, milliseid kriteeriume on efektiivsuse mõõtmisel kasutatud.

Kolmas osa on andmestiku analüüs, mille tulemusena selgub kas ja kui efektiivne ÜRO relvakonfliktidesse sekkumisel oli. Töö andmestiks põhineb Uppsala Ülikooli ja *Peace Research Institute Oslo* andmebaasil, kokku on andmestikus 81 riikidevahelist relvakonflikti. Andmestiku osa koosneb neljast peatükist, milledest esimeses seletatakse lahti andmestiku piirangud ja karakteristikud, teises antakse illustreeriv ülevaade andmestiku relvakonfliktidest ja kolmandas uuritakse, millistesse konfliktidesse ÜRO on sekkunud. Selle osa kõige olulisem peatükk on neljas, kuna seal selguvad vastused püstitatud hüpoteesidele.

Autorile kättesaadava kirjanduse põhjal saab väita, et sarnast uurimistööd kirjutatud ei ole. Palju on ilmunud töid ühe sekkumisliigi kohta ning on proovitud mõõta ka nende edukust. Samuti on hulgaliselt materjale ÜRO kohta, kuid ÜRO

sekkumise efektiivsust mõõtvaid uurimusi ei leitud. Seega on tegemist eesti keeles originaalse uurimusega.

I Teooria

Töö selles osas tuleb pilguheit kontseptsioonidele ning antakse ülevaade teostest, millega käesoleva töö kirjutamisel kokku puututi. Osa on üles ehitatud lähtuvalt töö teemast, käsitlemisele tulevad relvakonflikt, selle lahenemine, sekkumise erinevad võimalused ning rahvusvahelised organisatsioonid ja ÜRO.

Sõja käsitluses vaadeldaks erinevaid tähendusi, mis sõjale on antud ning uuritakse erinevaid relvakonflikti definitsioone. Edasi vaadeldakse, millised on erinevad võimalused sõja lõppemiseks. Kuna töö teemaks on ÜRO sekkumise efektiivsuse uurimine, siis edasi uuritakse, milleks on sekkumist peetud ning kuidas on kirjanduses erinevaid sekkumise võimalusi käsitletud. Sellele järgneb põgus käsitlus rahvusvahelistest organsatsioonidest.

Suurima hulga teooriaosast moodustab ÜRO sekkumismehhanismi käsitlus. Tegemist on õigusliku lähenemisega, milles tuuakse välja ÜRO volitused rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamiseks ning mehhanismid, mille järgi ÜRO sekkub. Peatükk baseerub ÜRO Hartal ning selle lahtiseletamisel on palju kasutatud Bruno Simma (2002) toimetatud Harta kommentaare.

1.1 Relvakonflikt*

Käesolev töö keskendub relvakonfliktide lahenemisele, seega on oluline kõigepealt kindlaks teha, mida relvakonfliktiks peetakse. Relvakonfliktide liigitamise aluseks saavad olla väga mitmed kriteeriumid. Võimalusi, kuidas relvakonflikte vaadelda on mitmeid. Seda saab teha näiteks lähtuvalt ulatusest, põhjustest ja eesmärkidest, osalejatest ning määratlustest. Pelgalt sõjatehnilisest küljest saab relvakonflikte liigitada mere-, maa- ja õhusõdadeks, kuid selline lähenemine pole antud töö juures oluline.

Kõige lihtsam on neid jagada vastavalt osalejatele, konfliktipooltele. Reeglina jaotuvad pooled kaheks: riigid ja mitteriiklikud tegutsejad. Teine võimalus sõdasid määratleda on lähtuvalt nende põhjusest, näiteks territoorium, piiritüli, kättemaks jms ja eesmärgist – vabadussõda, vallutussõda, ka ennetav sõda. Relvakonflikti ulatusest lähtuvalt saab neid jagada sõdadeks ja madala intensiivsusega konfliktideks. Vahe

* Kuigi terminid "relvakonflikt" ja "sõda" ei ole sünonüümid, siis käesolevas töös kasutatakse neid stiili huvides samatähenduslikena. Samuti viidatakse neile lihtsalt kui konfliktidele.

tegemine nende kahe kontseptsiooni vahel on küllaltki subjektiivne, kriteeriume, mida arvesse võtta on samuti mitmeid: hukkunud, purustused, isegi psühholoogiline kahju.

Keerulisem on relvakonflikte määratleda lähtuvalt aspektidest, mis on sõja juures kõige olulisemad. Töös on välja toodud neli gruppi määratlusi, mis kõik rõhutavad erinevaid aspekte relvakonflikti juures. Lähenemine relvakonfliktidele, mida käesolevas töös kasutatakse, on ära toodud skeemil 1:

Skeem 1: Relvakonflikt

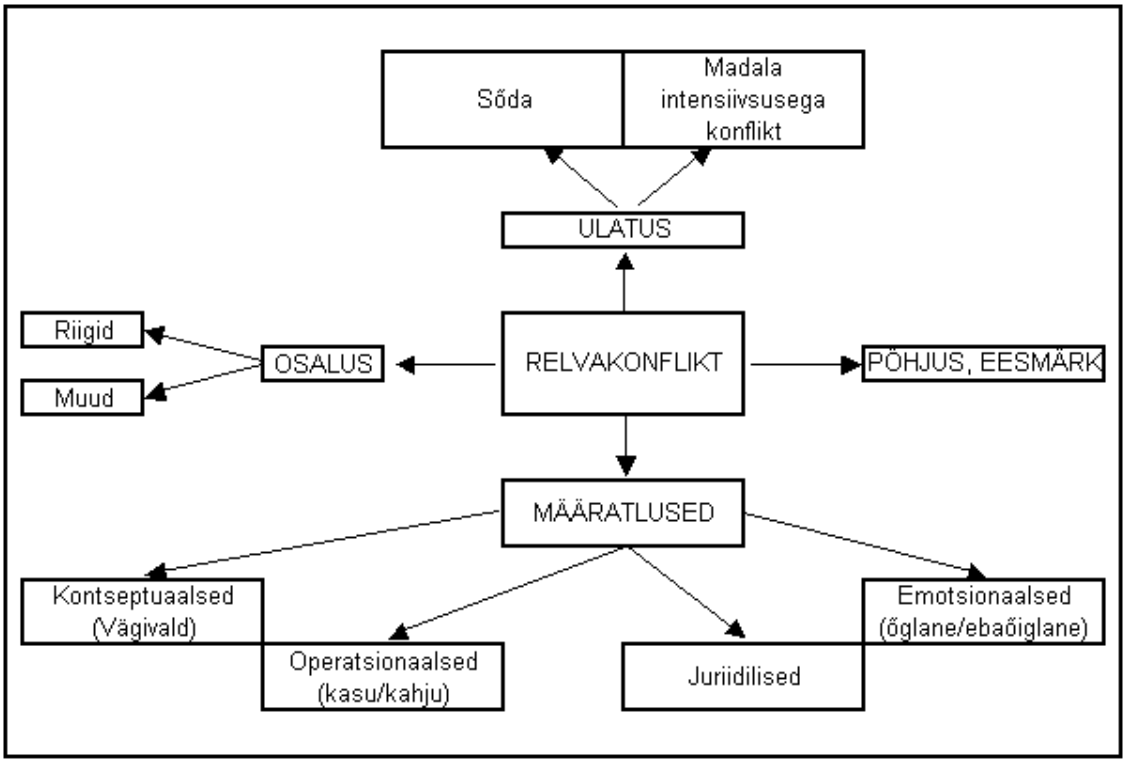

Alljärgnevalt vaatlemegi toodud nelja lähenemist.

1) Kontseptuaalsed on lähenemised, mis defineerivad sõda lähtuvalt sellest, mis toimub. Arvesse võetakse vägivald poliitiliste üksuste vahel. Karl von Clausewitz (2004, lk 27) defineerib sõda kui "vägivallaakti, et sundida vastast toimima meie tahte kohaselt". Kõige laiemas tähenduses ongi sõda vägivaldne kokkupuude kahe eristatava kuid sarnase üksuse vahel. Quincy Wright (1965) toob välja metafoori, et sellise definitsiooni järgi oleksid tähtede kokkupõrked, võitlus lõvi ja tiigri, lahing kahe primitiivse hõimu ning vaenutegevus kahe moodsa riigi vahel kõik sõjad. Täpsustamaks definitsiooni leiab Wright (1965, lk 7) sõda olevat "õiguslik seisund, mis lubab kahel või enamal vaenulikul grupil olla konfliktis, kasutades selleks relvastatud jõudu". Wright'i definitsioonis on küll õiguslikke elemente, kuid põhirõhk on siiski vägivallal. Sõda kui organiseeritud vägivald, mida viivad üksteise vastu ellu poliitilised üksused,

on ka Hedley Bull'i (1995, lk 178) definitsiooniks. Sellise definitsiooniga nõustub ka John Vasquez (1997), kelle ainsaks kriitikaks selle vastu on vägivalla määratlus. Nimelt leiab Vasquez, et Bulli vägivald jääb defineerimata, igasugune tavatähendus jääb liialt laiaks. Ta lisab siia, et sõda hõlmab endas organiseeritud vägivalda eesmärgiga tappa teise üksuse liikmeid, mitte neile lihtsalt viga teha.

Vasquez toob Bulli definitsioonis välja neli olulist aspekti.

a) esiteks hõlmab sõda endas vägivalda, mistõttu ta pole lihtsalt konflikt;
b) teiseks oluliseks eelduseks, mille Vasquez Bulli sõja juures välja toob, on vägivalla organiseeritus. Sellel on omakorda kolm tähendust:
    a. sõda on korrastatud tegevus reeglite ja tavadega;
    b. sõda pole suvaline, vaid suunatud ja koondatud vägivald;
    c. lõpetuseks on see kollektiivne ja sotsiaalne, mitte individuaalne vägivald.
c) kolmas aspekt Vasquezi järgi on poliitiline üksus. Taaskord rõhutab see vägivalla kollektiivsust ning eristab poliitilised üksused näiteks majanduslikest, kellel on teistsugused meetodit võistlemiseks.
d) neljandaks ei sisalda see definitsioon sõja eesmärki.

Kontseptuaalne lähenemine annab võimaluse jagada relvakonflikte lähtuvalt osalejatest. Sven Chojnacki (2006) eristab nelja tüüpi:

a) riikidevaheline on klassikaline sõda, kus konfliktipoolteks on kahe valitsuse kontrollitavad armeed;

b) riigisisene sõda on klassikaline kodusõda, kus sõdivateks poolteks on valitsusväed ning relvastatud opositsioonigrupid;

c) riigiväline sõda toimub ühelt poolt valitsusvägede ning teiselt poolt mitteriikliku üksuse vahel, kusjuures sõjategevus toimub väljaspool selle riigi territooriumi;

d) sub-riigilised sõjad on konfliktid kahe mitteriikliku grupi vahel kas siis konkreetses riigis või üle tunnustatud riikide piiride.

2) Operatsiooniline lähenemine on kasulike eeskätt relvakonflikti ulatuse kindlaks tegemisel. See seab sõjale tingimused näiteks hukkunute, kahjude või muu kohta. Sellise käsitluse järgi on sõjaks kindla intensiivsusega vägivald. Vägivalla intensiivsuse kindlaks tegemisel tuleb määrata kvantitatiivne lävend (Chojnacki 2006). Näiteks üle mitme lahingtegevuses hukkunu on vaja, et saaks sõjast rääkida.

Üheks võimaluseks on vaadelda sõda ka laiemalt, osana suuremast konfliktist. Leatherman ja Väyrynen (1995) eristavad konflikti faase alates varjatud faasist, mil üritatakse leida rahumeelset lahendust, jätkudes sundivas faasis, mil jõutakse ähvardusteni ja polariseerumiseni. Polariseerumisel võib konflikt mingil hetkel kasvada vägivaldseks.

3) Emotsionaalne seisukoht, mis läheneb sõjale hea – halva vahekorrast lähtudes, jagades mõned (või kõik) sõjad halbadeks ja mõned headeks, õiglasteks. Siia hulka saab liigitada kõik õiglase – ebaõiglase sõja definitsioonid, mõningate käsitluste järgi on sõda vahend. Marksistlik-leninistlik käsitlus näeb sõda kui valitseva klassi tööriista. Nad näevad seoseid sõdade ja riigisisese klassivõitluse vahel ning leiavad, et klasside kadumise ja sotsialismi loomiseta ei saa sõdasid kaotada (Lenin 1994). Marksistid eristavad ka õiglaseid sõdasid ebaõiglastest. Esimeste hulka kuuluvad kindlasti kodusõjad, mis on suunatud valitseva klassi kukutamisele ning ka riikidevahelised sõjad, mis üldiselt aitavad kaasa marksistide eesmärgile klassivõitluses.

Emotsionaalne on ka patsifismi sõjakäsitlus. Selle järgi on kõik sõjad valed, hoolimata sellest kui heade eesmärkide nimel seda peetakse, või sellest, kas patsifisti oma riik on ohus (*Blackwell Encyclopaedia of Political Thought* 1991). Blackwelli entsüklopeedia kohaselt algas lääne patsifism kui kristlik liikumine, mis aja jooksul sai juurde ka sekulaarseid argumente.

4) Juriidiline, mida iseloomustavad täpsus terminites ning legaalse sõja otsingud. Ingrid Detter (2000, lk 26) toob välja järgmise sõjakäsitluse: "sõda on relvajõudude poolt peetav, kestev, kindla intensiivsusega võitlus kindla suurusega gruppide vahel, mis koosnevad üksikisikutest, kes on relvastatud, kannavad eraldusmärke ning alluvad vastutavale juhtimisele sõjalise distsipliini kaudu". Gruppideks saab pidada eeskätt riike, kuna rahvusvaheline sõjaõigus on enamasti tegelenud riikidevaheliste konfliktidega, sest suveräänsuspõhimõttest lähtuvalt on kodusõdasid peetud konkreetse suverääni siseasjadeks (Green 1993, lk 52). Rahvusvahelise õiguse isaks peetava Hugo Grotiuse (2005, lk 134) järgi on sõda nende seisund või olukord, kes vaidlevad relvastatud jõudu kasutades. Nagu Wrightilgi, on siin seotud õiguslik ja kontseptuaalne lähenemine.

Rahvusvaheline sõjaõigus tegeleb siiski pigem sõja legaalsusega kui kontseptsiooniga. Õiguspärane on kaasaegses sõjaõiguses kaks sõda – esiteks ÜRO Julgeolekunõukogu mandaadiga ja teiseks sõda enesekaitseks.

1.2 Sõdade lahenemine

Hoolimata potentsiaalsest pikaajalisest kestvusest relvakonfliktid, nagu ka paljud mittevägivaldsed rahvusvahelised tülid, mingil hetkel lõppevad. Peter Wallensteen (2005) väidab, et konfliktid on lahendatavad ning see ei ole pelgalt idealistlik või optimistlik väide.

A. LeRoy Bennet (1984) toob välja kuus meetodit, kuidas lahendada rahvusvahelist tüli. Nendeks on: 1) mitte midagi teha ja lasta tülil kulgeda omasoodu; 2) konfliktipoolte omal initsiatiivil läbirääkimiste kaudu; 3) rahvusvahelise tegutseja sekkumine; 4) kollektiivne tegevus rahvusvahelise tegutseja poolt; 5) vägivaldne eneseabi, mis võib viia sõjani; 6) teiste riikide sekkumine oma huvides. Bennett räägib tülidest, mis ei ole relvakonfliktid. Antud töö eesmärgist lähtuvalt tuleb eristada võimalikke lahendusi juba puhkenud rahvusvaheliste relvakonfliktide korral, seega tundub üleliigne Benneti viies võimalus. Selle asemel on relvakonfliktide puhul hoopiski ühe poole vägivalla ülimuslikkus teise suhtes, ehk sõda lõppeb ühe poole võiduga.

Järgnevalt püüan välja tuua võimalikud relvakonflikti lahenemise võimalused, mis kajastuvad skeemil 2:

Skeem 2: relvakonflikti lahenemine

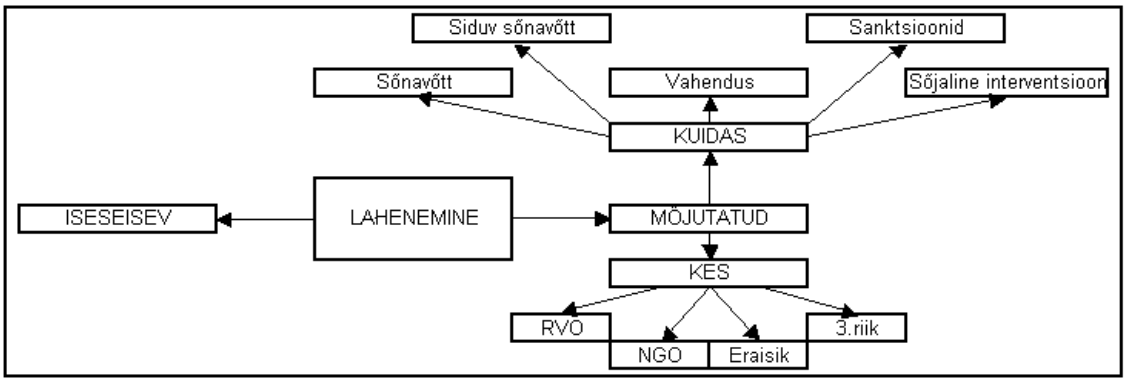

Käesolevas peatükis pühendutakse skeemil kujutatud „kuidas” poolele, „kes” poolt käsitletakse peatükis 1.3.

Kesksel kohal skeemis on kast “lahenemine”, mis tähendab, et relvakonflikt on kuidagi lahenenud. Üldistades saab lahenemisvõimalused jagada kahte lahtrisse – iseseisvad ning mõjutatud. Esimene tähendab, et konfliktipooled on lahenduseni jõudnud iseseisvalt, ilma rahvusvahelise surveta. Mõjutatud lahenemine tähendab kolmanda poole sekkumist konflikti. Iseseisva lahendusena saab välja tuua kolm varianti:

1) kõige mustvalgem lahendus on ühe poole täielik võit. Sellise stsenaariumi korral on omakorda kaks võimalust.
    a. äärmuslikul juhul tabab kaotanud poolt oma eksistentsi lõppemine. Kenneth Waltz (1979, lk 137) toob viimase poole sajandi (so alates aastast 1929) välja neli riiki, kes on mittevabatahtlikult iseseisvuse kaotanud. Kolm neist on selle käesolevaks hetkeks taastanud, üle jääb vaid Tiibet, mille Hiina vallutas.
    b. ühe poole võiduga lõppenud konflikt võib piirduda ka kapitulatsiooniga, mille juures kaotajariik jääb küll alles, kuid kõik konfliktijärgne on sõltuv ainult võitjast.
2) teiseks relvakonflikti lahenduseks on vaenupoolte omavaheline kokkulepe. Sellisel juhul hakatakse mingil hetkel läbirääkimisi pidama ning õnnestumise korral lõppeb see protsess rahulepinguga. Puudub rahvusvaheline sekkumine, pooled jõuavad konflikti lahenduseni iseseisvalt.
3) kolmas viis sõda lõpetada on sõjategevuse raugemine. Tegemist on pigem sõja lõppemise kui lõpetamisega, kuid selline võimalus on siiski olemas.

Mõjutatud lahenemise ehk sekkumisega lahenemise üheks aspektiks on sekkumise vabatahtlikkus. Selles aspektis saab eristada kahte liiki sekkumist:

a) vabatahtlik, kus konfliktipooled ise kutsuvad kolmanda osapoole tüli lahendama. Nii sekkumise kui ka sekkujaga peavad nõus olema mõlemad pooled. Sellega kaasneb loogiliselt ka nõusolek sekkuja otsuseid aktsepteerida; ja
b) sunnitud, kus poolte nõusolek pole kohustuslik, kuigi ta võib ühel poolel olemas olla.

Mõjutatud lahenemise oluline aspekt on viis, kuidas on relvakonflikti sekkutud. Joseph Nye (1997) toob välja sekkumise laia ja kitsa definitsiooni. Tulenevalt ingliskeelsest väljendist *intervention*, peab siinkohal Nye kahte definitsiooni selgelt eristama. Eesti keeles saab samu tegevusi kirjeldada erinevate terminitega, mille tõttu tähendab Nye lai definitsioon edaspidi sekkumist ning kitsas sõjalist interventsiooni.

Lai tõlgendus ehk sekkumine on väline tegevus, mis mõjutab teise suveräänse riigi siseasju. Kitsa definitsiooni kohaselt on interventsiooniks vägivaldne sekkumine. Kuna interventsioon mahub sekkumise hulka, siis on sellise lähenemise järgi sõjaline interventsioon sekkumise äärmuslikuks variandiks. Nye eristab kaheksat sekkumise intensiivsusastet alates nõrgimast: kõned; laialdane sõnumi levitamine (*broadcasts*);

majandusabi; sõjalised nõuandjad; opositsiooni toetamine; blokaad; piiratud sõjaline tegevus; sõjaline invasioon. Nye räägib siiski sekkumisest teise riigi siseasjadesse, suveräänsusprintsiibi rikkumisest, kuid tema käsitlus on kindlasti kasutatav ka sekkumisel relvakonflikti. Sarnaselt Nye käsitlusele on käesolevas töös lähtutud sekkumise intensiivsusest, mis alates nõrgemast kajastub järgmistes vormides:

a) sõnavõtt;
b) siduv sõnavõtt;
c) vahendus;
d) sanktsioonid;
e) sõjaline interventsioon.

Seda, kuidas erinevad autorid on neid kontseptsioone käsitlenud ning ÜRO tegevusega seostanud käsitletakse alljärgnevalt.

1) Sõnavõtt

Kõige leebem viis konflikti sekkuda on selle kohta arvamust avaldada. Sõnavõtt võib toimuda erineval viisil, alates kõnedest ning lõpetades siduvate resolutsioonidega. Siit saabki vahet teha kahel erineva jõuga sõnavõtul:

a) deklaratiivsel, mille alla kvalifitseeruvad kõik avaldused, kõned, noodid jms. Kõik, mis kutsub konfliktipooli või ainult ühte poolt üles konflikti lõpetama. Ja
b) siduval. Siduvad avaldused on pooltele kohustuslikud ning peaksid esile kutsuma konfliktipoolte kuuletumise ning konflikti lõppemise. Reeglina saavad siduvaid avaldusi teha rahvusvahelised organisatsioonid oma liikmetele, kes on kohustatud organisatsiooni seisukohti aktsepteerima.

ÜRO puhul teeb deklaratiivseid avaldusi Peaassamblee, Hartast lähtuvalt on Julgeolekunõukogu otsused liikmesriikidele täitmiseks kohustuslikud.

2) Vahendus

Vahenduse juures on palju uuritud vahenduse efektiivsust, üritades leida tingimusi, mis vahenduse efektiivseks teevad. Bercovitchi, Anagnosoni ja Willie (1991) käsitluses on rahvusvahelised organisatsioonid üheks paljudest konteksti muutujatest (*context variables*). Nende hulka kuuluvad veel teisedki konflikti iseloomustavad näitajad nagu tüli iseloom, poolte iseloom ja vahendaja tunnused. Viimaste hulka kuulub ka rahvusvaheline organisatsioon kui vahendaja. Vahenduse edukuse määravad lisaks konteksti muutujatele protsessi muutujaid (*process variables*), milleks on vahendamise strateegiad.

Süsteemse lähenemise vahenduse efektiivsuse uurimisele on võtnud Bercovitch ja Langley (1993) ning Bercovitch (1986) üksinda. ÜRO vahendamisi, täpsemalt peasekretäri vahendusi on uurinud Kjell Skjelsbaek (1991). Rahvusvahelise vahenduse edust ja läbikukkumisest on kirjutanud Marieke Kleiboer (1996), kes toob välja neli teoreetilist lähenemist vahendusele. Vahenduse teooriakujunemise on kokku võtnud Wall, Stark ja Standifer (2001). Samuti on vahendust käsitlenud Richard Jackson (2000), kes on uurinud läbirääkimiste edukust vägivaldses konfliktis.

Vahendust peetakse kõige tavalisemaks kolmanda poole sekkumiseks (Bercovitch *et al* 1991), samuti üheks vanimaks konflikti lahendamise vormiks (Wall *et al* 2001). Bercovitch, Anagnoson ja Willie (1991) leiavad, et tegemist ei ole üksiku protsessiga ega kindla tegevusega, vahendus on kogum üksteisele järgnevaid ja omavahel seotud tegevusi, mis hõlmab tegutsejaid, otsuseid ja olukordi. Sama kontseptsiooni kasutavad ka Wall *et al* (2001) ja Wilkenfeld *et al* (2003). Jacob Bercovitch (1999, lk 126) eristab seitset tunnust, mis vahendamist iseloomustavad:

- vahendus on rahumeelse konfliktihaldamise jätk ja laiendus;
- vahendus hõlmab kolmanda poole sekkumist – indiviidi, grupi või organisatsiooni – kahe või enama riigi või muu tegutseja konflikti;
- vahendus on sunnivaba, vägivallatu ja lõpuks mittesiduv sekkumise vorm;
- vahendajad sekkuvad konflikti, nii rahvusvahelisse kui siseriikliku sooviga seda mõjutada, muuta, lahendada, teisendada või mõnel muul moel mõjutada;
- vahendajad toovad endaga kaasa, tahtlikult või tahtmatult, oma ideid, teadmisi, ressursse ja huvisid. Vahendajatel on tihti vahendatava konflikti suhtes omad eeldused ja huvid;
- vahendus on vabatahtlik konfliktihalduse vorm. Konfliktipoole säilitavad kontrolli tulemuste üle, samuti vabaduse aktsepteerida vahendaja ettepanekuid või vahendamist üldse;
- vahendus ainult toimub *ad hoc.*

Kirjanduses on välja pakutud mitmeid vahenduse definitsioone. Välja saab tuua neli lähenemist:

1) Üheks võimaluseks on tõlgendada vahendust biheivioristlikust aspektist, mille järgi on vahendus konfliktihalduse protsess, kus konfliktipooled paluvad abi või aktsepteerivad abipakkumise indiviidilt, grupilt, riigilt või organisatsioonilt, et lahendada nendevaheline konflikt või erimeelsused ilma vägivalda kasutamata

või õigust appi võtmata (Bercovitch *et al* 1991). Selline definitsioon hõlmab endas vahenduse olulisi komponente nagu konfliktipooled, vahendaja ja kindel konfliktihalduse kontekst (Bercovitch & Langley 1993);

2) Lisaks sellele saab vahendust vaadelda eesmärgist lähtuvalt ehk rõhuasetusega sellele, mida vahendaja püüab saavutada ning kuidas selleni jõuda;
3) Saab ka keskenduda sekkumisele, näiteks on vahendus rahutegemise vorm, kus kolmas pool sekkub aitamaks konfliktipooltel lahendust leida (Douglas 1957);
4) Mõned definitsioonid rõhutavad vahenduse erapooletust ning neutraalsust – vahendus on neutraalse kolmanda poole abi läbirääkimistel (Bingham 1985, refereeritud Bercovitch 1999).

3) Sanktsioonid

Sanktsioonid, eeskätt majandussanktsioonid on kirjanduses laialdast kajastamist leidnud. Robert Pape (1998) arvab, et alates 1985ndast aastast on teemal kirjutatust kõige mõjukam teos Gary Clyde Hufbaueri, Jeffrey Schotti ja Kimberly Ann Elliotti *Economic Sanctions Reconsidered.* Sanktsioonide teemal on uuritud sanktsioonide edukust (Pape 1997, 1998; Baldwin & Pape 1998; Elliott 1998), mis on põhjustanud laialdase diskussiooni teemal, kas sanktsioonid töötavad. Samuti on sanktsioone vaadeldud kui karistust (Nossal 1989). ÜRO sanktsioonidest on juhtumianalüüse kirjutanud Cortright ja Lopez (2002). Käesolevas töös on veel kasutatud Peter Wallensteeni and Carina Staibano (2005) toimetatud kogumikku.

Sanktsioonid on mõjutusvahendid, mille kaudu loodetakse kallutada konfliktipooli vaenutegevust lõpetama. Sanktsioonid ei ole vägivaldsed, nad on loodud mõjutama riikide käitumist ilma relvastatud jõudusid kasutamata. Kui vahendamise juures on oluline vahendaja neutraalsus, st võrdne suhtumine kõikidesse konfliktipooltesse, siis sanktsioone võib rakendada ka ainult ühe poole suhtes. Majandussanktsioonide mõju on kahetasandiline – esiteks tuua kaasa sihtriigi majandusliku nõrgenemise ning seejärel poliitilised tagajärjed (Leatherman & Väyrynen 1995).

Sanktsioone saab liigitada samuti mitmest kriteeriumist lähtuvalt. Kirjanduse põhjal saab eristada nelja lähenemist, mis kõik hõlmavad ka alljaotusi:

1) Kõige laiemalt saab neid jagada lähtuvalt vastuvõtmisest (Wright 1965, lk 206):
    a) moraalseteks, mis apelleerivad isikute heale tahtele või intelligentsile, ja

b) füüsilisteks, mis hõlmavad endas otseseid meetmed isiku huvide vastu. Isikuks saab siin olla ka riik.

2) Teiseks kriteeriumiks on sanktsioonide alus.

a) Kõige tavapärasemad on majandussanktsioonid, mis väljenduvad mingisuguste majandussuhete katkestamises. On olemas kaks peamist majandussanktsioonide liiki:

a. kaubanduslikud ja

b. rahanduslikud.

Mõlemat saab rakendada erineva intensiivsusega ja erinevas ulatuses (Pape 1997). ÜRO Harta artikkel 41 näeb mittesõjaliste sanktsioonidena ette veel

b) sidevahendite katkestamist ning

c) diplomaatiliste suhete katkestamist.

Olulisemad tunduvad siiski majandussanktsioonid, eeskätt tänu nende käegakatsutavamatele tulemustele kui diplomaatiliste suhete katkestamine, mis on rohkem hukkamõistva tähendusega. Side katkestamine paistab tänapäevaste sidevahendite juures keeruline ning selle mõju kaheldav.

3) Nagu igasugusel sekkumisel on ka erinevatel sanktsioonidel erinev intensiivsus, see on ka kolmandaks liigituse aluseks. Robert Pape (1997) eristab kolme majandusliku surve avaldamise strateegiat, igaüks erineva intensiivsusega:

a) majandussanktsioonid,

b) kaubandussõda ja

c) majandussõda.

Esimene on klassikalised sanktsioonid, millega piiratakse majandussuhtlust sooviga sihtmärk riik midagi tegema panna. Teisel puhul tekitab üks riik teisele majanduslikku kahju, et viimasele omi tingimusi peale suruda. Majandussõja puhul soovib üks pool sihtmärki majanduslikult nõrgestada, et viimase sõjajõud nõrgeneksid. Majandussanktsioonide kõrval võib ka muudel sanktsiooniliikidel olla erinevaid intensiivsusi, näiteks diplomaatiliste suhete katkestamisele võib eelneda saadiku tagasikutsumine või teise riigi saadiku väljasaatmine. Käesolevas töös käsitletakse neist esimest, klassikalisi majandussanktsioone, kuna andmestikku kaasatud konfliktide puhul pole teisi sanktsiooniliike kohaldatud.

4) Neljandaks liigituse aluseks saab olla sihtmärk. Ka siin on mitmeid variante:

a) Esimeseks variandiks on klassikalised üldised majandussanktsioonid konkreetse riigi vastu, mis on suunatud kogu riigi majandusliku tegevuse

pihta. Selline praktika mõjutab ka tsiviilisikuid, kellele ei saa riigi või režiimi käitumist otseselt süüks panna.

b) 1990ndatel tekkisid spetsiaalsemad kindla sihtmärgiga meetmed. Märkimisväärsemad neist on finantssanktsioonid, kus kindlad liidrid või olulisemad indiviidid, mitte terve rahvas, on sanktsioonide mõju all. See tähendab, et sanktsioonid on suunatud mõjutama konfliktisituatsiooni sisest jõudude tasakaalu (Staibano 2005, lk 35).

Kindlaid tegutsejaid sihtmärgiks võttes on sanktsioonid täpsemad, kuid samas annavad sihtmärkidele võimaluse neist eemale põigelda, kasutades sanktsioneeritud tegevuste või tehingute elluviimiseks vahemehi, perekonda või suguvõsa. Samuti võivad sellised sanktsioonid tugevdada valitseva kliki otsusekindlust võimul püsida (Wallensteen 2005, lk 255). Ning lisaks valitsejatele võivad nad tugevdada üldist rahvuslikku vastupanu sanktsioneerijale (Leatherman & Väyrynen 1995).

4) Interventsioon

Nagu eelnevatest sekkumisvõimalustestki, on ka interventsioonist hulgaliselt kirjutatud. Väga palju on ilmunud juhtumianalüüse, näiteks James Mayall (1996) on kirjutanud Kambodžast, Jugoslaaviast ning Somaaliast, sellele teosele on järje kirjutanud Mats Bredal ja Spyros Econimides (2007), kes lisasid mainitutele veel juhtumeid. Ühe juhtumianalüüsi on toimetanud ka William Lahneman (2004), kes võtab kokku eelmise sajandi 1990ndate aastate õppetunnid ning üritab leida kasulikku tulevaste interventsioonide tarbeks. Mainitud teosed räägivadki peaasjalikult ÜRO interventsioonidest.

Sõjaliste interventsioonide ühe haruna saab välja tuua humanitaarinterventsiooni, mille kohta kirjutatu on samuti hulgaline. Selle eetilistest, juriidilistest ning poliitilistest dilemmadest on kogumiku koostanud Keohane ja Holzgrefe (2003); seostest rahvusvaheliste suhetega on ilmunud Jennifer Welsh'i (2006) toimetatud kogumik.

Interventsioon on küllaltki lai mõiste, mille defineerimine on keeruline. James Rosenau (1969) eristab nelja lähenemist, mida saab erinevatele uurijatele omistada:

a) mõned vaatlejad esitlevad seda kui kindlat käitumismalli;
b) teised loovad seda lähtudes tahtest tegude taga;
c) kolmandad mõtlevad sellest kui tagajärjest mingile käitumisele; ning
d) neljandad lähtuvad standarditest, millele see käitumine vastama peab.

Tunnuseid, mida interventsioonile omistada saab on vähemalt neli:

1) Üheks oluliseks aspektiks on sekkumine teise riigi siseasjadesse. Igasugune sekkumine riigi siseasjadesse on selle riigi suveräänsuse rikkumine. ÜRO Harta on üles ehitatud suveräänsuse kaitsele, ÜRO ei sekku riikide siseasjadesse. Samas ei riiva suveräänsuse põhimõte sunnivahendite kasutamist (art 2 § 7). Seega annab Harta rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamiseks õiguse sekkuda riikide siseasjadesse. ÜRO mehhanismidest sunnivahendite rakendamisel räägitakse täpsemalt peatükis 1.3.2.
2) Sõjalise interventsiooni üheks omapäraks võib ka olla sekkujate julgeoleku mitteohustamine konflikti poolt. See tähendab, et sekkutakse teiste konflikti ilma, et see konflikt eelnevalt omaenese julgeolekut ohustanud oleks. Ei interventsiooni läbi viiv riik ega tema liitlased ei ole relvakonflikti tõttu otseselt ohustatud (Freedman 1994).
3) Sõjaliseks sekkumiseks on võimelised vaid relvajõud. Kuigi tänapäeval on relvastatud üksusi ka mitteriiklikel üksustel, pahatihti need üksused ongi relvastatud, siis sõjalist interventsiooni suudavad läbi viia vaid riikide relvajõud. Teiseks võimaluseks on sekkumine rahvusvahelise organisatsiooni poolt. Kuna rahvusvahelistel organisatsioonidel reeglina oma relvastatud jõudusid ei ole, siis võib riikide sõjalist sekkumist konflikti lahendamiseks organisatsiooni, näiteks ÜRO mandaadiga käsitleda organisatsiooni sekkumisena.
4) Erinevalt eelmistest sekkumise võimalustest on interventsioon ka ühepoolne. Kuigi sanktsioone, eeskätt majandussanktsioone kohaldatakse peamiselt ühe konfliktipoole puhul, on võimalik karistada ka mõlemat sõdivat riiki. Vahendamine on oma olemuselt juba kahepoolne, deklaratsioonides ja muudes avaldustes saab ka pöörduda mõlema (või enama) osaleja poole. Interventsiooni juures tuleb arvestada, et seda tehakse ühe konfliktiosalise poolel. Korraga korraldada interventsioon mõlema sõdiva poole vastu tundub ebaloogiline ning ÜRO pole oma praktikas nii ka toiminud.

Lisaks interventsiooni defineerimisele ning juhtumianalüüsidele on kirjanduseks oluliseks teemaks ka interventsiooni põhjendamine. Michael Walzer (2000) toob välja kolm põhjendust, millal sõjaline sekkumine on õigustatud.

1) Esimene neist on toetamaks rahvaste enesemääramisõigust ehk sekkuda riigi sisekonflikti, kui see toimub valitsuse ja poliitilise kogukonna vahel, kes on

otsustanud iseseisvuda ning peab selle eesmärgi saavutamiseks juba suureulatuselist sõjalist kampaaniat.

2) Teine õigustus on humanitaarinterventsioon inimelude päästmiseks. Kui inimõiguste rikkumine mingis riigis on võtnud väga suure ulatuse, et saab rääkida orjastamisest või massimõrvast, siis on interventsioon õigustatud.
3) Kolmas õigustus Walzeril on enesekaitse, vastuinterventsioon juba toimunud interventsioonile.

Jane Sharp (1994) lisab siia veel:

4) riigipiiride vägivaldse muutmise keelu põhimõtte kaitse. See probleem kerkis esile Bosnia kriisiga.

Ken Booth (1994) toob välja Bosnia näitel tekkinud võimaliku interventsiooni õigustustena lisaks veel:

5) suhete parandamise islamimaailmaga,
6) etnilisel pinnal rahvusluse halva eeskuju vältimise ning
7) Euroopa julgeoleku (1994).

Nagu näha on kõiguvad õigustused seinast seina: ühed toetavad enesemääramisõigust ning eraldumispüüdlusi, teised leiavad, et seda tuleb just vältida, juhul kui tegemist on marurahvuslusega.

Sõjalist interventsiooni tuleb eristada ÜRO rahuvalvest. James Sutterlin (2003) kirjutab, et rahuvalvet on peetud konfliktipoolte nõusolekul toimuvaks vaheleastumiseks peale vaherahu saavutamist, et vältida relvakonflikti taaspuhkemist. Aegade jooksul on rahuvalve küll laienenud, näiteks Gazas reguleeriti tsiviilisikute kontrolljoone ületamist peale Iisraeli vägede lahkumist, kuid tegemist on siiski konfliktijärgse sekkumisega. Rahuvalvejõud peavad jääma neutraalseks, nad ei tohi muuta konfliktipoolte sõjalist tasakaalu (Baehr & Gordenker 1994).

1.3 Rahvusvahelised organisatsioonid

Mõjutatud lahenemine hõlmab lisaks konfliktipooltele kolmandat osapoolt, kelle abil relvakonflikt lõppeb. Välja saab tuua neli erinevat lahendajat:

c) rahvusvaheline organisatsioon;
d) kolmas riik;
e) valitsusväline organisatsioon;
f) eraisik.

Järgnevas peatükis vaadeldakse mõjutatud lahenemise peamisi osalisi, rahvusvahelisi organisatsioone. Kõigepealt antakse ülevaade rahvusvaheliste organisatsioonide võimalikust liigitusest ning seejärel vaadeldakse ÜRO otsustusmehhanisme rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisel ning ÜRO peamisi organeid, kes sellega kokku puutuvad. Tegemist on skeemil 2 toodud "Kes" poole täpsema lahtiseletamisega, mida on jätkatud skeemil 3:

Skeem 3: Sekkujad

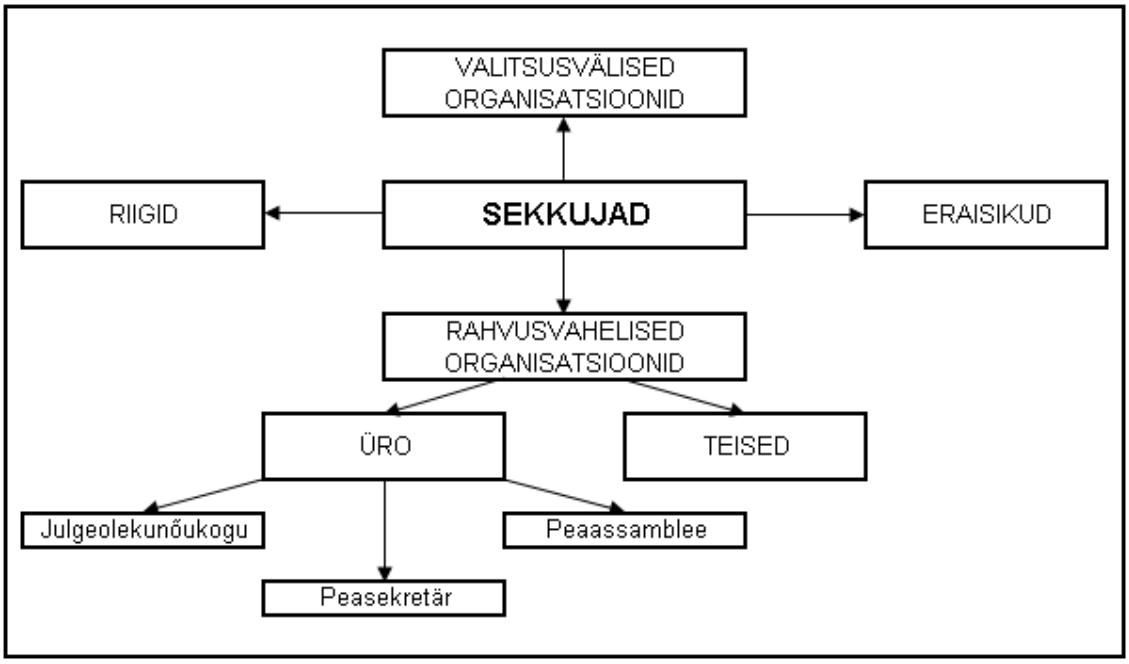

Kuna valitsusväliseid organisatsioone ning eraisikuid käesolevas töös ei käsitleta ning kolmandad riigid on võrdlusmaterjal, mitte iseseisev analüüsiobjekt, siis on paslik peatuda rahvusvahelistel organisatsioonidel.

1.3.1 Rahvusvaheliste organisatsioonide liigitus

Clive Archer (1983, lk 35) defineerib rahvusvahelisi organisatsioone kui formaalseid ja alalisi struktuure, mis on asutatud kokkuleppena kahest või enamast riigist pärit liikme (valitsus või valitsusväline) vahel, eesmärgiga taotlemaks liikmelisusest tulenevaid ühishuve.

Georges Abi-Saab (1981) toob välja kolm elementi, mis nii juriidilistest kui poliitilistest definitsioonidest välja tulevad. Nendeks on:

1) leping, mis on konstitutsiooniks juriidilises mõttes ning esindab ka poliitilist soovi koostööks;
2) teiseks on institutsionaalne aspekt ehk struktuur, mis annab organisatsiooni toimimisele stabiilsuse; ning

3) kolmandaks elemendiks on vahendid, milleks on funktsioonid, võim ning kompetents, mis annavad organisatsioonile autonoomia suhetes oma liikmetega.

Abi-Saabi järgi on juriidilise definitsiooni keskmes riikide poolt loodud organisatsioonid, rõhutamaks konstitutsioonilise leppe olulisust. Poliitilised definitsioonid omakorda lähevad kaugemale vaadeldes organisatsioone ka kui iseseisvaid institutsioone.

Michel Virally (1981; lk 51) definitsiooni järgi on rahvusvaheline organisatsioon "riikide ühendus, mis on loodud liikmete kokkuleppel ning omab alalist organite süsteemi, mille ülesanne on taotleda ühiseid eesmärke liikmete koostöö kaudu". Virally toob oma definitsioonis välja viis karakteristikut:

a) riikidevaheline alus;
b) vabatahtlikkus;
c) alaline organite süsteem;
d) autonoomia; ning
e) koostöö funktsioon.

Organisatsioone saab liigitada paljudel erinevatel alustel, milledest mitmedki eespooltoodud definitsioonides ära on märgitud. Eristada saab nelja alust:

1) Liikmeskonda aluseks võttes on kõige laiemaks jaotuseks riikide ja valitsusvälised organisatsioonid. Esimesed on asutatud riikide valitsuste poolt, teised näiteks mittetulundus- või äriühingute poolt. Käesolevas töös käsitletav Ühinenud Rahvaste Organisatsioon kuulub enesestmõistetavalt esimeste hulka;
2) Teiseks liigituse aluseks saab olla geograafia. Organisatsioonid saavad oma ulatuselt olla universaalsed või regionaalsed. Virally toob kriitikana välja absoluutse universaalsuse võimatuse ning ka mõningate vahepealsete organisatsioonide olemasolu, mis pole ei üht ega teist. Archer (1983), kes nimetab universaalseid organisatsioone ka globaalseteks, leiab, et keeruline on ka regiooni defineerimine ning erinevate regioonide eristamine üksteisest. ÜRO-d saab pidada globaalseks organisatsiooniks.
3) Kolmandaks võib organisatsioone liigitada nende tegevusest lähtuvalt. Laiemalt saab neid jagada üldisteks ja spetsialiseerunud organisatsioonideks. Ka Archer lähtub sellisest liigitusest. Virally (1981, lk 58) peab sellist liigitust samaks, mis on jagamine poliitilisteks ja tehnilisteks organisatsioonideks. Spetsialiseerunud organisatsioonide juures saab omakorda välja tuua nende eriala: poliitiline,

majanduslik, rahanduslik, sotsiaalne, kultuuriline sõjaline jne. Sellisel nimekirjal pole lõppu ning seda saab pigem loetlemiseks kui liigitamiseks pidada.

4) Neljandaks toob Virally (1981, lk 58) välja klassifikatsiooni, mis põhineb organisatsioonide võimutäiusel. Ta eristab konsultatiivseid, standardeid loovaid ning täidesaatvaid organisatsioone olenevalt sellest, kas neil on õigust vastu võtta liikmetele siduvaid otsuseid või mitte ning kas nad suudavad need otsused ise ellu viia või mitte.

Antud juhul on oluline eristada organisatsioone, mis on loodud kollektiivse julgeoleku tagamiseks. Kollektiivset julgeolekut tuleb eristada kollektiivsest kaitsest, mida pakuvad rahvusvahelised organisatsioonid nagu NATO. Sellised liidud on loodud löömaks tagasi väljastpoolt tulevat rünnakut. Sellise rünnaku tagajärjeks on sõda vaenlasega, mitte rahu taastamine vastavate meetmete kaudu (Bennett 1984, lk 136).

1.3.2 ÜRO relvakonfliktidesse sekkumise alused

Kirjandus ÜRO tegevuste kohta on äärmiselt mahukas. Kirjutatud on nii ülevaateid tegutsemismehhanismidest alates õpikutest ning lõpetades juriidiliste analüüsidega. Viimaste hulgas on silmapaistev Bruna Simma toimetatud (2002) ÜRO Harta kommentaarid. Konfliktidest ning ÜRO mehhanismidest on kirjutanud Michael Matheson (2006).

Lisaks monograafiatele ja artiklitele on ÜRO tegevust on uuritud ka laiemalt, projektidena ülikoolide juures. Uppsala Ülikooli juures tegutseb projekt *UN in Armed Conflicts*, mida juhib Peter Wallensteen. Projektis on uuritud ÜRO osalust relvakonfliktide lahendamisel ning puudujääke ÜRO kohustustes (*commitment gaps*). Käesolevast tööst eristab antud projekti keskendumine konfliktijärgsele tegevusele. Hetkel on projekti olulisemateks kontseptsioonideks siirdejuhtimine (*transition management*) ning rahvusvaheline panustus (*international commitment*). Samuti hõlmab Uppsala projekt kõiki relvakonflikte, käesolev töö piirdub riikidevahelistega. Projekti publikatsioone on kasutatud ka käesoleva töö kirjutamisel. 1993 – 2006 tegutses Yale Ülikooli juures *United Nations Studies at Yale* programm, mida juhtis Bruce Russett. Programmi tegevuseks oli uurida rahvusvaheliste organisatsioonide rolli muutuvas rahvusvahelises süsteemis.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on maailma olulisim kollektiivset julgeolekut pakkuv institutsioon, kuna ta on ainuke globaalse ulatusega julgeolekuorganisatsioon. Lisaks ÜRO-le on ka regionaalseid kollektiivse julgeoleku

ning ka enesekaitseorganisatsioone, kuid nende ulatus on loogiliselt väiksem. Kollektiivse julgeoleku teooria eelduseks on, et riikide peamiseks huviks on rahu hoidmine. Kõik kollektiivse julgeolekusüsteemi liikmed peavad eelnevalt kokku leppima, et rahu ohustamisele reageeritakse koheselt ning efektiivselt, ning nad peavad olema organiseeritud nii, et on protseduurid kollektiivseks tegutsemiseks selliste ohtude puhul (Bennett 1984, lk 134).

ÜRO on seadnud endale neli eesmärki, milledest esimeseks on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamine ning rahu ähvardava ohu ning agressiooniaktide või teiste rahu rikkumiste mahasurumiseks kasutada kollektiivseid vahendeid. Selline korraldus on sätestatud ÜRO Harta artiklis 1. Harta VII peatükk "Tegevus rahu ohustamise, rahu rikkumise ja agressiooniaktide puhul" sätestab organisatsiooni reeglid selle eesmärgi saavutamiseks. Samuti eristab Harta kollektiivset julgeolekut tülide rahumeelsest lahendamisest, viimane on omakorda Harta VI peatüki teemaks.

Samuti pole ei individuaalne ega kollektiivne enesekaitse Hartast eemale jäänud. Hoolimata püüdlustest kollektiivse julgeoleku poole, ei võta Harta üheltki liikmesriigilt õigust ennast kaitsta. Vastav säte asub artiklis 51. Enesekaitse kontseptsioon Hartas hõlmab siiski kahte piirangut. Esiteks tohib seda rakendada vaid relvastatud kallaletungi puhul. Seega iga rahu ohustamine või rikkumine siia alla ei kvalifitseeru. Teiseks piiranguks on kollektiivse julgeoleku primaarsus. Enesekaitseks rakendatud meetmeid tohib jätkata kuni ÜRO Julgeolekunõukogu näol on omakorda meetmed kasutusele võtnud. Et Julgeolekunõukogu saaks võimalikult kiiresti sekkuda, tuleb kasutusele võetud abinõudest viivitamatult Julgeolekunõukogule teatada (Randelzhofer 2002).

ÜROs on kokku kuus põhiorganit, milledest kaks on seotud rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisega – Julgeolekunõukogu ja Peaassamblee. Lisaks neile on selles valdkonnas ülesandeid, õigusi ja kohustusi peasekretäril. Viimane pole küll ise ÜRO organiks, ta on osaks Sekretariaadist, kuid kollektiivse julgeoleku tagamisel on roll peasekretäril mitte Sekretariaadil.

Järgnevalt tehakse põgus ülevaade Julgeolekunõukogu, Peaassamblee ja peasekretäri rollidest rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisel. Tegemist on ülevaatega Hartas sätestatust, mitte juriidilise analüüsiga. Samuti tuleb juttu rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamise delegeerimisest.

1.3.2.1 Julgeolekunõukogu

Vastavalt ÜRO Hartale lasub rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamine peaasjalikult Julgeolekunõukogul, kelle õlule panevad ÜRO liikmed "ÜRO kiire ja mõjuka tegevuse kindlustamiseks" "peamise vastutuse rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamise eest" (art 24). Bengt Broms (1990) kirjutab Harta loomise ajaloost, et sellise seisukoha poolt olid eelkõige tulevased viis Julgeolekunõukogu alalist liiget, teised konverentsil osalejad üldiselt seda seisukohta ei jaganud. Suurriikide esindajate vastuseks oli, et on oluline jätta rahvusvahelise rahu ja julgeolekuga seotud küsimused ainult piirituma liikmeskonnaga organi kätte; et alalised liikmed pole positsioonis, kus nad saavad teha, mida soovivad, kuna otsustamiseks vajaliku enamuse saamiseks on vaja ka vähemalt kahe mittealalise liikme hääli; ning kolmandaks argumendiks oli üldine võimujaotus Peaassamblee ja Julgeolekunõukogu vahel. Teistel konverentsist osavõtvatel riikidel, kes ei kuulunud tulevaste alaliste liikmete hulka, ei jäänud lõpuks muud üle, kui nõustuda.

Harta kommentaaride kohaselt kannab artiklis 24 sätestatu endas erinevat poliitilist ja juriidilist raskust. Artikli teise paragrahvi järgi peab Julgeolekunõukogu tegutsema ÜRO eesmärkide ja põhimõtete kohaselt. See on märk, et kuigi poliitilist lähenemist on organisatsiooni tegemistes nähtud prioriteetsemana, tuleb jääda Harta õiguse piiridesse (Delbrück 2002).

Erinevalt Peaassambleest, millel on ainult üks korraline istungjärk aastas, on oluline, et Julgeolekunõukogu tegutseks pidevalt (Broms 1990). Vajadus pidevaks tegutsemiseks tuleb artiklist 24, vastava korralduse annab artikkel 28 (1) ning selle elluviimiseks peab iga nõukogu liige alaliselt ÜRO asukohas New Yorgis esindatud olema. Julgeolekunõukogu tuleb kokku nõukogu presidendi kutsel, millal iganes viimane seda vajalikuks peab, kuid kohtumiste intervall ei tohi olla suurem kui kaks nädalat (*Provisional Rules of Procedure of the Security Council*). Sellega on tagatud piisav operatiivsus, mida rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks vaja läheb.

Artikli 25 järgi on Julgeolekunõukogu otsused ÜRO liikmesriikidele siduvad, nende täitmine on kohustuslik. Kuigi Harta planeerijatele oli selge, et maailmaorganisatsioonile siduvate otsuste andmise õiguse andmine oli jäme sekkumine liikmesriikide suveräänsusesse, leiti sellise revolutsioonilise ja innovaatilise sammu astumine rahvusvahelises õiguses olevat hädavajalik planeeritava organisatsiooni efektiivsuses rahvusvahelise rahu tagamisel. Samas jäeti suurriikidele siduvate otsuste langetamisel vetoõigus, mis formuleeriti artiklis 27 (3). Vetoõigusest tulenevate

puudustega tuli kohaneda kuna taibati, et siduvate otsuste elluviimine suurriikide tahte vastaselt oleks nagunii võimatu (Delbrück 2002). Vetoõigust peetakse ka põhjuseks, miks Harta 7ndas peatükis sätestatud meetmed olid Külma sõja ajal praktiliselt kasutud, kui rahu ohustamised, rahu rikkumised ja agressiooniaktid juhtusid olukordades, kus oli huvidekonflikt eeskätt Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu vahel (Bowett 1963, lk 33).

Harta ei sätesta millisel kujul Julgeolekunõukogu otsuseid vastu võtab. Ka nõukogu ajutised protseduurireeglid ei anna siin vastust. Artikkel 27 eristab protseduuriküsimusi ja kõiki teisi küsimusi, kusjuures alaliste liikmete vetoõigus laieneb vaid viimastele. Stefan Talmoni (2003) järgi väljendab Julgeolekunõukogu ennast läbi kahe peamise kanali: resolutsioonid ja presidendi avaldused. Ajutised protseduurireeglid räägivad resolutsiooniprojektidest ning ettepanekutest, presidendi avaldustele reeglid ei viita.

Julgeolekunõukogu pädevuse relvakonfliktidesse sekkumisel sätestab Harta 7. peatükk "Tegevus rahu ohustamise, rahu rikkumise ja agressiooniaktide puhul". Artikli 39 järgi teeb Julgeolekunõukogu ise kindlaks mainitud asjaolud ning teeb soovitusi või otsustab, milliseid abinõusid tarvitusele võtta. Termin "agressiooniakt" sai Hartasse Nõukogude Liidu soovil, samas õnnestus USA-l ning Suurbritannial vältida termini lahtisõnastamist, kuna nad kartsid, et igasugune definitsioon võib võimalikule agressorile seadusaugu jätta (de Wet 2004, lk 145). Lõpuks defineeris agressiooniakti Peaassamblee oma 14. detsembri 1974 resolutsiooniga 3314 (XXIX), jättes samas Julgeolekunõukogule võimaluse pidada vastavalt Hartale agressiooniks ka muid tegusid.

Erika de Wet'i (2004, lk 144) järgi on rahu rikkumine tõsine relvakonflikt, mis samas pole nii tõsine kui agressiooniakt. Siiani on Julgeolekunõukogu rahu rikkumiseks pidanud nelja juhtumit – Korea sõda; Falklandi sõda; Iraani-Iraagi sõda ning Kuveidi okupeerimine Iraagi poolt.

Rahu ohustamine on kolmest võimalusest kõige leebem. Termini defineerimisel on oluline rahu mõiste, mida saab lahti seletada kahte moodi – negatiivselt ja positiivselt. Negatiivne tähendab lihtsalt sõja puudumist, positiivne lisab sellele muid sotsiaalseid ja poliitilisi tingimusi nagu sõbralikud suhted riikide vahel. Rahu ohustamine omakorda tähendab, et lähi- või keskmises perspektiivis võib rahu kaduda, st puhkeda sõda.

Julgeolekunõukogu tähelepanu mingile sündmusele võivad tõmmata lisaks nõukogule endale ka Peaassamblee (art 11 §3), iga organisatsiooni liige (art 35 § 1), iga

organisatsiooni liikmeks mitteolev riik juhul, kui ta on tüli pooleks (art 35 § 2), ning peasekretär (art 99).

Oluline Harta artikli 39 puhul on, et Julgeolekunõukogule on jäetud vabadus määrata, millise konflikti ta menetlusse võtab. Samas ei ole paljas ohu kindlakstegemine liikmesriikide autoriseerimiseks võtta kasutusele vastumeetmeid (Frowein & Krisch 2002).

Benneti (1984) järgi peab enne sanktsioonide kehtestamist olema täidetud kolm tingimust: 1) peab olema kokkulepe, et agressiooniakt või rahu rikkumine on toimunud; 2) peab olema teada süüdlane; 3) üksmeelsus või nõustumine selles, et meetmeid on vaja kasutusele võtta. Nimetatud tingimused jätavad Julgeolekunõukogule küllaltki laialdase kaalutlusõiguse, kas üldse midagi ette võtta. Kuna eelkõige artiklid 40 ja 42 räägivad nõukogu käsutusse jäetud laialdasest valikust meetmetest, siis puuduks normis järjepidevus, kui hilisem paindlikkus ja võim oleks mingil moel vähendatud väga range tegevuseks vajalike tingimuste tõlgendamise poolt (Frowein & Krisch 2002).

Enne kui Julgeolekunõukogu otsustab kasutusele võtta abinõud rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks, võib ta "olukorra halvenemise vältimiseks /…/ nõuda huvitatud pooltelt nende ajutiste abinõude täitmist, mida ta peab vajalikeks või soovitavaiks" (art 40). Samas pole täpsustatud, millised need meetmed olema peaks, isegi raamistikku pole antud. ÜRO Harta kommentaaris (Frowein & Krisch 2002) leitakse, et meetmed peavad kindlasti olema ajutise iseloomuga ning ei tohi kuidagi mõjutada riikide juriidilisi positsioone, eriti selliste riikide, kes on konfliktis osapoolteks.

Juhtudel, kus konflikt on arenenud piisavalt kaugele ning Julgeolekunõukogu on otsustanud, et mõni konkreetne akt kujutab endast rahu ohustamist, rahu rikkumist või agressiooniakti, siis võib nõukogu võtta kasutusele meetmed, mis on fikseeritud eelkõige Harta artiklites 41 ja 42. Mainitud artiklid sätestavad vastavalt mittesõjalised ja sõjalised abinõud. Mittesõjalisteks abinõudeks on majanduslike suhete, kommunikatsioonide ja ka diplomaatiliste suhete katkestamine, ehk siis mittesõjalised sanktsioonid. Külma sõja ajal kasutas Julgeolekunõukogu oma võimu mittesõjalisi sanktsioone rakendada vaid kahel korral, mõlemad Aafrika lõunaosas – Lõuna-Rodeesia ja Lõuna-Aafrika Vabariigi vastu. Külma sõja lõppedes sanktsioonide hulk küll suurenes, kuid kerkisid uued probleemid. Peamiseks küsimuseks eeskätt majanduslike sanktsioonide puhul on, et kannatajaks võivad jääda süütud kõrvalseisjad, eriti sanktsioneeritud riigi tavakodanikud. Frowein & Krisch (2002) leiavad, et seetõttu

kasutati embargosid alates 1990ndate keskpaigast ettevaatlikumalt ja piiratumalt ning püüti leida "märklaudadega" "tarku" sanktsioone, mis puudutaksid neid, kes vastutavad rahu rikkumiste eest ning jätaks süütud kõrvalseisjad puutumata. Samas vähenes ka nende üldine mõju. 1990ndate lõpus pöörduti kontrollimehhanismide poole nagu uurimisorganid, sanktsioonide rikkujate kriminaalvastutus jne. Lisaks klassikalistele sanktsioonidele pakkus artikkel 41 juriidilise aluse ka mitmetele ebatüüpilistele lahendustele nagu tribunalid endises Jugoslaavias ja Ruandas ning nt Kosovo ja Ida-Timori rahvusvaheline haldamine.

Sõjalised abinõud võetakse tarvitusele siis, kui mittesõjalised abinõud on osutunud või võivad osutuda mitteküllaldasteks. Samas ei ole vahet kas mittesõjalised abinõud on kehtestatud vastavalt artiklile 40 või 41 ning sõjalised vastavalt artiklitele 40 või 42, kuna Julgeolekunõukogu oma volitusi ellu viies viitab tavaliselt Harta VII peatükile üldiselt, mitte konkreetsele artiklile (de Wet 2004). Et Julgeolekunõukogu saaks sõjalised meetmed ka reaalselt ellu viia, paneb artikkel 43 liikmesriikidele kohustuse anda nõukogu käsutusse relvajõudusid. Selleks sõlmivad riigid Julgeolekunõukoguga kokkulepped. Tingimused, mis peavad olema täidetud artikli 42 rakendamiseks on järgmised: 1) mittesõjalised meetmed on mitteküllaldased. Meetmeid ei peagi tarvitusele võtma, piisab sellest kui nõukogu hindab nad mitteküllaldasteks. Samas peab Julgeolekunõukogu lähtuma proportsionaalsuse printsiibist ning sõjalist jõudu ei saa kasutada niisama. Harta vihjab sellele printsiibile artikli 42 sõnastuses mõistega "osutuvad vajalikuks" (Frowein & Krisch 2002, lk 753). 2) on kindlaks tehtud rahu ohustamise, rahu rikkumise või agressiooniakti olemasolu. 3) on otsus sõjaliste meetmete tüübi ja ulatuse kohta.

Kui otsus on tehtud, tuleb see ka kuidagi ellu viia. Selleks on kaks võimalust. Esiteks, sõjalised jõud on Julgeolekunõukogu otsealluvuses. Sellisel juhul juhib neid artiklis 46 loodud Sõjastaabikomitee. Praktikas pole nõukogu ja liikmesriikide vahel kokkuleppeid sõlmitud ning Sõjastaabikomitee hakkas koheselt vähest rolli mängima (Frowein & Krisch 2002). Teiseks võimaluseks on autoriseerida liikmesriike jõudu kasutama. Sellisel juhul on relvajõud vastavate riikide alluvuses.

1.3.2.2 Peaassamblee

Erinevalt Julgeolekunõukogust ei ole Peaassamblee koheselt valmis tegutsema. Vastavalt artiklile 20 on assambleel istungjärgud vaid kord aastas, kuigi

Julgeolekunõukogu või organisatsiooni liikmete enamus võib kokku kutsuda erakorralisi istungjärke.

Kohustuste jagamine Peaassamblee ja Julgeolekunõukogu vahel San Francisco konverentsil oli raske. Isegi kui väikeste ja keskmiste riikide delegaadid suutsid Peaassamblee ülesandeid ja võimu laiendada, ei saa mööda vaadata, et Julgeolekunõukoguga võrreldes on assamblee ikkagi teisejärguline (Broms 1990). Harta artikli 10 järgi volitatakse Peaassamblee "arutama igasuguseid küsimusi, mis kuuluvad käesoleva põhikirja piiridesse või käivad ükskõik millise käesolevas põhikirjas ettenähtud organi volituste ja funktsioonide kohta…". Sama artikkel annab assambleele ka õiguse teha soovitusi nii liikmesriikidele kui ka Julgeolekunõukogule.

Artikkel 11 paragrahv 2 lisab siia küsimused rahvusvahelise rahu ja julgeoleku kohta, kui mõni liikmesriiki või Julgeolekunõukogu selle assambleele esitab. Samuti jääb assambleele õigus teha soovitusi riikidele, kes on assambleel palunud mõnda kaasust arutada, Julgeolekunõukogule või mõlemale. Artikkel 10 räägib Peaassamblee õigusest igasuguseid küsimusi arutada ning artikkel 11 § 2 õigusest arutada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut puudutavaid küsimusi ainult riikide või Julgeolekunõukogu soovil. Kuna rahu ja julgeolekuküsimused kuuluvad samuti artikli 10 pädevuse alla, siis tõlgendatakse artiklit 11 § 2 kui liikmesriikide ja muude riikide õiguste peegeldust Peaassamblee nurga alt (Hailbronner & Klein 2002). Sellist seisukohta kinnitab artikli 11 § 4, mille järgi ei kitsendata artikli 10 üldmõtet.

Kui mingi küsimuse arutelu viib tõdemuseni, et on vaja mingi tegevuse ettevõtmist, siis annab assamblee küsimuse Julgeolekunõukogule üle. Selline regulatsioon tuleb samuti artiklist 11 §2 ning rõhutab fakti, et kui "tegutsemine" on vajalik, siis on Julgeolekunõukogu kompetentne, mitte assamblee. Bowetti (1963) sõnul rõhutab see erinevusi täideviiva ja nõuandva organi vahel.

Olulisemad piirangud Peaassamblee tegevusele on sätestatud artiklis 12, mis rõhutabki Julgeolekunõukogu primaarsust julgeoleku alal. Artikli järgi ei tohi assamblee teha soovitusi küsimuse või tüli kohta, mida Julgeolekunõukogu parajasti arutab, kui nõukogu seda ise ei palu. Samas saab seda paragrahvi tõlgendada kui assamblee võimalust siiski küsimusi arutada soovitusi tegemata. Sellist piirangut peetakse oma olemuselt kõigest ajutiseks (Hailbronner & Klein 2002). Seega, kui Julgeolekunõukogu lõpetab küsimuse arutamise, siis on Peaassambleel jälle õigus soovitusi teha. Lisaks sellele või assamblee nõukoguga samu küsimusi arutada, kui nõukogu talt seda ise palub.

Üheks oluliseks aspektiks Peaassamblee ja Julgeolekunõukogu suhetes on assamblee õigus pöörata nõukogu tähelepanu olukordadele, mis võivad ohustada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut (art 11 § 3). Selline säte on kompensatsiooniks Peaassambleele Julgeolekunõukogu peamiseks rahvusvahelise rahu ja julgeoleku eest vastutavaks organiks nimetamise eest (Hailbronner & Klein 2002). Samuti on ÜRO kahe põhiorgani omavahelise tööjaotuse määramisel oluline artikkel 12 lõige 2. Selle järgi informeerib peasekretär Peaassambleed Julgeolekunõukogu nõusolekul kõigist nõukogus arutlusel olevatest teemadest ning kui Julgeolekunõukogu lõpetab arutelu, siis ka lõpetamisest.

Peaassamblee huvide ja tegevusringi laiendamise eriliseks instrumendiks on Ühinenud rahu heaks (*Uniting for Peace*) resolutsioon 3.novembrist 1950 (Bennett 1984). Resolutsioon sätestab, et kui Julgeolekunõukogu ei suuda tänu üksmeele puudumisele alaliste liikmete seas ellu viia oma peamist vastutust rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisel iga olukorra puhul, kus paistab esinevat rahu ohustamine, rahu rikkumine või agressiooniakt, siis Peaassamblee arutab probleemi koheselt tegemaks asjakohaseid soovitusi, kaasa arvatud sõjaliste meetmete kasutamine, taastamaks rahvusvahelist rahu ja julgeolekut. Kui parasjagu ei käi assamblee istungjärku, siis toimub küsimuste arutamiseks erakorraline istungjärk, mille kokku kutsumine toimub sarnaselt Hartas sätestatule. Kuna Julgeolekunõukogus Peaassamblee erakorralise istungjärgu kokkukutsumine on protseduuriline küsimus, siis puudub alalistel liikmetel otsuse suhtes vetoõigus. Praktikas on Julgeolekunõukogu *Uniting for Peace* resolutsiooni kasutanud, näiteks viidati sellele nõukogu 1956 a resolutsioonides 119 ja 120, mis käsitlesid vastavalt Suessi kriisi ning Ungari sündmusi. *Uniting for Peace* resolutsiooniga kutsutakse riike üles määrama ning treenima relvastatud üksusi ÜRO teenistusse kas siis Peaassamblee või Julgeolekunõukogu kutsel.

Olulisimaks erinevuseks Julgeolekunõukogu ja Peaassamblee vahel jääb siiski nõukogu otsuste siduvus ning assamblee otsuste soovituslikkus. Maailmas, kus riigid kiivalt kaitsevad oma tegutsemisvabadust on selline erinevus pigem näiv kui tõeline (Bennett 1984).

1.3.2.3 Peasekretär

Peasekretäri tegevus rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamisel, seega ka relvakonfliktidesse sekkumisel on teistsugune kui kahel eespool kirjeldatud ÜRO organil. Esimeseks erinevuseks on peasekretäri neutraalsus. Artikli 100 järgi ei tohi ta

“küsida või saada juhendeid ükskõik milliselt valitsuselt või võimult, mis seisab organisatsioonist kõrval”, tegemist on “üksnes organisatsiooni ees vastutava ametnikuga”. Administratiivse funktsioonina saab välja tuua artiklis 12 § 2 sätestatud Peaassamblee informeerimise kohustuse Julgeolekunõukogu tegevustest rahu ja julgeoleku säilitamisel, samuti artiklis 20 sätestatud Peaassamblee erakorraliste istungjärkude kokkukutsumise.

Skjelsbaeki (1991) arvates toob Peasekretäri poliitilise funktsiooni kõige selgemalt välja artikkel 99. Nagu Julgeolekunõukogu kirjelduses juba mainitud, annab see peasekretärile “õiguse teha nõukogule teatavaks iga küsimus, mis tema arvates võib ähvardada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut”. Artikkel 99 on aluseks peasekretäri igaks poliitiliseks tegevuseks, mida ta teeb omal initsiatiivil (Fiedler 2002). Samuti annab artikkel 99 peasekretärile topeltkaalutlusõiguse. Enne Julgeolekunõukogu ette minekut peab ta hindama, kas tema arvates on küsimus nõukogu pädevuses. Isegi kui ta sellisele järeldusele jõuab, ei pea ta juhtumit tingimata nõukogule esitama (Alexandrowicz 1962).

Artikli 98 järgi peab ta osalema ÜRO peamiste organite (va Rahvusvaheline Kohus) istungitel ning täitma teisi kohustusi, mida viimased talle asetavad. Julgeolekunõukogu on ka seda võimalust kasutanud ning pannud peasekretärile ülesandeid, mis seotud erinevate konfliktide lahendamisega. Näitena saab tuua resolutsiooni nr 505 aastast 1982, millega paluti sekkuda Falklandi konflikti.

Harta jätab peasekretärile küllaltki vabad käed otsustamaks, kas ta soovib võtta aktiivse positsiooni maailma asjades, või jääda tahaplaanile. Samas võib juhtuda, et ta peab tegelema asjadega, mida ta vabatahtlikult ei teeks. Läbi Julgeolekunõukogu võivad suurriigid peasekretärile küll ülesandeid delegeerida, kuid üldiselt ei taha nad, et peasekretär liidrirolli asuks (Skjelsbaek 1991).

Lisaks Hartas sätestatud funktsioonidele kannab peasekretäri koht endas maailma “esidiplomaadi” rolli. See hõlmab ka palju mitteametlikke tegevusi nagu kohtumised, lõunad jne, mistõttu on peasekretäri panust konfliktidesse sekkumises keeruline mõõta. Olles neutraalne, võivad potentsiaalsed konfliktipooled peasekretäri rohkem usaldada ning tal on võimalused konfliktide lõpetamiseks ka kulisside taga. Nii Julgeolekunõukogu kui Peaassamblee koosnevad riikidest ning teised riigid võivad neid vähem oma asjadesse sekkumas näha kui erapooletut peasekretäri.

1.3.3 Regionaalsed kokkulepped

Harta VIII peatükk kannab pealkirja "Regionaalsed kokkulepped" ning sätestab korra, millega rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ÜRO väliselt tagada. Harta artikkel 52 annab võimaluse Julgeolekunõukogu mõningate funktsioonide delegeerimiseks. Artikkel annab võimaluse luua regionaalseid organeid ja kokkuleppeid regionaalsete probleemide lahendamiseks tingimusel, et need tegevused on kooskõlas ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega. Siiski peab regionaalsetel organitel olema Julgeolekunõukogu volitus, ilma milleta nad sunnitoiminguid teha ei tohi (art 53). ÜRO loomise juures kardeti, et regionaalsed kokkulepped võivad taanduda pelgalt agressiivseteks liitudeks (Ress & Bröhmer 2002), seega jäeti Hartasse nõukogupoolne autoriseerimine. Samuti saavad alalised liikmed siin oma vetoõigust kasutada. Artikli 54 järgi peab Julgeolekunõukogu olema alati täielikult informeeritud regionaalsete organite toimingutest või kavatsetavatest toimingutest.

1.4 Kokkuvõte

Eeltoodu põhjal saab välja tuua järgmist, mis käesoleva töö seisukohast oluline on. Esiteks on kasutusel kontseptuaalne sõjakäsitlus. See paneb konfliktikäsitluses rõhu organiseeritud vägivallale poliitiliste üksuste vahel. Pole oluline miks sõdima hakati, kas see on õiguspärane ning kui palju kahju see teeb. Teiseks on relvakonflikti lõppemine – see saab olla iseseisev või mõjutatud ning mõjutamiseks on konflikti sekkutud. Sekkumise erinevate vormidena on välja toodud sõnavõtt, vahendamine, sanktsioonid ning sõjaline interventsioon. Sanktsioonide all käsitletakse majandussanktsioone. Kolmandaks on sekkuja kindlaksmääramine, mis lähtuvalt uurimisprobleemi püstitusest on rahvusvaheline organisatsioon. Ning neljandaks, uuritavaks rahvusvaheliseks organisatsiooniks on Ühinenud Rahvaste Organisatsioon.

II Meetod

Töös on püstitatud uurimisprobleem, kui efektiivne on ÜRO relvakonfliktide lahendamisel. Probleemi lahendamisel on keskseks küsimuseks efektiivsuse mõõtmine. Alljärgnevalt seletatakse ära metodoloogia, mille abil on käesolevas töös efektiivsust mõõdetud.

Muutujad on kajastatud skeemil 4:

Skeem 4: Muutujad

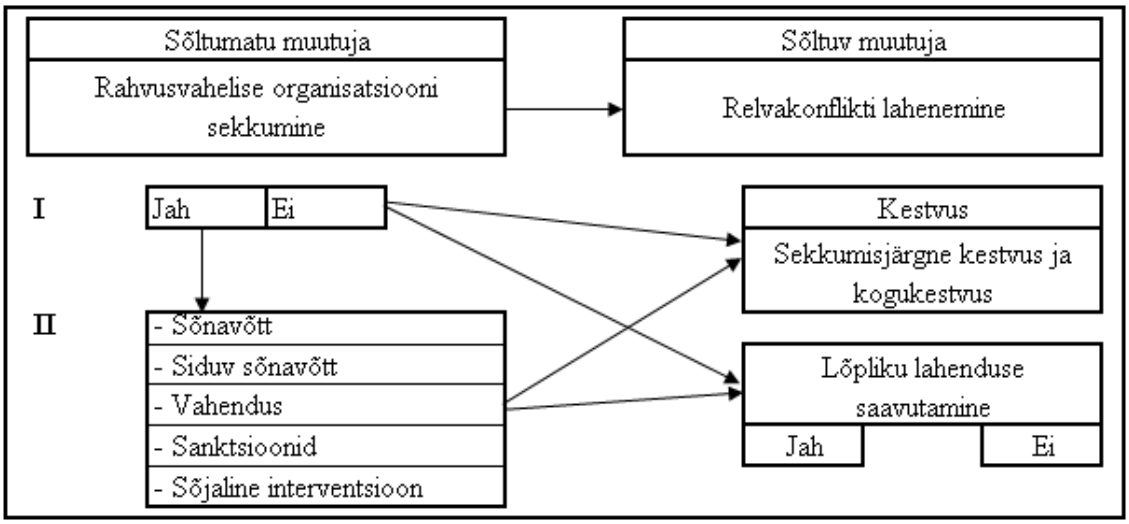

Kõigepealt tuleb efektiivsus ehk tõhusus defineerida. Üheks võimaluseks on seatud eesmärkide saavutamine. Tegevus on tõhus, kui on saavutatud seatud eesmärk. Töös võetaksegi aluseks selline definitsioon.

Järgmine ülesanne on selgitada ÜRO eesmärgid. Need on sätestatud Harta artiklis 1:

1) säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut;
2) rahvaste vahel sõbralike suhete arendamine;
3) arendada rahvusvahelist koostööd majanduslike, sotsiaalsete, kultuuriliste ja humanitaarprobleemide lahendamisel;
4) olla rahvaste tegevust kooskõlastavaks keskuseks.

Uurides riikidevaheliste relvakonfliktide ning ÜRO efektiivsust nende lahendamisel, tuleb lähtuda esimesest eesmärgist, teised kolm ei puutu töö teemasse.

Artikkel 1 sätestab ka tegevused, mida ÜRO viib läbi rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks. Kokku on välja toodud kolm aspekti:

1) võtta kasutusele kollektiivseid meetmeid rahu ähvardava ohu vältimiseks või kõrvaldamiseks;

2) võtta kasutusele kollektiivseid meetmeid agressiooniakti või teiste rahu rikkumiste mahasurumiseks;
3) rahvusvahelisi tülisid, mis võivad viia rahu rikkumiseni, lahendada rahumeelsete vahenditega.

Töö seisukohalt on olulisimaks tegevuseks agressiooniakti või rahu rikkumise mahasurumine. Nagu peatükis 1.3.2.1 kirjutatud, tähendavad nii agressiooniakt kui rahu rikkumine relvastatud konflikti olemasolu, antud töö seisukohalt relvakonflikti kahe riigi vahel. Seega on ÜRO võtnud endale üheks eesmärgiks relvakonfliktide lõpetamise ning ka relvakonfliktide ärahoidmise.

Sellest johtuvalt saab ka väita, et ÜRO on efektiivne, kui relvakonflikt on lõppenud ehk saabunud on rahu. Oluline pole siinkohal rahu vormistamine, mis võib toimuda ka näiteks vaherahu vormis, vaid sõjategevuse lõpp. Mida kiiremini rahu saabub, seda efektiivsem on olnud ÜRO. Seetõttu on üheks efektiivsuse kriteeriumiks aeg ning mõõdetavateks asjaoludeks ÜRO sekkumise ja relvakonflikti kiire lõppemise seos ning sekkumise intensiivsuse ja konflikti kiirema lõppemise seos.

Võib arutleda, et relvakonfliktide puhul on teisigi kriteeriume, mille lõppemise või vähenemise järgi otsustada, kas sekkumine konflikti on olnud edukas või mitte. Sellisteks kriteeriumiteks on näiteks hukkunud inimelud, sõjategevusega tekitatud materiaalne kahju ning sõjapõgenikega seonduvad kulutused ja kahjud. See loetelu pole kindlasti lõplik. Selles töös on eelduseks võetud, et mida kiiremini konflikt lõppeb, seda väiksemad on ka kõikvõimalikud kahjud. Seetõttu mainitud kriteeriume eraldi ei analüüsita.

ÜRO efektiivsus tehakse kindlaks võrreldes konflikti kogukestvust ning ÜRO sekkumise järgset kestvust. Mida kiiremini on konflikt sekkumise järgselt lõppenud ehk mida väiksema osa moodustab sekkumisjärgne kestvus konflikti kogukestvusest, seda efektiivsem on ÜRO olnud. Uurimaks ÜRO efektiivsust võrreldes teiste sekkujatega, kelleks on teised rahvusvahelised organisatsioonid ning kolmandad riigid, võrreldakse samu näitajaid erinevate sekkujate juures. Ning tegemaks kindlaks, milline sekkumise intensiivsusaste on kõige efektiivsem, võrreldakse erinevaid astmeid omavahel. Samuti tehakse kindlaks, milline on olnud ÜRO efektiivsuse muutumine ajas.

Teised kaks tegevusteringi rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamisel on samuti piisavalt olulised, et neid ÜRO efektiivsuse hindamisel arvesse võtta. Töö eelduseks on, et korra puhkenud ning lõppenud relvakonflikt võib taas puhkeda, kui on alles originaalkonflikti põhjused. Rahu ohustamine tähendas võimalikku relvakonflikti

puhkemist. Seega saab ÜROd relvakonfliktide lahendamisel pidada efektiivseks, kui on saavutatud ka teised alleesmärgid ning tagatud sõja uuesti puhkemise vältimine.

Kuna töö eesmärgiks on siiski uuride ÜRO sekkumist relvakonfliktidesse, siis saab rahu ohustamist vaadelda juba läbi puhkenud relvakonfliktide. Seetõttu on töö teiseks vaatenurgaks ÜRO sekkumise ja relvakonflikt esialgseks põhjuseks olevate asjaolude likvideerimise seos ning sekkumise intensiivsuse ja konflikti põhjuste likvideerimise seos.

Selleks, et teha kindlaks ÜRO efektiivsus lõpliku lahenduse leidmisel uuritakse kõigepealt, mitmel juhul ÜRO sekkudes on lõplik lahendus saavutatud ning mitmel juhul mitte ning võrreldakse neid konfliktidega, kuhu ÜRO ei ole sekkunud. Edasi võrreldakse tulemusi taas teiste sekkujate vastavate andmetega. Sekkumisastmete efektiivsuse kindlakstegemisel võrreldakse erinevaid sekkumise intensiivsusi omavahel.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et hinnatakse ÜRO efektiivsust lähtudes sellest, kui kiirelt on ÜRO sekkumine kaasa toonud relvakonflikti lõppemise ning sellest, kas ÜRO sekkumine on mõjutanud konflikti põhjuste äralangemist vähendades uue relvakonflikti puhkemise võimalusi.

III Andmestik

See osa on töö kolmandaks ning olulisemaks suureks osaks. Selles osas analüüsitakse andmestikku, mis lõpuks viib ka järeldusteni ning hüpoteesides püstitatu kohta arvamuse avaldamiseks, kas siis hüpoteeside kinnitamise või ümberlükkamise näol.

Käesolev osa koosneb neljast peatükist. Esimene neist seletab andmestiku lahti. Valimis olevad konfliktid koos karakteristikutega on ära toodud tabelis töö lisas, peatükk 2.1 seletab lahti, mis andmed tabelis on. Alustuseks tuuakse välja piirangud, millest valimi koostamisel on lähtutud, seletatakse, miks just need konfliktid andmestiku moodustavad. Samuti seletatakse selles peatükis lahti skaalad, mis töös kasutusele võetakse.

Lisaks sellele, mis on andmestikus ja miks nad seal on, tuleb selles peatükis ka juttu sellest, millistest allikatest andmed pärit on.

Teises peatükis tuleb põgusalt juttu valimi relvakonfliktidest, milledele lähenetakse kahest aspektist – kestvus ja intensiivsus. Mõlemad kriteeriumid on lahti seletatud osa esimeses peatükis. Tegemist on peamiselt kirjeldava peatükiga, kus uuritakse, kui kaua on valimis olevad konfliktid kestnud ning kui intensiivsed nad on. Samuti leitakse lõpuks, milline on nende kahe kriteeriumi omavaheline seos ehk millise kestvusega konfliktid on intensiivsemad.

Töö kolmas peatükk on konfliktidesse sekkumisest. Peatükis vaadeldakse, kui paljudesse konfliktidesse on sekkutud, kui palju seda on teinud ÜRO ning kui palju konflikte on lõppenud ilma, et sinna sekkutaks. Samuti saab siin selgeks, kui palju on ÜRO sekkunud erineva intensiivsusega. Lisaks pelgalt selgitamisele, kui palju on sekkutud, on selles peatükis ka seosteotsinguid eelmise peatüki näitajate põhjal, konfliktide pikkus ja intensiivsus. Konflikti pikkuse ja sekkumise seos on tagantjärele kirjeldav, kuna sekkumise hetkel ÜRO ega ka keegi teine ei tea, kui pikaks konflikt lõpuks kujuneb. Kolmas aspekt, mida selles peatükis käsitletakse, on võimalikud põhjused, miks konfliktidesse sekkutud ei ole. Eraldi tuuakse selleks välja ÜRO Julgeolekunõukogu alaliste liikmete osalus konfliktides. Viimane aspekt on keskmine sekkumise intensiivsus ajas.

Töö hüpoteeside seisukohalt on kõige olulisem andmestiku osa neljas peatükk, mis käsitleb ÜRO efektiivsust relvakonfliktide lahendamisel. Efektiivsus tehakse kindlaks lähtudes kahest aspektis – konflikti sekkumisjärgne kestvus ning konflikti

põhjuseks olnud asjaolude lõppemine või äralangemine. Peatüki lõpus on ka järelduste osa, mis võtab kokku kõik viimases peatükis kirjutatu.

3.1 Andmestik

Andmestik koosneb sõdadest, nagu defineeritud töö esimeses osas. Siiski ei hõlma töö kõiki sõdasid, mis maailma ajaloos toimunud on, lähtuvalt püstitatud hüpoteesidest ning töö eesmärgist on andmestikule seatud piirangud. Piirangud on eeskätt ajalised, aga täpsuse huvides tuleks mainida ka ruumilisi ning muid piiranguid. Kokku on valimis 81 relvakonflikti.

3.1.1 Andmestiku piirangud

Peamiseks ajaliseks piiranguks on valimis toodud konfliktide toimumisaeg. Töös analüüsin relvakonflikte, mis on toimunud pärast 1945ndat aastat, seega alates 1946 a 1.jaanuarist. Selline daatum on valitud pidades silmas töö hüpoteesides eesmärgiks seatud rahvusvaheliste organisatsioonide efektiivsust konfliktide lahendamisel. Kuna analüüsitav rahvusvaheline organisatsioon on ÜRO ning ÜRO Harta on jõustunud 24.oktoobril 1945, siis on selline ajaline piirang käesolevas töös ainuvõimalik. Viimane sõda, mis veel andmestikku jõudis, on märtsis 2003 alanud Iraagi ja USA ning tema liitlaste konflikt.

Teine ajaline piirang, mis töö seisukohalt oluliseks osutub, on konflikti lõppemine. Valimis on vaid sõjad, mis on lõppenud.

Ajaliseks piiranguks saab pidada ka konflikti kestvust. Käesolevas töös seda piirangut rakendatud ei ole, valimis on kõik konfliktid, mis mahuvad teiste piirangute raamesse, hoolimata nende pikkusest.

Geograafilisi piiranguid valimil ei ole. Seega on kõlblikud kõik konfliktid hoolimata piirkonnast või maailmajaost.

Samuti ei tehta valimis vahet, kus sõda toimunud on ning millist konkreetset relvajõudude liiki on kasutatud. Kõik sõjad sobivad, hoolimata sellest kas on toimunud ainult õhu- või merejõudude operatsioonid näiteks pommitamise näol, või on toimunud täismõõdus maavägede invasioon.

Osavõtjate piirang on äärmiselt oluline. Valimisse on kaasatud vaid konfliktid, kus mõlemal vaenutseval poolel on vähemalt üheks tegutsejaks mõne riigi valitsusväed.

Selliseid relvakonflikte on valimis kokku 81. Käesoleva töö andmestik pärineb suures osas Uppsala Ülikooli Rahu ja konflikti uuringute osakonna projekti *Uppsala*

Conflict Data Project (UCDP) andmebaasist. Projekt loodi Uppsala Ülikooli rahu ja konflikti uurimise osakonna juurde 1980ndate keskpaiku ning sinna on kogutud suur hulk relvastatud vägivalla aspekte alates 1946ndast aastast. Projekti andmebaas *The Uppsala Conflict Database* on kättesaadav arvutivõrgus ning on mõeldud tasuta kasutamiseks. Selle töö aluseks on andmebaasi versioon 4-2007.

UCDP defineerib relvakonflikti kui "valitsusi ja territooriume puudutav võistlev kokkusobimatus (*contested incompatibility*), mille puhul relvastatud jõudude kasutamine poolte poolt, kelledest vähemalt üks on riigi valitsus, toob kaasa vähemalt 25 lahingutega seotud hukkunut". (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset Codebook, 2007) Definitsiooni erinevatel osadel on oma tähendus:

- kokkusobimatus on üldised mitteühilduvad positsioonid, st konflikt;
- relvastatud jõudude kasutamine toimub oma positsioonide edendamiseks ning toob kaasa hukkunuid;
- relvad on igasugused materiaalsed esemed nagu klassikalised sõjarelvad aga ka kaikad, kivid, tuli jne;
- valitsusi ja territooriume puudutav tähendab, et konflikt käib kas mingi territooriumi või poliitilise kontrolli üle;
- valitsus omab kontrolli riigi pealinna üle;
- riiki on rahvusvaheliselt tunnustatud suveräänne valitsus, mis kontrollib kindlat territooriumi või mittetunnustatud valitsus, mis kontrollib kindlat territooriumi ning mille suveräänsust pole vaidlustanud seda territooriumi eelnevalt kontrollinud suveräänne valitsus.

Andmebaasi koostamisel on projektis lähtutud selle töö mõttes operatsioonilisest definitsioonist ning relvakonfliktiks peetakse kalendriaasta jooksul vähemalt 25 hukkunuga konflikte. Ka on UCDP andmebaas seadnud piiranguks konflikti põhjuse, kajastades ainult territooriumi või poliitilise võimu pärast peetavaid sõdasid. Samuti ei piirdu andmebaas vaid riikidevaheliste sõdadega võid hõlmab ka konflikte, kus valitsusväed osalevad ainult ühel poolel. Osalejate järgi liigitatakse konflikte neljaks:

1) ekstrasüsteemne relvakonflikt, mis toimub riigi ja mitteriikliku grupi vahel väljaspool riigi territooriumi;
2) riikidevaheline sõda;
3) riigisisene sõda ehk kodusõda valitsuse ja opositsiooni vahel ilma välise sekkumiseta; ning lõpuks

4) rahvusvaheliseks muutunud riigisisene sõda, mis hõlmab sekkumist teise riigi poolt ükskõik kummal poolel.

Valimis on kasutatud seega vaid teist ja mingit osa neljandat tüüpi konfliktidest, kuna nende puhul on mõlemal poolel sõdivaks pooleks valitsus. Neljanda tüübi puhul peab võõrriigi valitsus siis sekkuma sõdiva valitsuse vastaspoolel.

Kuna UCDP kasutab operatsioonilist sõjakäsitlust, töö aluseks on võetud aga kontseptsiooniline, siis ilmneb, et andmestikus ei saa kajastuda kõik 1946ndast aastast toimunud relvakonfliktid. Erinevate sõjakäsitluste definitsioonid on ära toodud peatükis 1.1 Lisaks UCDP-le on töös kasutatud ka teisi allikaid. Olulisim neist on Hamburgi Ülikooli sotsiaalteaduste osakonna poliitikateaduste instituudi juures peetav andmebaas *Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung* (AKUF). Hamburgi projekti alustati Ungaris, Budapestis. Sarnaselt UCDPle peab ka AKUFi andmebaasis olevate sõdade üheks pooleks olema riik. Samas puudub seal hukkunute arvu piirang, kuna seda peetakse küsitavaks praktilistel, teoreetilistel ja eetilistel põhjustel (Wallensteen 2005; lk 20). Kolmas andmebaas, mida töös on kasutatud on *Cascon*. Selle andmebaasi peremeheks on Massachusetts Institute of Technology. See sisaldab 85 Teise maailmasõja järgset konflikti. Mõlemad andmebaasid on sarnaselt Uppsala projektile vabalt arvutivõrgus kättesaadavad.

Lisaks andmebaasidele on andmestiku koostamisel kasutatud Britannica Online entsüklopeediat, BBC News võrgulehekülge ning ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone. Viimasest kolmest on pärit eeskätt väiksemad konfliktid, mis hukkunute arvu poolest UCDP andmebaasi ei mahu.

Kas valimisse on sattunud kõik pärast Teist maailmasõda toimunud konfliktid, on raske öelda. Kuna selle töö eesmärk ei ole analüüsida konkreetsete allikate õigsust, siis siinkohal võetakse need andmed heas usus töö aluseks.

3.1.2 Karakteristikud

Erinevatest allikatest kogutud 81 riikidevahelise relvakonflikti kohta on püstitatud eesmärkide saavutamise hõlbustamiseks koostatud ülevaatlik tabel, mis sisaldab töö hüpoteesidest lähtuvalt olulisi karakteristikuid. Üldistades saab need karakteristikud jaotada kahte kategooriasse:

1) üldised, mis kirjeldavad omadusi, mis on olemas kõikidel konfliktidel ning milliseid on valdav enamus;

2) ÜROga seonduv, mis käsitlevad vaid ÜRO sekkumisega seotud konflikte ning milliseid on tabelis üks.

Üldnäitajad

Üldisi karakteristikuid on kokku kuus gruppi:

1) algus ja lõpp

Esimesteks näitajateks on konflikti algus ja lõpp kuupäevalise täpsusega, kus see võimalikuks on osutunud. Konflikti algus- ja lõppkuupäevad on olemas ka UCDP andmebaasis, kuid nagu eespool kirjeldatud, ei ole kõik töös uuritavad konfliktid seal kajastatud. UCDP peab konflikti esimeseks päevaks esimese lahinguga seotud hukkumist. Selleks peavad alguskuupäeva seisuga olema täidetud kõik tingimused, et konflikti saaks relvakonfliktina kvalifitseerida, välja arvatud 25 hukkunu nõue.

Lisaks sellele on UCDP andmebaas veidi puudulik. Vastavalt andmebaasi *Codebook*'ile on püütud leida võimalikult täpne kuupäev, pole see infopuudusel kõigil juhtudel võimalik. On konflikte, mida saab tagasi kerida konkreetse sündmuseni konkreetsel päeval, kuid kõigiga nii ei ole. Üheks eripäraks on veel konfliktide eristamine. Nimelt käsitleb UCDP konflikte samade riikide vahel samadel põhjustel samade konfliktidena ning on neile omistanud sama identifitseerimisnumbri. Näiteks India ja Pakistani vahelisi konflikte nii 1948 kui 1999 peetakse samaks konfliktiks. Sarnane on olukord sõja lõpukuupäevadega. Samas eristatakse andmebaasis erinevaid episoode, mistõttu on võimalik nad selle töö tarbeks "tükeldada".

Kui UCDP pole suutnud tuvastada kindlat algus- ja lõppkuupäeva, siis on nendeks arvestatud vastavalt konflikti esimese aasta 1.jaanuar ning viimase aasta 31.detsember. Selliste puuduste likvideerimiseks on pöördutud jällegi teiste allikate juurde, milledeks on samad andmebaasid, mis ka sõdade väljaotsimisel kasutatud ning on kasutatud ka Britannica Online entsüklopeediat ja BBC News lehekülge. Lisaks neile on mõned kuupäevad saadud USA Kongressi raamatukogu riikide uuringute lehekülgedelt, milleni on jõutud USA kaitseministeeriumi kodulehekülje kaudu ning Ühendriikide kaitseministeeriumi uudistearhiivist. Kuupäevade tuvastamiseks on kasutatud ka Wikipedia entsüklopeediat.

2) kestvus

Lähtuvalt tuvastatud kuupäevadest on arvutatud konflikti kestvus päevades. Kuna nende erinevus kõigub ühest päevast mitme aastani, siis pole sellist lahenemist analüüsis mõistlik kasutada. Sellest johtuval on konfliktid liigitatud kestvusperioodidesse, mis küll tabelis ei kajastu, kuid on olulised selgitamaks millistesse konfliktidesse ÜRO

rohkem sekkunud on. Teatavasti ei ole ÜROl kohustust rahvusvahelise rahu ja julgeoleku kaitseks sekkuda, on võimalus. Need perioodid on järgmised:

- kuni 1 nädal;
- 1 nädal kuni 1 kuu;
- 1 kuu kuni pool aastat;
- pool aastat kuni aasta;
- 1 aasta kuni viis aastat;
- üle viie aasta.

Nädal on seitse päeva pikk, kuu 30 päeva ning aasta 365 päeva. Seega pool aastat pikad konfliktid on kestnud 182 päeva ning kuni aastased vähemalt 183 päeva. Viis aastat on seega 1825 päeva pikk.

3) intensiivsus

Järgmiseks näitajaks tabelis on konflikti intensiivsus. Andmestikus on konfliktid jagatud kolme intensiivsuskategooriasse:

a) alla 25 lahinguga seotud hukkunu aastas (intensiivsus 1);
b) väike konflikt, kus on 25 kuni 999 lahingutega seotud surma aastas (intensiivsus 2);
c) sõda, kus on 1000 ja enam hukkunut aastas (intensiivsus 3).

Kategooriate b) ja c) juures on lähtutud UCDP klassifikatsioonist, mille järgi intensiivsus jagatud kaheks kategooria Käesoleva töö andmestikus on neile kategooriatele omistatud intensiivsushinne vastavalt 2 ja 3. Kuna UCDP andmestik ja selle töö oma ei kattu sajaprotsendiliselt, siis konfliktid, mis on selle töö andmestikku lisatud ning UCDP andmebaasis puuduvad, saanud intensiivsushindeks 1. Selline lähenemine tuleneb loogikast, et UCDP andmebaasis mittekajastuvad konflikti on sealt välja jäänud tänu vähesele lahinguga seotud hukkunute arvule olles seega vähem intensiivsemad.

4) põhjused

Kolmas näitaja on konflikti põhjused. UCDP andmebaasis jagatud kolmeks:

a) valitsus;
b) territoorium;
c) mõlemad koos.

Valitsus tähendab siin ühe poole soovi näiteks vahetada välja teise poole valitsus või muuta selle koosseisu. Territooriumi puhul on põhjuseks kontroll territooriumi üle.

Kui konflikti põhjuseks on territoorium, siis on see ka nimeliselt välja toodud. UCDP konflikti põhjused seletavad, mille üle konflikt toimub, või mida pooled ise selleks peavad, mitte miks konflikt toimub. Selle töö andmestik lisab siia veel ühe kategooria:

d) muu, kui konflikt pole toimunud nendel kahel põhjusel.

Näiteks saab tuua Iisraeli rünnaku Iraagi tuumarajatistele. Kuna töö eesmärgiks pole selgitada miks sõjad puhkevad ega uurida muid põhjuseid relvakonfliktide taga, siis antud karakteristiku väärtus seisneb selles, kuidas kindlaks teha konflikti lõplik lahendus. Kui riigid on teistkordselt samal põhjusel sõtta astunud, siis ei saa konflikti lõplikult lahendatuks lugeda.

5) lõplik lahendus

Järgmiseks üldiseks näitajaks tabelis on lõplik lahendus. See tähendab, kas konflikti põhjuseks olnud probleem on lahendatud või mitte. See võib toimuda koos konflikti enda lõppemisega või tükk maad hiljem. Andmed selle karakteristiku kohta pärinevad erinevatest allikatest. UCDP andmebaas sellist näitajat välja ei too, ka teised kasutatud andmebaasid pole abiks. Olulisim allikas on olnud CIA *World Factbook* võrguversioon. Üheks teemaks, mida *Factbook* käsitleb on riikide rahvusvahelised probleemid. Juhul, kui konkreetne probleem nende hulgas enam ei asu, siis loetakse ta lõpetatuks. Lisaks sellele on kasutatud Rahvusvahelise Kohtu lahendeid, mis mõnda konkreetset probleemi on käsitlenud ja andmeid võrguentsüklopeediatest Britannica ja Wikipedia ning ka ÜRO materjale. Nagu ka valimi enda puhul, ei ole selle töö eesmärgiks analüüsida allikaid.

6) sekkuja

Järgmine üldine näitaja on sekkuja. Siin olen välja toonud erinevad sekkujad, milledeks on ÜRO, mõned regionaalsed organisatsioonid ja kolmandad riigid. ÜRO sekkumine on kindlaks tehtud peamiste organite resolutsioonide põhjal, teiste sekkujate tegutsemise märkimine põhineb aga teisestel allikatel. Aluseks on Hamburgi AKUF andmebaas, mis kannab sellist infot. Kõikide sekkujate, va ÜRO puhul on kindlaks tehtud vaid sekkumise toimumine, mitte konkreetne hetk ega ka intensiivsus, vastavalt millal ning kuidas sekkumine toimus. Regionaalsed sekkujad, kes andmestikus sekkunud on, on Ameerika Riikide Organisatsioon (Organization of American States – OAS); Araabia Liiga (AL) ja Aafrika Ühtsuse Organisatsioon (Organisation of African Unity – OAU), mis pärast ühinemist Aafrika Majandusühendusega kannab aastast 2002 Aafrika Liidu nimetust. Samuti on siia kaasatud kolmandad riigid.

7) sekkumise aeg

Järgmine kategooria on sekkumise aeg. Siin eristatakse, millal on konflikti sekkutud. Kui seda juhtunud ei ole, siis on see lihtsalt ära märgitud "ei"-ga, kui on, siis on ära toodud kuupäev, millal sekkuti. Sekkumise kuupäevana on käsitletud hetke, millal ÜRO rahvusvahelise rahu ja julgeolekuga tegelevad organid – Julgeolekunõukogu ja Peaassamblee – on välja andnud resolutsiooni, mis puudutab konflikti sisuliselt. Konflikti kohta käivad protseduurilised otsused sekkumisena ei kvalifitseeru. Juhtudel, kus ÜRO on sekkunud kindla intensiivsusega ning hiljem välja andnud resolutsiooni, millega intensiivsus suureneb, siis arvestatakse sekkumise hetkeks suurema intensiivsusega sekkumist. Tuleb eeldada, et ÜRO jääb kindlale tasandile, kui ta leiab, et see on piisav. Kui on toimunud sekkumise intensiivistumine, siis eelduse järgi eelnevad intensiivsused pole toiminud. Käesoleva töö eesmärgiks on selgitada ÜRO lõpliku sekkumise efektiivsus. Mis jääb erinevate sekkumisvormide vahele, ei ole selle töö uurimisobjekt.

Teiste sekkujate aja täpsustamisel, nagu teiste sekkujate kindlaks tegemisel üldse, on kasutatud jällegi teiseseid allikaid. Kuupäevade tuvastamisel on appi võetud eespool mainitud andmebaase, entsüklopeediad, erinevaid võrgulehekülgi ning Välispanoraami sarja.

8) sekkumisjärgne kestvus

Sekkumise kuupäevast saab arvutada konflikti sekkumisjärgse kestvuse. Tabelis kajastub see päevadena, kuid kuna mitmedki konfliktid on väga pikad, siis analüüsis on nad mõningatel juhtudel nädalateks teisendatud. Üldiselt on see vahemik sekkumisest kuni konflikti lõppemiseni.

ÜROga seotud karakteristikud

Sekkumise intensiivsus

Ainsaks spetsiifiliseks ÜROga seotud näitajaks on tabelis sekkumise intensiivsus. Kõigepealt tuleb eristada konflikte, kus sekkumine on toimunud, nendest, kus seda pole. Sekkumise puudumisel on intensiivsuse väärtus 0. Sekkumise toimumisel on see jagatud skaalal ühest viieni järgmiselt:

1) on toimunud sõnavõtt, mille täitmine pole sõdivatele pooltele kohustuslik. Siia kvalifitseeruvad Peaassamblee resolutsioonid ning ka Julgeolekunõukogu mittesiduvad otsused. Sõnavõtt on seega veidi ekslik termin, kuna peab olema väljastatud mõni dokument, kuid samas on ta parim kirjeldamaks üleskutseid, deklaratsioone jms hoolimata nende avaldamisvormist;

2) on toimunud sõnavõtt, mille täitmine on pooltele kohustuslik. Siia kvalifitseeruvad Julgeolekunõukogu resolutsioonid, millega kutsutakse pooli üles sõjategevus lõpetama või ühte poolt agressioon lõpetama;
3) vahendus. Vahenduseks on igasugune ÜRO tegevus, mis hõlmab endas vaenupoolte üksteisele lähendamist sooviga konflikt lõpetada. Vahendajaks võib olla peasekretär kas ise või oma esindajate kaudu või spetsiaalselt selleks loodud komisjon või muu organ. Üheks piiranguks on, et volitus vahenduseks on antud Julgeolekunõukogu resolutsiooniga. Samas pole siin tegemist karistava funktsiooniga vaid hea tahte missiooniga. Vahendajateks ei kvalifitseeru rahutagamismissioonid ja muud konflikte ennetavad meetmed või konfliktijärgsed usalduse taastamise tegevused;
4) sekkumise intensiivsushinde neli saavad sanktsioonid, mis samuti peavad olema määratud Julgeolekunõukogu resolutsiooniga ning olema otseselt seotud konfliktiga. Juhul kui sanktsioonid on kehtestatud varem mingil teisel põhjusel, siis loetakse nad konfliktiga seotuks kui konflikti käsitlevas resolutsioonis neid üle korratakse.
5) Sõjaline interventsioon. Et seda lugeda, peab jällegi olema Julgeolekunõukogu resolutsioon, mis autoriseerib liikmesriike ühe konfliktipoole abiks sekkuma. ÜROl endal teatavasti relvajõudusid ei ole, seega saab kasutada ainult liikmesriikide sõjavägesid. Samuti saab sekkuda ainult ühel poolel, mõlemale sõdivale riigile ÜRO korraga appi minna ei saa.

Tegemist on originaalse skaalaga, mida ei ole välja toodud ÜRO Hartas, ega muudes dokumentides. Tegemist on võimalustega, mis küll tulenevad Hartast, aga pole seal sõna-sõnaliselt sellises järjekorras ära märgitud. Toodud intensiivsusastmed ei ole hierarhilises seoses, ka võib ÜRO otsustada sekkuda kohe intensiivsemalt, jättes eelnevad tegevused tegemata.

Skaala on koostatud lineaarsena. Viiepalli süsteemis on iga järgmine intensiivsus eelmisest võrdselt suurem, mis kajastub ühes pallis. Reaalselt võib juhtuda, et erinevate intensiivsuste vahe võib olla suurem kui sellel skaalal. Selliste erinevuste analüüsimine pole aga käesoleva töö teema, kuna see nõuaks teistsuguseid algandmeid ning oleks ka mahukam.

3.2 Konfliktid valimis

Selleks, et hakata uurima, millistesse sõdadesse on ÜRO ja ka teised tegutsejad edukamalt sekkunud, tuleb kõigepealt vaadelda, milline oli konfliktide iseloom, kuhu oli võimalik sekkuda. Siinkohal tuuakse ära põgus ülevaate valimisse sattunud konfliktidest. Tähelepanu on pööratud eeskätt kahele konflikti karakteristikule – kestvusele ning intensiivsusele.

1) Konfliktide kestvus

Esmalt vaadeldakse konflikte lähtuvalt nende kestvusest. Eelmises peatükis kirjeldatud kestvuse skaalal toodud pikkustega konfliktide vastav osakaal on ära toodud joonisel 1. Nagu jooniselt näha, on erineva kestvusega konflikte toimunud enam-vähem võrdselt. Konflikte, mille pikkus on enam kui viis aastat, on teistest märgatavalt vähem ning kuni kuu aega kestvaid konflikte on samuti veidike vähem. Teised perioodid hõlmavad kõik enam-vähem võrdse osa konfliktide koguhulgast. Kõige pikemate sõdade vähest hulka saab seletada väga lihtsate põhjustega. Pikad relvakonfliktid on riikidele kurnavad ning nii majanduslikke kui moraalseid argumente arvesse võttes on loomulik, et üritatakse liigselt pikalevenivaid sõdasid vältida. Samas on neid toimunud siiski märkimisväärne hulk, kokku seitse.

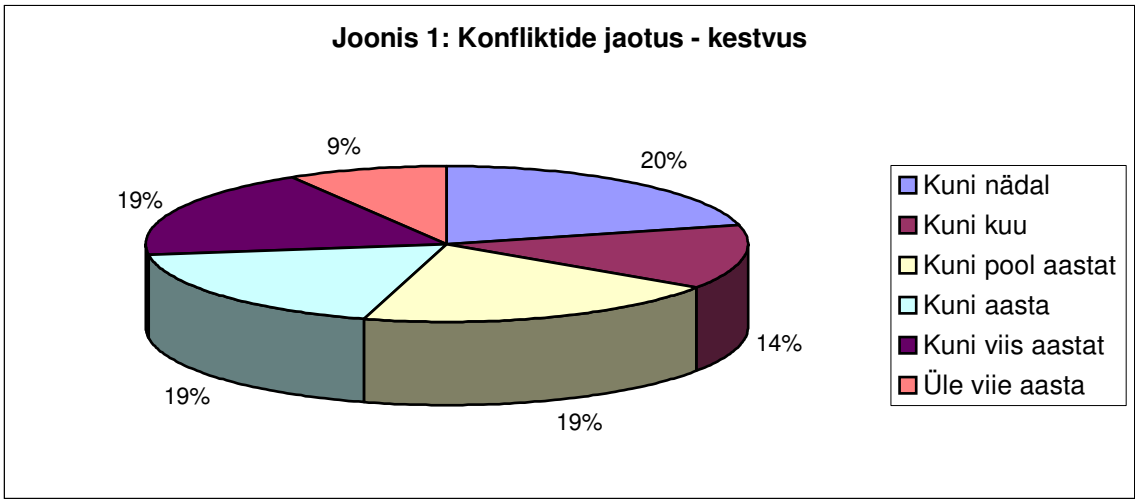

2) Konfliktide intensiivsus

Teine aspekt, millest lähtuvalt konflikte liigitatakse, on intensiivsus. Sellise liigituse kohaselt on enam-vähem võrdselt teise ja kolmanda intensiivsusega konflikte. Jaotumine konflikti intensiivsuse järgi kajastub joonisel 2. Nagu näha on madalaima intensiivsusega konflikte pelgalt viiendik koguhulgast, keskmise ja kõrgema

intensiivsusega sõdasid on kaks korda rohkem. Madala intensiivsusega konfliktide vähese hulga saab ära seletada eeskätt kahe argumendiga

a) Esiteks ei pruugi kõik tulevahetused andmestikus kajastuda, kuna nende kohta info saamine on keeruline. Ei saa välistada, et mingi hulk konflikte, eeskätt piiritulisamisi ei ole valimisse sattunud, sest need ei kajastu valimi aluseks olevates andmebaasides ning neist ei ole ka mujal piisavalt infot;
b) teiseks argumendiks oleks intensiivsuse peamine kriteerium – lahinguga seotud hukkunud. Sõjategevuse käigus ei tohiks olla ülemäära keeruline jõuda 25 hukkununi, mistõttu pole imelik, et nõrgima intensiivsusega konflikte on kõige vähem.

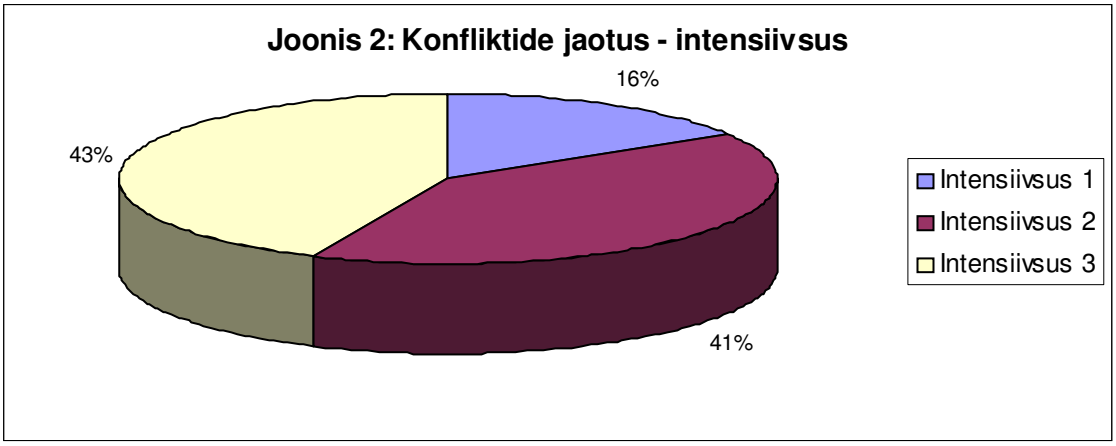

Samuti tasub ära märkida, et kõige lühemate, kuni nädala kestvate konfliktide osakaal oli madala intensiivsusega konfliktide osakaaluga sarnane, vastavalt 19% ja 16%. Samas ei saa väita, et nende vahel oleks seos.

Kui lähtuda eeldusest, et pikemad konfliktid toovad kaasa rohkem hukkunuid, siis peaks keskmise intensiivsusega konflikte olema veidi rohkem, kui kõrgema intensiivsusega, kuid olukord on vastupidine. Sellist olukorda saab seletada pikemate konfliktide hajutatusega. Sõjategevus küll toimib, kuid mitte koguaeg, pigem üksteisest lahutatud intsidentidena. Sellised on näiteks Portugali konfliktid Guinea ja Senegaliga, millede puhul Portugal korraldas reide naaberriikidesse oma koloonia Guinea-Bissau iseseisvussõja käigus.

3) Konflikti kestvuse ja intensiivsuse võrdlus

Konflikti intensiivsuse ja kestvuse võrdlus on välja toodud joonisel 3. Kõige madalama intensiivsusega konfliktid on ka kõige lühiajalisemad. Üle poole aasta pikkused sõjad on intensiivsemad, kõik väheste hukkunutega konfliktid jäävad allapoole seda piiri.

Samuti on loomulik, et madala intensiivsusega konfliktide puhul on langev tendents suhtes konfliktide kestvusega. Kõige rohkem madala intensiivsusega konflikte on kestnud kuni nädala, sellele järgnevad kuni kuu ning kuni poole aasta pikkused perioodid.

Keskmise ja kõrge intensiivsusega konfliktide graafikud on hüplevamad kui madala intensiivsuse oma. Kolmanda intensiivsusega konfliktide graafik näitab, et konflikti pikkuse ja intensiivsuse juures on märgata kindlaid suundumusi. Mida pikemad on konfliktid, seda rohkem on nende hulgas kõrge intensiivsusega sõdasid. Erandiks selles suundumuses on kuni aasta kestvad konfliktid, mille juures graafik teeb kerge languse. Üle viie aasta kestvate konfliktide juures toimuv langus on seletatav sellega, nagu eespool selgus, et sellise kestvusega konflikte on üldse kõige vähem. Kõige rohkem kolmanda intensiivsusega konflikte on kestnud kuni viis aastat.

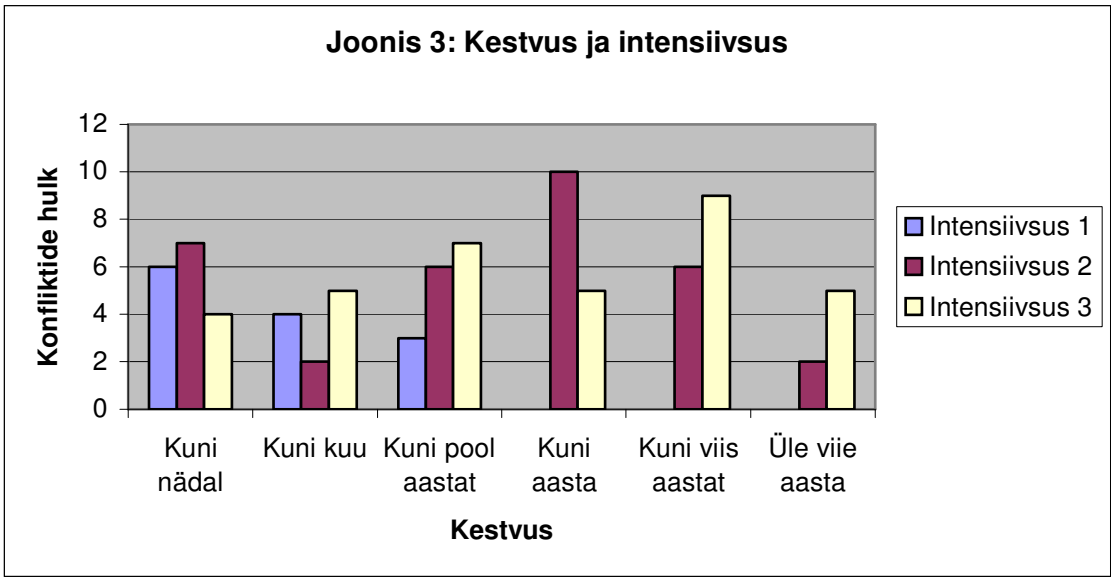

Keskmise intensiivsusega konfliktide diagramm näitab tulemusi, mille järgi kõige rohkem langeb sellesse intensiivsus kategooriasse kuni aasta kestvaid konflikte. Lühemate kestvuste juures toimub graafikul tõus, st konfliktide pikenedes on neid rohkem keskmise intensiivsusega, pikemate konfliktide puhul graafik jällegi langeb, mis näitab, et pikemaajalised konfliktid langevad pigem kõrgema intensiivsusega sõdade hulka. Pikkusega üle viie aasta on keskmise intensiivsusega konflikte kaks, milledeks on eespool mainitud Portugali reidid oma endiste Aafrika kolooniate naaberriikidesse.

Oluliseks erandiks keskmise intensiivsusega konfliktide juures on kuni nädala pikkuste suur hulk. Kõige rohkem selliseid konflikte oligi keskmise intensiivsusega. Ainus seletuse sellele on, et need nädalased konfliktid on hõlmanud endas suuremaid

lahinguid ning kiirelt on saavutatud 25 hukkunu lävend. Nagu eespool mainitud, ei tohiks see tänapäevaste sõjapidamisvahenditega ülearu keeruline olla.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et vastavalt käesolevas töös kasutatavale konfliktide kestvuse järgi jagamisele on andmestikus olevad sõjad erinevate perioodide vahel jagunenud küllaltki võrdselt. Ainsa olulise erinevuse moodustavad kõige pikemad, üle viie aasta kestvad konfliktid, mida on teistest märkimisväärselt vähem. Konflikti intensiivsuse järgi jaotatuna on kõige vähem madala intensiivsusega konflikte (16%), keskmise ja kõrge intensiivsusega sõdasid on enam-vähem võrdselt, vastavalt 41% ja 43%. Ka intensiivsuse ja kestvuse omavaheline seos järgib ootuspärast rada. Madala intensiivsusega konfliktid on lühemad, keskmise ja kõrge intensiivsusega pikemad. Keskmise intensiivsuse graafik tipneb kuni aastaste konfliktide juures, kõrge intensiivsusega kuni viis aastat kestvate juures. Erandiks on keskmise intensiivsusega kuni nädal kestvate konfliktide suur hulk.

3.3 ÜRO sekkumine

Selles peatükis tehakse kindlaks kui paljudesse konfliktidesse on sekkunud ÜRO, kui paljudesse teised rahvusvahelisel areenil tegutsejad, täpsemalt regionaalsed organisatsioonid ning kolmandad riigid, ja kui palju konflikte on lõppenud ilma kolmanda poole sekkumiseta. Edaspidi pöörame tähelepanu järgmistele aspektidele:

a) sekkumiste ning sekkumata jäänud konfliktide hulk;
b) ÜRO sekkumise intensiivsuse ja konflikti intensiivsuse suhe;
c) ÜRO sekkumise intensiivsuse ja konflikti kestvuse suhe;
d) Julgeolekunõukogu alaliste liikmete osalus konfliktides ning ÜRO sekkumine;
e) ÜRO sekkumise keskmine intensiivsus ajas.

Peatükil on kolm põhjust. Esiteks illustreerivalt näidata, millistesse konfliktidesse ÜRO on sekkunud. Illustreerivalt seetõttu, et konflikti kestvuse ja ÜRO sekkumise seoseid saab tuvastada vaid tagantjärele. ÜRO sekkumise hetkel ei ole ju teada, kui kaua konflikt veel edasi kesta võib. Teiseks põhjuseks on selgitada välja põhjused, miks ÜRO ei ole mõnedesse konfliktidesse sekkunud. Kolmas ülesanne, mis selle peatüki kanda, on oluline eeskätt prognoosimise seisukohalt. Püüame ajaperioodides vaadelda ÜRO sekkumise keskmist intensiivsust, mille põhjal peaks olema võimalik ennustada, milline võiks see keskmine intensiivsus olla tulevikus.

1) ÜRO sekkumiste hulk

Kõigepealt vaatame sekkumiste üldist hulka, mis kajastub joonisel 4. Joonise vasakpoolsel graafikul on, vastavalt osakaalule, ära toodud relvakonfliktid, milledesse üldse sekkutud ei ole (49%), konfliktidesse sekkumine ÜRO poolt (28%) ning sekkumine teiste sekkujate poolt (23%). Konfliktide hulk vasakpoolsel graafikul on seega 81. Parempoolsel graafikul on täpsustavalt välja toodud ÜRO sekkumise erinevad intensiivsusastmed, kokku 23 konflikti. Ei tohi jätta tähele panemata, et ka parempoolsel graafikul on ära toodud protsendid konfliktide koguhulgast, mitte nende osakaal ÜRO sekkutud konfliktides.

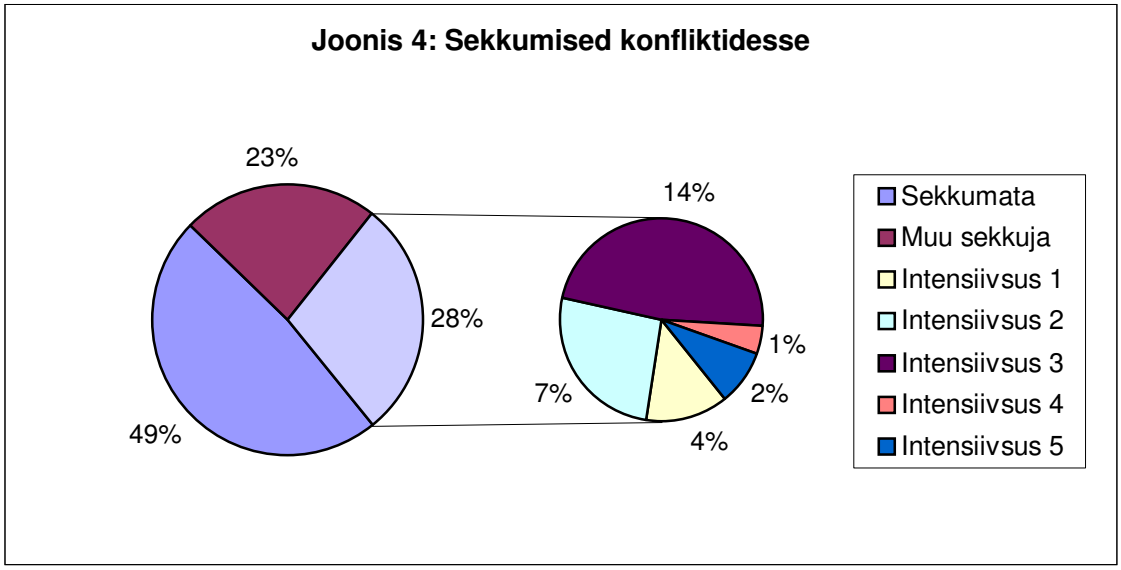

Jooniselt nähtub, et ÜRO ei ole enamikku konfliktidesse üldse sekkunud. Selliseid on valimist koguni peaaegu kolmveerand, 72%. Seega sekkutud on veidi üle veerandi juhtudest – kokku 28%. Nendest juhtumitest, kuhu ÜRO pole sekkunud, on 19 lahendatud mõne teise sekkuja abiga. Kokku on selliseid juhtumeid 23% valimist, mis jätab täiesti sekkumata konfliktide hulgaks veidi alla poole – 49%.

Juhtudel, kus ÜRO on kuidagi konflikti sekkunud, on sekkumise intensiivsuse erinevad tasemad esindatud küllaltki erinevalt. Kõige enam on ÜRO üritanud konflikti vahendada. Erinevad ülesanded Peasekretärile ning muud vahendustegevused moodustavad kõikidest, so 81-st, konfliktidest 14%. Umbes iga seitsmendat riikidevahelist konflikti on ÜRO seega üritanud vahendada. Vahendusele järgneb teine intensiivsusaste, milleks on nn siduv sõnavõtt. Antud tähenduses on selleks Julgeolekunõukogu resolutsioon, millega kutsutakse üles vägivalda lõpetama või mõistetakse see hukka ilma, et võetaks ette mingeid tegevusi. Selliseid sekkumisvorme on kokku 7% konfliktide koguhulgast. Kolmandal kohal on 4%-ga intensiivsus 1, kus

on toimunud sõnavõtt, mida pole vormistatud Julgeolekunõukogu resolutsiooniga. Tegemist on siin Peaassamblee resolutsioonidega. Kõige intensiivsemad sekkumise vormid – sanktsioonid ning sõjaline sekkumine on osaks saanud vastavalt ühele ja kahele protsendile konfliktidest.

ÜRO sekkutud konfliktide sees (koguhulk 23) moodustavad erinevad intensiivsusastmed omavahel järgmised proportsioonid:

Tabel 1: ÜRO sekkumine konfliktidesse			
Sekkumise tüüp	Intensiivsus	Sekkumiste hulk	%
Sõnavõtt	1	3	13%
Siduv sõnavõtt	2	6	26%
Vahendus	3	11	48%
Sanktsioonid	4	1	4%
Sõjaline sekkumine	5	2	9%

ÜRO üldine sekkumiste hulk on seega küllaltki väike. Selle võivad põhjustada mitmed asjaolud. Mõned seletused on ära toodud järgnevalt

1) Esimeseks võimaluseks on sekkumise jätmine teistele rahvusvahelistele tegutsejatele, mis kajastub ka graafikul. Kuna lisaks ÜROle on veel organisatsioone, mis tegelevad rahu säilitamisega regionaalsel tasandil, siis on piisavalt juhtumeid, kus sekkunud on regionaalne organisatsioon ning ÜRO on konfliktist eemale hoidnud. Andmestikus on konflikte, millesse on sekkunud Araabia Liiga (AL), Aafrika Ühtsuse Organisatsioon (OAU) ning Ameerika Riikide Organisatsioon (OAS). Samuti on vahendamisega tegelenud kolmandad riigid. Koos ÜRO poolt sekkutud konfliktidega moodustavad nad siiski üle poole kõikidest konfliktidest, mis näitab, et rahvusvaheline üldusus üritab siiski riikidevaheliste relvakonfliktidega tegeleda. Regionaalsest sekkumisest saab eduka näitena tuua Ameerika Riikide Organisatsiooni, mis kaheteistkümnest konfliktist, mille mõlemaks pooleks on Ameerika riikide valitsused, on OAS sekkunud kaheksal korral. See tähendab, et sekkutud on kahel kolmandikul juhtudest.
2) Teise põhjusena saab välja tuua ÜRO poliitilise iseloomu. Konfliktipooled, või vähemalt üks neist, võisid küll oma Harta artiklist 35 § 1 tulenevat õigust kasutada ning Julgeolekunõukogu tähelepanu rahu ohustavale sündmusele tõmmata, kuid eeskätt nõukogu alaliste liikmete vastuseisu tõttu võis see jääda ÜRO otsuseta. Alaliste liikmete endi osalemist konfliktidest ja ÜRO sekkumist neisse vaadeldakse edaspidi eraldi.

3) Kolmandaks võimaluseks, miks ÜRO ei ole sekkunud, on konfliktide kestvus. Valimis on konflikte, mille kestvuseks on üks päev ning selle ajaga ei pruugi ÜRO lihtsalt jõuda midagi teha. Iisraeli rünnakud Iraagi tuumarajatistele ning Suurbritannia laevastiku sõit Albaania pandud miinidele on sellisteks näideteks. Need on ka juhtumid, kus ÜRO on avaldanud arvamust tagantjärele, siis, kui konflikt on lõppenud.

2) Konflikti pikkus ja sekkumine

Järgmisena vaadeldaksegi konfliktide pikkuse ning sekkumiste seost. Tegemist on puhtalt illustratiivse lähenemisega, sest sekkumishetkel ei ÜRO ega ka mõni teine sekkuja ei teadnud ega saanudki teada, kui pikalt konflikt veel edasi kestab.

Kui võtta aluseks konfliktide kestvus, siis võiks eeldada, et enam sekkutakse pikematesse sõdadesse. Esiteks sellepärast, et lühematesse konfliktidesse ei jõuta sekkuda ning teiseks sellepärast, et venivamad konfliktid on toovad kaasa ka rohkem hukkunuid ning surve sekkuda võiks olla suurem. Sellegipoolest on sekkumiste jagunemine erinevate konfliktipikkuste vahel on küllaltki võrdne. Sekkumiste koguhulgast, milleks on 23 korda, on ÜRO kuni nädalapikkustesse konfliktidesse sekkunud kolm korda. Sama palju on sekkutud ka kuni pool aastat ning kuni aasta kestvatesse konfliktidesse. Kuni kuu kestvad sõjad on maailmaorganisatsiooni tähelepanu võitnud neljal korral. Veidi rohkem, kokku viiel korral, on ÜRO sekkunud pikematesse konfliktidesse, neisse mis on kestnud kuni viis aastat või üle selle.

Täpse ülevaate sekkumise intensiivsuse ja konflikti kestvuse vahelisest seosest annab joonis 5:

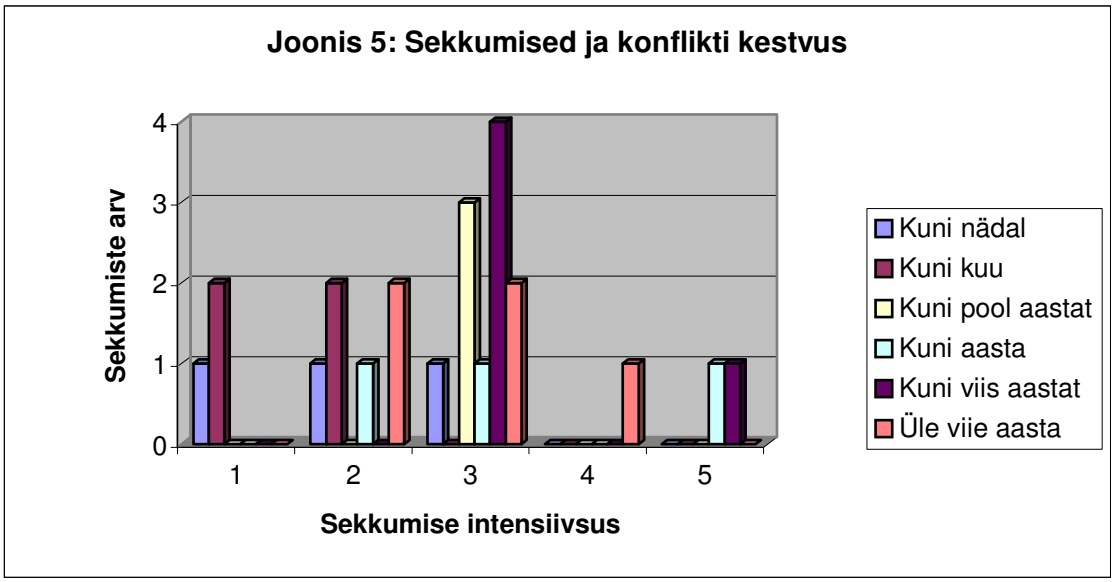

Erineva pikkusega konfliktidesse on sekkutud ka erineva intensiivsusega. Samas on võimalik selles suhtes välja tuua suunitlus, mille järgi saaks seaduspärasena väita, et pikematesse konfliktidesse on sekkutud intensiivsemalt. Näiteks kolme kuni nädal kestnud konflikti on sekkutud intensiivsusega üks, kaks ja kolm. See tähendab, et korra on konflikti lõpetamise heaks sõna võetud, korra on seda tehtud Julgeolekunõukogu resolutsiooni vormis ehk on toimunud siduv sõnavõtt ning korra on ÜRO konflikti vahendanud. Kõige pikemate, üle viie aasta kestnud konfliktide, millesse on ÜRO sekkunud, kohta on ÜRO kaks korda välja andnud resolutsiooni, kaks korda on neid vahendatud ning korra on ÜRO rakendanud sanktsioone. Seega on üldine trend veidi intensiivsema sekkumise poole.

Sellist tendentsi kinnitab ka sekkumine kuni pool aastat kestvatesse konfliktidesse, mis on kõik toimunud intensiivsusega kolm. Samuti teevad seda kuni kuu kestnud sõjad, mis, olles kestvuseskaalal altpoolt teisel kohal, on osaks saanud ka madalama intensiivsusega sekkumist. Kõik neli sekkumist on toimunud sõnavõtu vormis, kaks neist on olnud siduvad resolutsioonid. Väikese erandi üldisesse loogikasse toovad kuni aasta kestnud konfliktid, mille kolme juhtumi puhul on ÜRO sekkumine toimunud intensiivsusega kaks, kolm ja viis. Asudes kestvusskaala keskel, on loogiline, et sekkutud on siduva sõnavõtu ning vahendusega, erandi loob vaid sõjaline sekkumine. Kuni viis aastat kestnud konfliktid mahuvad samuti mustrisse, olles neljal korral vahendatud ning korra sõjaliselt sekkutud.

Võrdlus teiste sekkujatega kajastub joonisel 6:

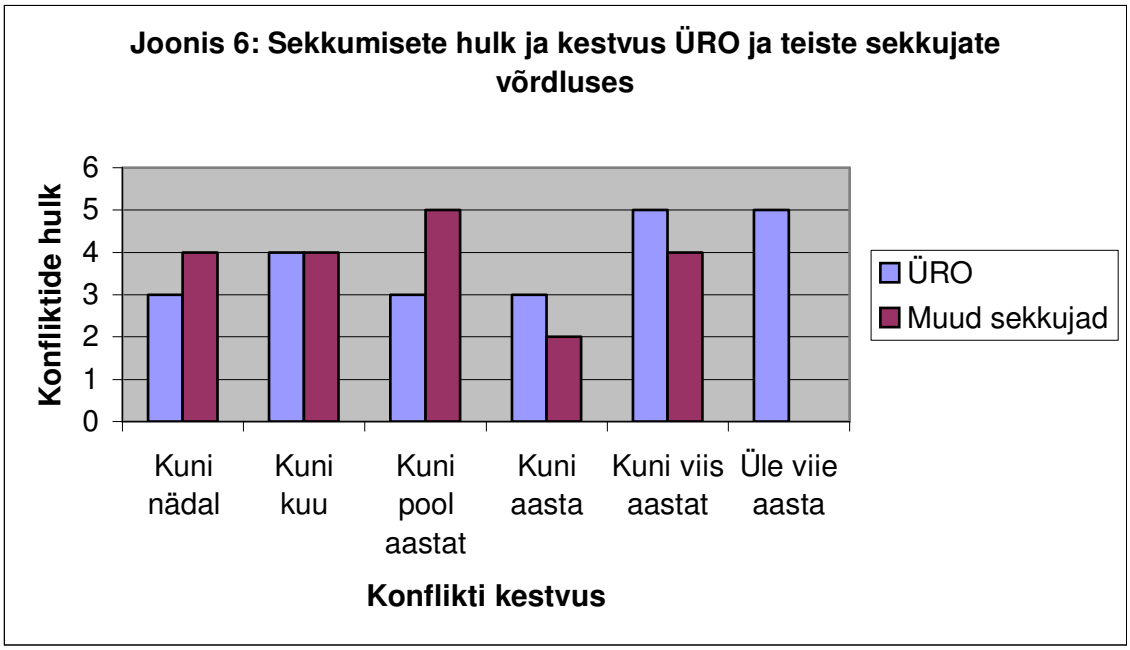

Nagu näha on teiste tegutsejate sekkumised toimunud pigem lühematesse

konfliktidesse, üle viie aasta kestvatesse sõdadesse nad sekkunud ei ole. Kõige rohkem on kuni kuu ning kuni pool aastat kestnud konflikte. Kuni kuu aega kestvatesse konfliktidesse on sekkutud võrdselt, kuni nädal ja kuni pool aastat kestvatesse on teised sekkujad sekkunud rohkem ning pikematesse on rohkem sekkunud ÜRO. Teiste sekkujate tegelemist rohkem lühemate konfliktidega rõhutab ka asjaolu, et sekkutud konfliktide koguhulk oli viimastel ÜROst natuke vähem, 19 ÜRO 23 vastu.

3) Keskmine sekkumise intensiivsus

Keskmine sekkumise intensiivsus on arvutatud vastavalt eespool toodud skaalale, võttes aritmeetilise keskmise.

Keskmine sekkumise intensiivsus erineva kestvusega konfliktides on toodud joonisel 7. Kõige intensiivsem paistab ka sellelt jooniselt sekkumine kuni viis aastat kestvatesse konfliktidesse. Huvitav on selle graafiku juures kaks asjaolu. Esiteks kuni nädal kestvatesse konfliktidesse on sekkumine olnud intensiivsem kui kuni kuu kestvatesse ning teiseks, et üle viie aastaste konfliktide juures graafik jällegi langeb.

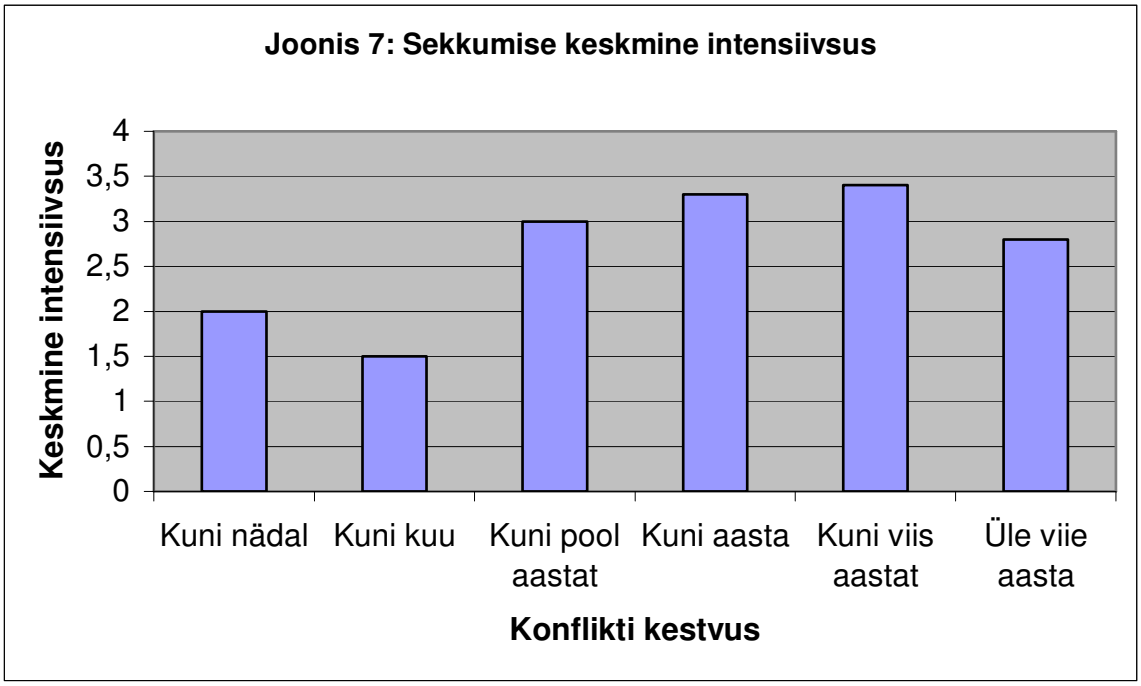

Kõige pikemate konfliktide puhul on see ka loomulik, kuna nende keskmise viivad alla Portugali ja Aafrika riikide kaks konflikti, mis ei olnud eriti intensiivsed ning millesse ka vähemintensiivselt sekkuti. Kõige lühemate keskmist tõstab sõda Lähis-Idas, Kuuepäevasesse sõtta sekkuti intensiivsemalt.

4) ÜRO sekkumine ja konflikti intensiivsus

Teine oluline näitaja, mille alusel siin töös sõdasid liigatatakse, on konflikti intensiivsus. Siin, nagu ka kestvuse puhul, saab eeldada, et pigem on ÜRO sekkunud intensiivsematesse konfliktidesse. Kui pikemate sõdade puhul on ÜROl rohkem aega sekkuda ning võimalikud poliitilised erimeelsused siluda, siis intensiivsemad, rohkemate hukkunutega konfliktid peaksid ÜRO tõlgenduses enamatel juhtudel olema ka ohuks rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule ning ka surve tegutseda peaks olema suurem. Konflikti intensiivsuse ja sekkumise intensiivsuse omavahelisest seosest annab ülevaate joonis 8:

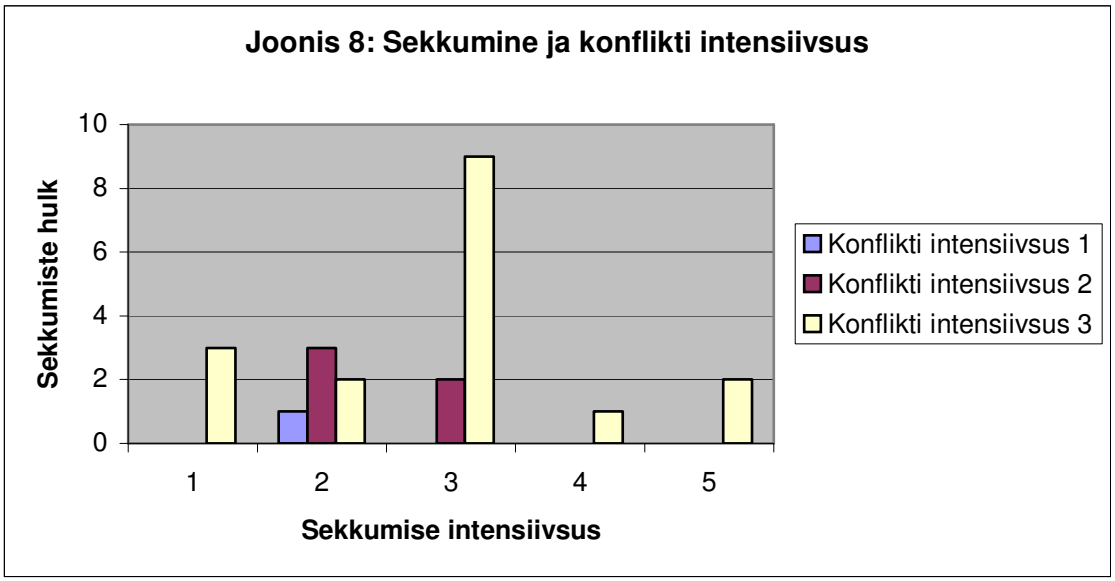

Jooniselt saab välja lugeda kaks olulist aspekti:

a) nagu nähtub, on kõige rohkem sekkutud kolmanda ehk kõrgeima intensiivsusega konfliktidesse, kokku 17 korda, mis teeb 74% kõigist ÜRO sekkumistest. Selline ülekaal on päris suur, arvestades, et kõrgeima intensiivsusega konflikte oli 43% kõigist sõdadest. Sekkumiste suhe toimunud konfliktidesse on kõrgeima intensiivsuse puhul seega väga kõrge, ÜRO on sekkunud peaaegu pooltesse kõrgeima intensiivsusega konfliktidesse. 17 sekkumist 35-st konfliktist teeb sekkumise hulgaks 49%. Teisel kohal on keskmise intensiivsusega konfliktid, millesse ÜRO on sekkunud kokku viiel korral, mis teeb 22% kõigist ÜRO sekkumistest. Mäletatavasti oli keskmise intensiivsusega konflikte kokku 41% kõigist sõdadest, mis tähendab, et ÜRO on neisse võrdeliselt märgatavalt vähem sekkunud kui kõrge intensiivsusega konfliktidesse. Sekkumiste ja toimunud konfliktide suhe on sellest johtuvalt ka tuntavalt väiksem kui kõrge intensiivsusega konfliktide puhul – 15%, viis 33-st. Vaid korra on ÜRO

sekkunud konflikti, mis intensiivsusskaalal asub kõige madalamal astmel. See teeb kokku 4% sekkumistest. Samas oli madala intensiivsusega konflikte kõige vähem ning samuti on nad kõige madalama sekkumise – konflikti hulga suhtega intensiivsusaste, kus kõigest 8% kõigist selle intensiivsusega konfliktidest päädis ÜRO sekkumisega.

b) teine aspekt, mida joonis 7 välja toob, on sekkumise intensiivsus erineva intensiivsusega konfliktidesse. Ka siin saab püstitada hüpoteesi, mille järgi ÜRO peaks intensiivsemalt sekkuma kõrgema intensiivsuse ning vähemintensiivsemalt madalama intensiivsusega konfliktidesse. Üldises osas peab see ka paika. Madalaima intensiivsusega relvakonflikti on ÜRO sekkunud siduva sõnavõtuga, intensiivsusega kaks. Kuna see on ainuke juhtum sellest intensiivsusklassist, siis on tegemist ka kõrgeima sekkumisintensiivsusega. Keskmise intensiivsusega konfliktide kõige kõrgem sekkumistase on vahendus, mida on toimunud kahel korral. Kolmel juhul on siin tehtud siduv sõnavõtt. Sekkumise intensiivsusastmed neli ja viis ehk sanktsioonid ning sõjaline sekkumine on ootuspäraselt osaks langenud vaid kõrgeima intensiivsusega konfliktidele. Kõige rohkem on sekkutud vahendusega, mis on samuti loomulik, kuna vahendus oli, nagu eespool välja tuli, ka kõige arvukam sekkumisvõimalus. Üheks erandiks väljatoodud reeglist on kõige madalama intensiivsusega sekkumised, mis on kõik toimunud kõige intensiivsemate konfliktide puhul.

Sekkumise keskmine intensiivsus on madala intensiivsusega konfliktide puhul 2, kuna on toimunud ainult üks sekkumine, mis juhtumisi oli sellise intensiivsusega. Keskmise intensiivsusega konfliktide keskmine sekkumise intensiivsus on 2,4 ning kõrge intensiivsusega konfliktidel 2,8. Kõrge intensiivsusega konfliktide keskmist viivad veidike alla ka eespool mainitud madala intensiivsusega sekkumised.

5) Julgeolekunõukogu alaliste liikmete osalus konfliktides ning ÜRO sekkumine

Järgmisena vaadeldakse ÜRO poliitilisi positsioone relvakonfliktide kaudu. Nagu töös on mitmel korral mainitud, on konfliktidesse sekkumine ÜRO poliitiline otsus. Sellest lähtuvalt on välja toodud kaks olulist aspekti. Esiteks, millal on konfliktid toimunud. Eeldades, et Külm sõda oli poliitiline vastasseis ning selle konflikti vastaspooltel, Ameerika Ühendriikidel ja Nõukogude Liidul oli võimalus ÜRO sekkumist vetoõigusega piirata, siis on loogiline arvata, et Külma sõja lõppedes aktiviseerus ka ÜRO ning pärast ideoloogilise konflikti lõppu on rohkem sekkutud ka

relvakonfliktidesse. Teine aspekt on Julgeolekunõukogu alaliste liikmete endi osalemine relvakonfliktides. Ka Külma sõja ajal võis esineda konflikte, mis ei olnud otseselt seotud suurriikide rivaalitsemisega, kuid millest nõukogu alalised liikmed siiski osa võtsid. Lisades siia teise eelduse, et riigid pigem ei taha, et nende asjadesse sekkutakse ning kui neil on võimalus seda blokeerida, siis nad seda ka teevad. Ehk siis on alust arvata, et konfliktidesse, mille üheks osapooleks on Julgeolekunõukogu alaline liige, on ÜRO sekkunud vähem ja madalama intensiivsusega kui samaväärsetesse teiste riikide vahelistesse konfliktidesse. Alaliste liikmete juures on vaja ära märkida ka nende koosseis. Kui USA, Suurbritannia ja Prantsusmaa juures probleeme ei teki, siis neljanda ja viienda liikmega, Venemaa ja Hiinaga on neid küll. ÜRO Harta järgi on Julgeolekunõukogu alaliseks liikmeks Nõukogude Liit, mitte Vene Föderatsioon ning Hiina Vabariik, mitte Hiina Rahvavabariik. Venemaa puhul on asi selgem, Nõukogude Liidu lagunedes sai Venemaast tema õigusjärglane ning sellest johtuvalt asuti ka NSVL kohale Julgeolekunõukogus. Kuna ÜRO liikmesriigid selle vastu ei protesteerinud, siis ei soovitanud Julgeolekunõukogu ka Peaassambleel Venemaad uuesti liikmeks võtta. Hiinaga on probleem keerulisem. Kuni 1971nda aastani oli Hiina koht ÜROs Hiina Vabariigi käes, kes faktiliselt valitses Taivanil. 1971 a otsustas Peaassamblee resolutsiooniga 2758 (XXVI) tunnustada Hiina Rahvavabariiki kui ainukest Hiina valitsust, kes on ka Julgeolekunõukogu alaline liige. Seega on antud töös Julgeolekunõukogu alalise liikmena kuni 1971nda aastani käsitletud Taivani, edaspidi Hiinat.

Julgeolekunõukogu alaliste liikmete osavõtul toimunud konflikte on täpselt 1/3 kõigist andmestikus olevatest sõdadest – 27. ÜRO sekkumine neisse konfliktidesse on kajastatud Tabelis 2:

Tabel 2: Julgeolekunõukogu alaliste liikmete osalus

		ÜRO sekkumine	
		Jah	**Ei**
Julgeoleku-nõukogu alalise liikme osavõtt	**Jah**	**6**	**21**
	Ei	**17**	**37**

Nagu tabelist nähtub on ÜRO sekkunud konfliktidesse, milles üheks osapooleks on Julgeolekunõukogu alaline liige, kuuel korral. See teeb 22% kõikidest juhtudest, milles

nõukogu liige on osalenud. ÜRO on otsustanud mitte sekkuda 21-l korral. Ilma alalise liikme osavõtuta konfliktidesse on sekkutud 17 korda, sekkumata on jäänud 37 konflikti, mis teeb sekkumise osakaaluks 32%. Kuigi suhtes mittesekkumistesse on Julgeolekunõukogu alalise liikme osalus konfliktis mitte nii olulise tähtsusega, siis vaadeldes sekkumiste suhet üksteisesse võrdse arvu konfliktide juures, on näha, et nõukogu alalise liikme osavõtuta konfliktidesse on sekkutud 41% rohkem.

6) Sekkumine ajas

Viimane näitaja, mida ÜRO sekkumiste osas vaadeldakse on konfliktide ning sekkumiste jagunemine ajas. Selleks on aastad alates 1946ndast kuni 2003ndani jagatud nelja ajaperioodi. Algdaatum ühtib valimi algusega, 2003 on lõppdaatumiks sellepärast, et valimi viimane konflikt lõppes sel aastal. Kokku on kaks 14 ja kaks 15 aasta pikkust perioodi, milledest kolm on Külma sõja aegsed ning viimane selle järgne. Tabelis 3 on ära toodud konfliktide ja ÜRO sekkumiste hulk ning arvutatud, mitu sekkumist erinevatel perioodidel ühe konflikti kohta oli.

Tabel 3: Sekkumine ajas

Ajaperiood	Kestvus	Konfliktide hulk	ÜRO sekkumiste hulk	Sekkumisi konflikti kohta
1946 - 1960	15 a	16	7	0,44
1961 - 1975	15 a	35	11	0,31
1976 - 1989	14 a	17	2	0,12
1990 - 2003	14 a	13	3	0,23

Nagu tabelist nähtub, on kõige rohkem konflikte toimunud perioodil 1961 – 1975. Ka sekkumiste absoluutne hulk on kõige suurem just selles perioodis. Konfliktide hulga poolest järgnevad perioodid 1976 – 1989 17-ne ja 1946 – 1960 16-ne konfliktiga. Külma sõja järgne aeg 1990 – 2003 jääb 13-ne sõjaga kõige konfliktidevaesemaks. Sekkumiste absoluuthulkades on 1990 – 2003 kolme sekkumisega möödunud perioodist 1976 – 1989, kus on kaks sekkumist. 1946 – 1960 sekkus ÜRO riikidevahelistesse relvakonfliktidesse seitsmel korral.

Sekkumiste suhtarvu järgi on ÜRO kõige enamsekkuvaks perioodiks organisatsiooni algusajal, kui mingis vormis sekkuti peaaegu igasse teise relvakonflikti, toimus 0,44 sekkumist ühe konflikti kohta. Enim sõdasid ja sekkumisi hõlmanud perioodil 1961 – 1975 oli ÜRO seotud umbes kolmandikes konfliktidest, 0,31 sekkumist konflikti kohta. Külma sõja järgselt suutis ÜRO sekkuda peaaegu veerandisse

sõdadest, suhteline hulk on 0,23 sekkumist konflikti kohta. Kõige vähem sekkumisi toimus perioodil 1976 – 1989, mil ÜRO leidis olulise olevat vaid umbes iga kümnenda konflikti, mis teeb 0,12 sekkumist konflikti kohta.

Siit nähtub, et ÜRO tegevus Külma sõja ajal ning selle järel ei erine üksteisest. Sekkumiste hulk konfliktide kohta on Külma sõja esimeses pooles suurem kui Külma sõja järgselt, kusjuures selle algusaastail, mis olid ka ÜRO algusaastateks, toimus konflikti kohta umbes kaks korda rohkem sekkumisi kui Külma sõja järgselt. Pärast 1990ndat aastat on küll teiste perioodidega võrreldes toimunud kõige vähem konflikte, kuid ÜRO käitumist pole see olulisel määral muutnud.

Et saada teada ÜRO aktiivsus erinevatel ajaperioodidel, on oluline välja selgitada, kui intensiivselt sekkumine on toimunud. See kajastub joonisel 9:

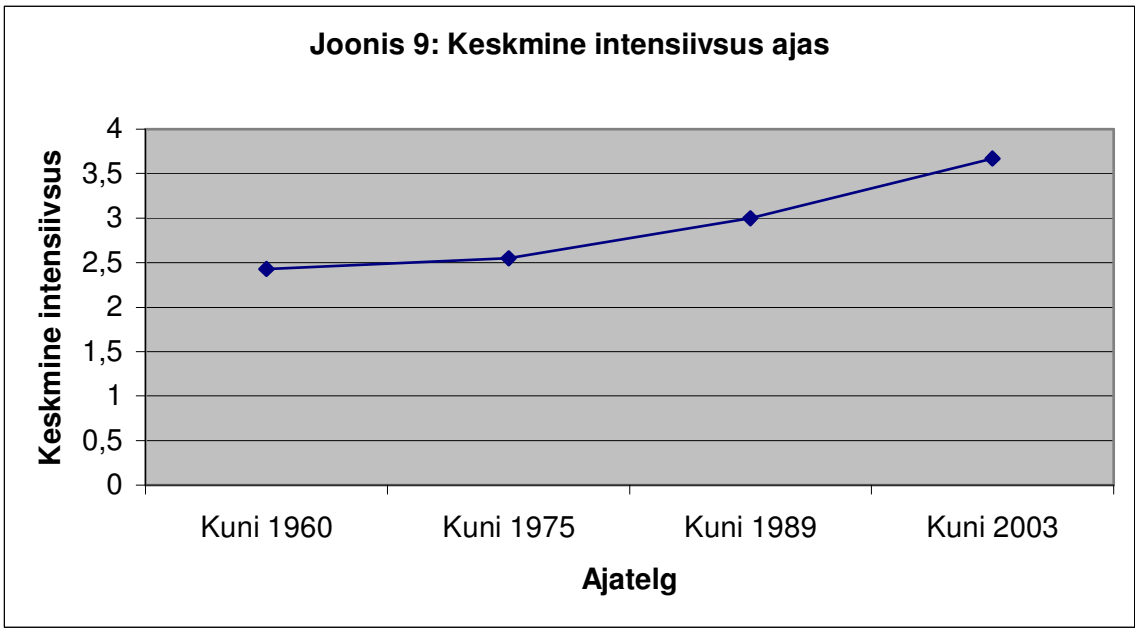

Sekkutud konfliktide juures on näha ÜRO aktiviseerumist ajas. Esimese perioodi keskmine sekkumise intensiivsus on 2,4; mis ajas edasi minnes ainult suureneb. Järgmisel perioodil 1961 – 1975 on sekkumise keskmine intensiivsus 2,5; Külma sõja aegsel kolmandal perioodil kuni aastani 1989 on intensiivsuse keskmine täpselt 3. Külma sõja järgsel perioodil on vastav näitaja 3,7. Kuigi sekkumiste hulk Külma sõja järgsel perioodil konflikti kohta väiksem kui kahel vaadeldaval perioodil 1946 – 1975 ning ületab vaid aastaid 1976 – 1989, siis keskmine intensiivsus on selgelt suurem. Siit annab järeldada, et ÜRO on hakanud konfliktidega, kuhu ta on sekkunud, tõsisemalt tegelema ning neisse rohkem panustanud. Kuigi ei sekkuta rohkem, tehakse seda Külma sõja järgselt intensiivsemalt.

Kokkuvõtteks tuleks ÜRO sekkumise kirjelduse juures välja tuua kolm punkti:

1) Esiteks sekkumiste hulk üldse. ÜRO on käesoleva töö andmestiku põhjal sekkunud umbes veerandisse kõigist riikidevahelistest konfliktidest, umbes veerandisse on sekkunud teised tegutsejad ning umbes pooltesse pole üldse sekkutud. Miks on ÜRO, kelle põhiülesandeks rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamine, riikidevaheliste konfliktidega nii vähe tegelenud? Esmalt teiste sekkujate tegevuse tõttu, topelt tööd pole vaja teha. Teiseks võimaluseks on konfliktide kestvus, mõnedesse lihtsalt ei jõua sekkuda enne, kui relvakonflikt juba läbi on. Kolmandaks on ÜRO tegevus poliitiline, mis tähendab, et igasse relvakonflikti sekkumiseks ei pruugi olla soovi.
2) Teine punkt on ÜRO poliitiline iseloom. Kui võrrelda omavahel sekkumisi mittesekkumistega nii Julgeolekunõukogu alalise liikme osavõtul kui osavõtuta toimunud konfliktide juures, siis selgub, et osavõtuta konfliktidesse on ÜRO veidi julgemalt sekkunud, kui osavõtuga sõdadesse. Kui vaadelda sekkumisi endid, siis selgub, et sekkumisi alaliste liikmete osavõtuta konfliktidesse on märgatavalt rohkem.
3) Kolmas punkt on ÜRO sekkumise intensiivsuse trendid ajas. Sekkutud konfliktide puhul on märgata keskmise intensiivsuse tõusu, millest võiks ennustada küllaltki intensiivset sekkumist ka tulevikus.

3.4 ÜRO efektiivsus

See peatükk on kogu töö kõige olulisem, kuna siin otsitakse vastust hüpoteesides püstitatud probleemidele. Alljärgnevalt analüüsitakse ÜRO sekkumise efektiivsust läbi kahe aspekti, milledeks on aeg ning lõplik lahendus.

3.4.1 Aeg efektiivsuse näitajana

Selle alapeatüki juures vaadeldakse omakorda mitut tahku, mis ajalisel efektiivsusel on. Kõigepealt vaadatakse sekkumisjärgse aja suhet konflikti kogukestvusesse, seejärel võrreldakse ÜRO sekkutud konfliktide kestvust teiste sõdade kestvusega ning teiste sekkujate konfliktidega. Edasi uuritakse ÜRO sekkumise erinevate intensiivsuste efektiivsust ning lõpuks vaadeldakse ÜRO efektiivsuse muutumist ajas.

1) Konfliktide kestvus ning sekkumisjärgne kestvus

Esimeseks näitajaks ÜRO efektiivsuse mõõtmisel on aeg. Täpsemalt kahe ajaperioodi suhe üksteisesse. Kui eeldada, et ÜRO on relvakonfliktide lahendamise efektiivne, siis

peaks aeg, mis jääb ÜRO sekkumise ja konflikti lõppemise vahele olema küllaltki lühike. Ebaefektiivse sekkumise korral kestab konflikt edasi kauem. Kuna erinevad relvakonfliktid on erineva pikkusega, siis ei saa sellisel viisil efektiivsust mõõta absoluutmõõtudes, vaid tuleb omavahel suhestada sekkumisele järgnev ajaperiood ning konflikti üldine kestvus. Selleks on leitud, kui suure osa konflikti kogukestvusest sekkumisjärgne aeg moodustab ning loodud skaala ühest kümneni, kus üks on väikseim ning kümme suurim osakaal. Skaala moodustati mainitud suhte protsendilise väljenduse alusel, seega skaalal madalaima kategooria puhul moodustab sekkumisjärgne aeg konflikti kogupikkusest kuni 10% ning kõrgeimal üle 90%-i. Nende vahele jäävad suurused kümne protsendipunkti kaupa. Tulemused on ära toodud joonisel 10.

Jooniselt on näha, et konflikte, mis on lõppenud praktiliselt kohe pärast ÜRO sekkumist, ei ole. Kõige kõrgem tulemus on teise äärmuse juures, kus sekkumisjärgne aeg moodustab konflikti kogukestvusest üle 90%-i. Kokku on selliseid konflikte kuus. Üldine tendents on, et ÜRO sekkumise järgne kestvus moodustab konflikti kogukestvusest suurema osa. Konflikte, kus sekkumisjärgne kestvus on alla poole kogukestvusest, on kokku 8 ning neid, kus ta moodustab üle poole kogukestvusest, on kokku 15. Sellest annab järeldada, et ÜRO sekkumistegevus ei ole olnud eriti efektiivne. Kuigi on juhtumeid, kus sekkumine on kaasa toonud sõja kiire lõppemise, on üldine suund siiski vastupidine. Saab väita, et enamikel juhtudel ÜRO sekkumine konflikti kiiret lahendust kaasa ei too.

Joonis 10: Sekkumisjärgse aja ning konflikti kestvuse suhe

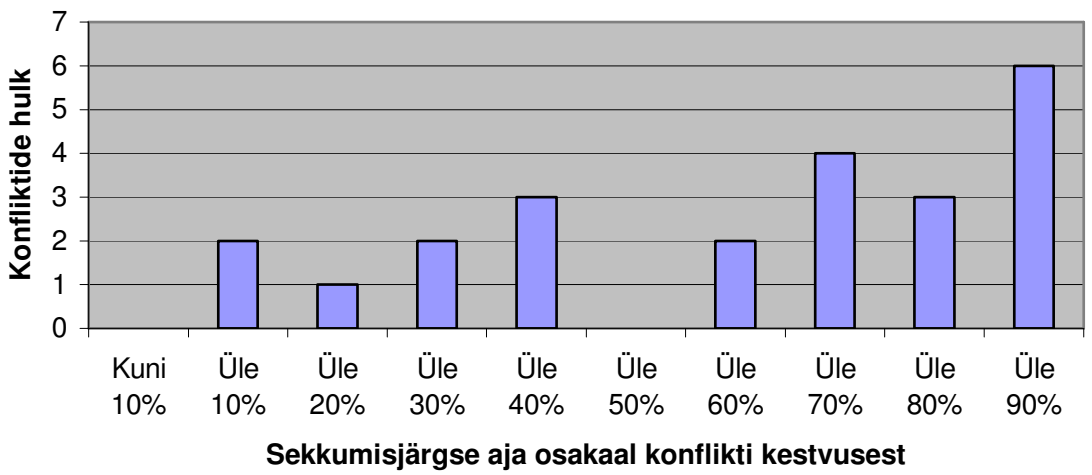

2) ÜRO sekkumine võrdluses teiste konfliktidega

Eelnev võrdlus oli toodud konfliktide kohta, kuhu ÜRO oli sekkunud, st et analüüsi aluseks oli ÜRO tegevuse võrdlus iseendaga. Järgnevalt heidetakse pilk sellele, kui kiiresti on lõppenud ÜRO poolt sekkutud konfliktid võrdluses sõdadega, kuhu ÜRO sekkunud ei ole.

Selleks on arvutatud konfliktide keskmise kestvuse päevades. Sõdade puhul, kuhu ÜRO ning teised sekkujad on sekkunud, on kokku kolm keskmist näitajat:

a) konfliktide keskmine kogupikkus päevades;
b) keskmine sekkumiseelne kestvus ning
c) kolmandaks keskmine sekkumisjärgne kestvus päevades.

Konfliktide puhul, kuhu ÜRO ega teised tegutsejad ei ole sekkunud, on loogiliselt ainsaks näitajaks keskmine kogupikkus päevades. Tulemused kajastuvad joonisel 11:

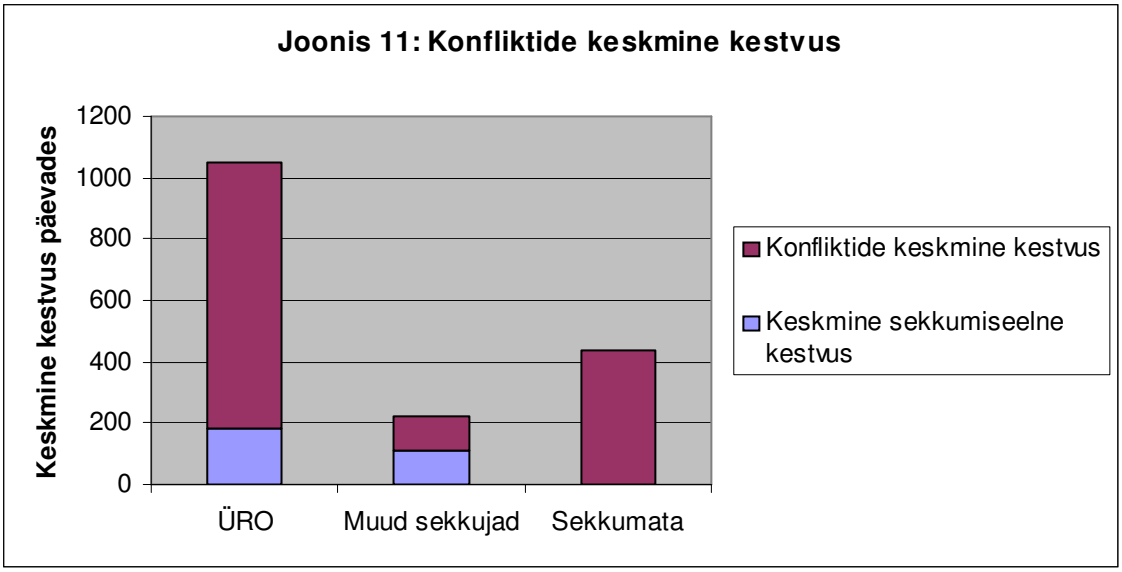

Jooniselt nähtub, et konfliktide, millesse ÜRO on sekkunud, kestvus on palju pikem kui neil, millede puhul sekkumist ei ole. Sekkumiseta konfliktide keskmine pikkus päevades oli mõnevõrra üle ühe aasta, täpsemalt 435 päeva. ÜRO sekkumisega konfliktide keskmine pikkus oli ligikaudu kaks ja pool korda suurem, kokku 1049 päeva. Täpsemalt on nende kestvuste erinevus 2,4 korda. Selle näitaja põhjal iseenesest midagi efektiivsuse kohta järeldada ei saa, ainult seda, et ÜRO on sekkunud konfliktidesse, mis on kestnud kauem.

Teiste tegutsejate sekkumisega konfliktid osutusid kõige lühemateks, olles keskmiselt 225 päevaga ainsana alla aasta. ÜRO sekkumisega konfliktidest on see peaaegu viis korda lühem aeg, ÜRO keskmine on 4,7 korda kõrgem. Võrreldes

mittesekkutud konfliktidega on teiste tegutsejate sekkutud konfliktid umbes kaks korda lühemad.

Olulised näitajad on sekkutud konfliktide kaks sekkumisega seotud ajaperioodi – kestvus enne ja pärast sekkumist. Jooniselt on näha, et ÜRO on sekkunud keskmiselt 184ndal konfliktipäeval, mis tähendab, et keskmiselt on möödunud umbes viiendik konfliktist. Küll on üllatav sekkumisjärgne periood, mille keskmiseks pikkuseks on 865 päeva. Kui võtta ÜRO sekkumise keskmine sekkumisaeg, so konflikti 184. päev ning panna see sekkumiseta konfliktide kestvusesse, siis selgub, et see daatum asub nende konfliktide keskmise kestvuse teises veerandis. Sekkutud konfliktide puhul oli see mäletatavasti esimeses viiendikus.

Teiste sekkujatega konfliktide keskmine sekkumiseelne kestvus on lühem kui ÜROl, olles 112 päeva. See moodustab veidike rohkem kui kaks kolmandikku ÜRO sekkumiseelsest ajast, sekkumata konfliktide puhul oleks see daatum langenud samuti kestvuse teise veerandisse. Võrreldes ÜROga sekkuti siiski mõnevõrra varem. Samas võrreldes konfliktide keskmise kogukestvusega on teised sekkujad sekkunud märgatavalt hiljem kui ÜRO. Viimase puhul on sekkumise ajaks möödunud umbes viiendik konfliktist, teiste sekkujate puhul on sama näitaja umbes pool konfliktist.

Edasi ongi oluline vaadelda ÜRO ja teiste sekkujate sekkumisjärgset kestvust, kui kaua konflikt pärast sekkumist veel edasi toimus. ÜRO puhul on selleks näitajaks 865 päeva, teiste sekkujate puhul 113 päeva. Seega on konfliktid, kuhu ÜRO on sekkunud, kestnud pärast sekkumist ligikaudu seitse ja pool korda kauem kui teiste sekkujate puhul. ÜRO sekkumise järgselt on konfliktid kestnud keskmiselt 2,4 korda kauem, kui konfliktid, milledesse ÜRO pole sekkunud, kokku. Regionaalsete organisatsioonide ja kolmandate riikide sekkumisjärgne konfliktide kestvus moodustab samas kõigest umbes veerandi sekkumata konfliktide kogukestvusest.

Esimene järeldus, mida siit ÜRO sekkumise efektiivsuse kohta teha saab, on negatiivne. ÜRO sekkumine pole kaasa toonud konflikti kiiremat lahenemist võrdluses konfliktidega, kuhu on sekkunud teised tegutsejad. Enamgi veel, võrreldes sekkumiseta konfliktidega, on viimased kestnud märgatavalt lühemat aega kui ÜRO sekkumisega konfliktid. Kõige olulisem on siiski fakt, et ÜRO sekkumisjärgne kestvus on märgatavalt suurem kui ilma sekkumiseta konfliktide kogukestvus ning veel suurem kui teiste tegutsejate sekkumisega konfliktide keskmine sekkumisjärgne kestvus.

3) ÜRO ja teiste sekkujate võrdlus

Võrreldes teiste sekkujatega, on keskmine konflikti kestvus ÜRO sekkutud konfliktidel kõrgem. Kuna konfliktide kestvused on erinevate tegutsejate sekkumisega konfliktide juures äärmiselt erinevad, siis on joonisel 12 ära toodud suhteline võrdlus konflikti keskmise kestvuse ning sekkumise vahel.

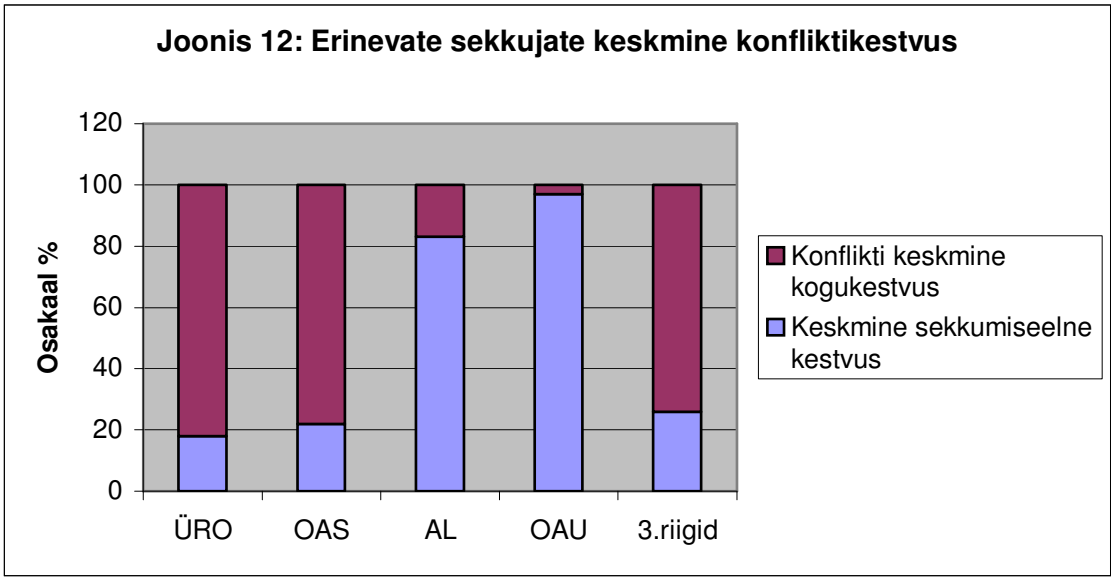

Nagu jooniselt näha, on ÜRO sekkunud keskmiselt suhteliselt kõige varem. Sarnase kiirusega paistavad silma veel vaid Ameerika Riikide Organisatsiooni (OAS) ja kolmandad riigid. Araabia Liiga (AL) ja Aafrika Ühtsuse Organisatsioon (OAU) sekkunud konflikti kestvuses seisukohalt märgatavalt hiljem. Samas ei tohi ära unustada, et ÜRO sekkumisega konfliktid olid ka keskmiselt märgatavalt pikemad kui teiste sekkujate sekkumisega konfliktid.

Absoluutnumbrites on olukord teine. ÜRO on sekkunud keskmiselt 184ndal päeval ning konfliktide kogukestvuseks on kujunenud keskmiselt 1049 päeva. Ameerika Riikide Organisatsiooni puhul on vastavad arvud suurusjärgu võrra väiksemad, sekkutud on keskmiselt 8ndal päeval ning keskmine kestvus on olnud 36 päeva. Araabia Liiga vastavad näitajad on 86 ja 104, Aafrika Ühtsuse Organisatsioonil 391 ja 403 ning kolmandatel riikidel 130 ja 494. Seega on ÜROst hiljem sekkunud vaid Aafrika Ühtsuse Organisatsioon.

Suhtarvude juures tuleb välja ka keskmise sekkumisjärgse kestvuse osakaal erinevate sekkujate puhul. Kõige nõrgema tulemuse saab siin ÜRO, kõige parema Aafrika Ühtsuse Organisatsioon. Viimane on osutunud selles kategoorias ka kõige efektiivsemaks, kuna konfliktide keskmine sekkumisjärgne kestvus moodustas napid

3% konfliktide kogukestvusest. OAUle järgneb Araabia Liiga, mille vastav tulemus on 17%. Edasi tulevad suure vahega kolmandad riigid 74%, OAS 78% ning ÜRO 82%.

Absoluutnumbrites on samuti kõige edukam OAU, kelle sekkumisele järgnevalt on konflikt lõppenud 12 päevaga, järgnevad Araabia Liiga 18 ja OAS 28 päevaga. Pingerea lõpus on kolmandad riigid 364 ja ÜRO 865 päevaga.

Võrreldes teiste sekkujatega on ÜRO sekkutud konfliktid pärast ÜRO sekkumist kestnud edasi nii absoluutselt kui suhteliselt kõige kauem, kuid ÜRO on olnud kõige kiirem sekkuja, teinud seda suhteliselt kõige varem.

4) Sekkumise intensiivsus ja konflikti kestvus

Kuna käesolevas töös on ÜRO sekkumine ka intensiivsuse põhjal ära jagatud, siis järgnevaks vaadeldakse, kas erineva intensiivsusega sekkumised on erineva efektiivsusega. Selleks on võrreldud erineva sekkumise intensiivsusega konflikte samal põhimõttel kui sekkutud ja sekkumiseta konflikte. Ehk siis uuritud, kui pikk on erinevate intensiivsusega sekkumiste puhul keskmine ilma sekkumiseta periood ning kui pikk keskmine sekkumisjärgne periood ning kui suure hulga mõlemad konflikti kogupikkusest moodustavad. Tulemused kajastuvad joonisel 13:

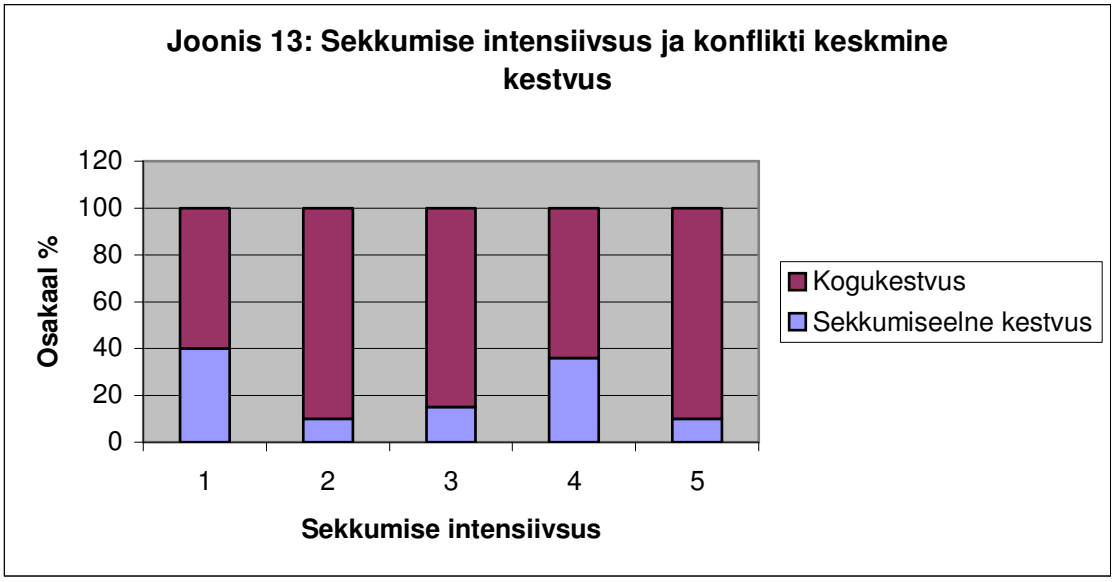

Nagu jooniselt nähtub, pole mitte ühegi intensiivsusastme juures märgata suurt erinevust teistest ning mitte ühegi intensiivsuse puhul ei moodusta sekkumisjärgne periood alla 50% konflikti kogukestvusest. Kõige positiivsema pildi jätavad esimene ja neljas intensiivsusaste. Esimese puhul on sekkumiseelne periood 40% ja sekkumisjärgne 60% konflikti kogukestvusest, neljanda puhul on vastavateks näitajateks 36% ja 64%. Teiste intensiivsusastmete juures on sekkumiseelne periood

märgatavalt väiksem ning sekkumisjärgne sellest johtuvalt suurem. Kõige nõrgema tulemuse said intensiivsusastmed kaks ja viis, millede sekkumisjärgne kestvus moodustas 90% kogukestvusest. Natuke väiksem oli see osakaal intensiivsuse kolm juures, näitajaks 85%.

Konflikti keskmine pikkus päevades oli erinevatel sekkumise intensiivsustel samuti erinev. Teistest märgatavalt erinesid esimene ning neljas intensiivsus, mis suhteliselt olid kõige efektiivsemad. Esimese keskmine kestvus oli teistest oluliselt madalam, kokku 15 päeva, millest siis sekkumisjärgne aeg moodustas 9 päeva. Sekkuti keskmiselt 6ndal päeval. Neljanda intensiivsuse eripäraks oli ka konfliktide arv, nimelt oli valimis sellise intensiivsusega ainult üks konflikt. Seega ei ole siin tegemist keskmise vaid absoluutnäitajaga. See üks konflikt oli ka küllaltki pikk, kokku 4791 päeva. ÜRO sekkus sinna 1722. päeval ning sekkumisjärgne kestvus oli 3069 päeva. Teise sekkumise intensiivsusastmega konfliktide keskmine pikkus oli 1087 päeva, ÜRO sekkus keskmiselt 113ndal päeval ning sekkumisjärgne kestvus oli 974 päeva. Kolmanda intensiivsusega sekkumiste keskmine konfliktipikkus oli 1040 päeva, millest sekkumisjärgne kestvus moodustas 886 päeva. ÜRO sekkus seega keskmiselt 154ndal päeval. Ning viimase, viienda sekkumisintensiivsusega konfliktide keskmine pikkus oli 671 päeva, ÜRO sekkus keskmiselt 66ndal päeval ning keskmine sekkumisjärgne pikkus oli 605 päeva.

Seega saab olemasoleva andmestiku põhjal väita, et ÜRO sekkumine ei too kaasa konflikti kiiret lahenemist ning sekkumise erinev intensiivsus ei too kaasa üksteisest väga erinevaid tulemusi. Kuigi mittesiduva sõnavõtu ning majandussanktsioonide puhul oli sekkumisjärgse kestvuse osakaal kogukestvusest mõnevõrra väiksem, ei olnud see siiski piisavalt madal väitmaks, et konkreetse intensiivsusega sekkudes on ÜRO efektiivne.

5) ÜRO efektiivsus ajas

Neljas aspekt, mida siinkohal käsitletakse ei hinda enam ÜRO efektiivsust, vaid selle muutumist ajas. Selleks kasutatakse skaalat ühest kümneni, millega uuriti ÜRO sekkumise järgse aja suhet konflikti kogukestvusesse. Skaala aluseks on protsendipunktid, mis näitavad kui suure osa konflikti kogukestvusest moodustab sekkumisjärgne aeg. Ajateljel on samuti peatükis 3.3 välja toodud perioodid, milledest kolm langeb Külma sõja aega ning üks on Külma sõja järgne. Et protsente saaks ajateljel kajastada, olen arvutanud skaala aritmeetilise keskmise. Mida kõrgem on

näitaja, seda efektiivsem on olnud ÜRO. See tähendab, et kui sekkumisjärgse aja osakaal konflikti kogukestvusest on alla 10%, siis on skaalal hindeks 10, kui see näitaja on üle 90%, siis on hindeks 1. Tulemused kajastuvad joonisel 14:

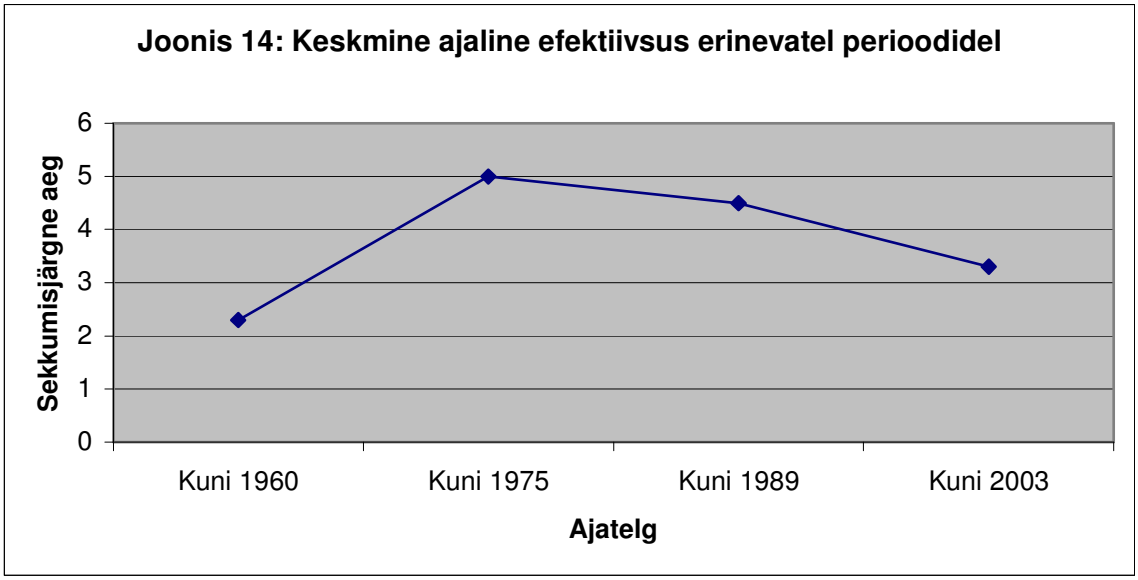

Siit selgub, et vaadeldava ajaperioodi esimesel veerandil, aastatel 1946 – 1960 oli ÜRO kõige ebaefektiivsem konfliktide lahendamisel. Sellele järgnes märgatav paranemine ning teisel perioodil aastatel 1961 – 1975 oli sekkumisjärgse aja suhe konflikti kogukestvusesse mõnevõrra väiksem. Kui esimese perioodi keskmine oli 2,3, siis järgmise keskmiseks sai 5. See teeb paranemiseks keskmise tõusu rohkem kui kaks korda, ligikaudu 117%. Järgmisel, Külma sõja aegsetest perioodidest viimasel on sekkumisjärgse aja keskmine näitaja eelnevast perioodis jälle veidike kõrgem, mis teeb efektiivsuse näitaja mõnevõrra madalamaks, küündides 4,5-ni. See teeb efektiivsuse languseks 10% võrreldes eelmise perioodiga, kuid on siiski tugevad 95% kõrgem kui esimesel perioodil. Külma sõja järgsel ajal on ÜRO efektiivsus samuti mõnevõrra langenud, kuid on siiski kõrgem kui esimesel perioodil. 1990 – 2003 aastate näitaja on 3,3, mis teeb efektiivsuse languseks umbes veerandi, 27%. Langus võrreldes kõige efektiivsema perioodiga 1961 – 1975 on päris suur, 34% ning tõus võrreldes kõige madalama esimese perioodiga on 44 %. Seega paistab jooniselt ÜRO efektiivsuse, mis iseenesest on küllaltki madal, langustendents ajas. Märgatavale efektiivsuse tõusule teises perioodis on järgnenud vaiksem langus kahes järgmises.

3.4.2 Lõplik lahendus efektiivsuse näitajana

Valimis olevatel relvakonfliktidel on põhjused. Enamus neist on seotud kas territooriumi või ühe poole valitsusega, mis on ka UCDP sõja põhjusteks, mõnedel on põhjuseks märgitud muu. Nende hulka kuuluvad näiteks Iisraeli rünnakud Iraagi

tuumarajatistele. Üheks ÜRO sekkumise efektiivsuse mõõdupuuks on valitud relvakonflikti põhjuseks olnud asjaolu äralangemise. Selles peatükkis vaadeldakse, kas ÜRO sekkumine relvakonflikti on mõjutanud probleemi üldist lahenemist ning kui edukalt. Efektiivsust uuritakse lähtuvalt neljast aspektist:

a) lõplik lahendus ÜRO sekkumisega ning sekkumiseta konfliktides;
b) ÜRO ja teiste sekkujate ning sekkumata konfliktide võrdlus;
c) Võrdlus erinevate sekkujatega;
d) Erinevate sekkumise intensiivsusastmete võrdlus.

1) Lõplik lahendus hulkades

Esmalt tuleb selgeks teha, kui palju konflikte on üldse lõpliku lahenduseni jõudnud. Töö valimis olevast 81st relvakonfliktist on sõja põhjuseks olnud asjaolud ära langenud kokku 45-l korral, probleem riikide vahel on endiselt olemas 36-l juhtumil. See teeb lahenenud probleemide osaks 55,6% ning lahendamata probleemide osakaaluks 44,4%. Töös ei uurita, kas konkreetne relvakonflikt viis vaenupoolteks olevate riikide omavahelised suhted niikaugele, et otsustati probleem välja juurida, vaid vaadeldakse, kas ÜRO sekkumisega konfliktid on olnud altimad lõplikule lahendusele. Kuna lõplik lahendus võis saabuda ka lihtsalt probleemi äravajumisega riikide poliitikast, siis ei saa paljusid juhtusid seostada konkreetse sündmusega, omakorda mille tõttu ei ole võimalik põhjuse äralangemist konkreetselt dateerida.

Järgmine probleem on, kui palju sekkutud konfliktidest on lõpuks kaasa toonud põhjuste äralangemise ning samas ka, kui mitmel juhul see on toimunud konfliktides, kuhu ÜRO ei ole sekkunud. Tabelis 4 kajastub sekkumise ning lõpliku lahenduse seos:

Tabel 4: ÜRO sekkumine ja lõplik lahendus

		Lõplik lahendus	
		jah	Ei
ÜOR sekkumine	jah	13	10
	ei	32	26

Nagu näha, on sekkutud konfliktide puhul lõplik lahendus saabunud veidi üle pooltel juhtudel, 13-l korral. Lõpliku lahendust ei ole 10-l juhul. See teeb 56,5% konfliktidest,

kus põhjus on äralangenud ning 43,5% juhtudeks, kus seda pole juhtunud. Sekkumata konfliktide puhul on näitajad vastavalt 32, mis teeb 55,2% ning 26, mis moodustab 44,8% konfliktidest. Nagu sellest järeldub, on nii ÜRO sekkutud kui sekkumata konfliktide juures lõplikult lahenenud probleemide osakaal sarnane kogu valimi omale. Erinevused on minimaalsed.

Seega ei saa väita, et ÜRO sekkumine oleks kuidagi mõjutanud lõpliku lahenduse saabumist. Lõpliku lahenduse saabumisest konfliktile, mis on paisunud relvakonfliktiks, ÜRO efektiivsuse kriteeriumina ei nähtu, et organisatsioon oleks efektiivne relvakonfliktide lahendaja.

2) ÜRO võrdluses teiste sekkujate ning sekkumiseta konfliktidega

ÜRO efektiivsus saab hoopis uue hingamise, kui vaadelda ÜROd võrdluses teiste sekkujate ning üldse sekkumata konfliktidega. See võrdlus on ära toodud joonisel 15:

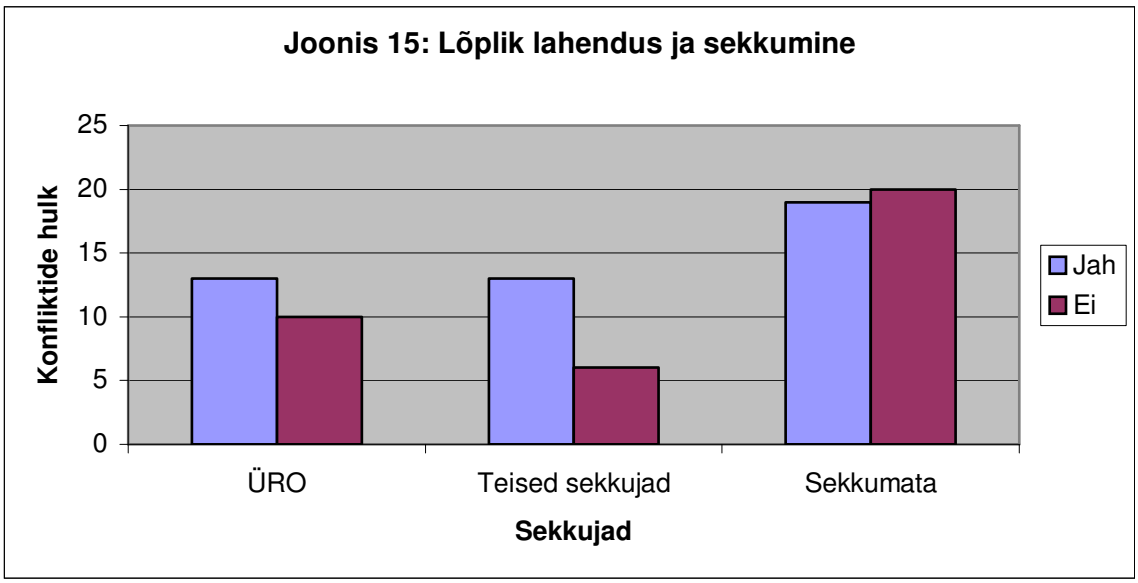

ÜRO näitajad – 13 lahendatud ja 10 lahendamata juhtumit on suhteliselt paremad üldse ilma sekkumiseta jäänud konfliktidest, küll jäädes alla teistele tegutsejatele rahvusvahelisel areenil. Andmestiku põhjal ilma sekkumiseta jäänud konfliktid on sellel graafikul ainsaks kategooriaks, kus lõpliku lahenduse saanud konfliktide hulk on väiksem kui lahendamata jäänud konfliktidel. Selline olukord on sündinud küll kõige napimalt, lõpliku lahendusega konflikte on kõigest üks vähem kui lahendamata probleeme, vastavalt 19 ja 20. Kõige edukamad on selles kategoorias teised sekkujad, regionaalsed organisatsioonid ja kolmandad riigid, kellel on 13ne lahenduse saanud konfliktile vastu kõigest kuus siiani lahendamata küsimust. Edukuse suhe on ÜROl,

nagu eespool märgitud, 56,5%; teistel tegutsejatel 68,4% ning sekkumata jäänud konfliktidel 48,7%

3) Täpsem võrdlus teiste sekkujatega

Võrreldes teiste tegutsejatega, kes on sekkunud kokku 19-l korral, on ÜRO sekkumine mõnel juhul edukam, mõnel juhul mitteedukam. Võrdlus kajastub joonisel 16. ÜROst ilmselgelt edukam on olnud Ameerika Riikide Organisatsioon, mis kaheksa sekkumise juures on saavutanud seitse lõplikult lahenenud konflikti. Lõpliku lahenduse saanud konfliktide hulgaks teeb see 87,5%. Ainuke konflikt, mille puhul kohe lõpliku lahenduseni ei jõutud, oli Peruu ja Ecuadori vaheline piiritüli 1981. aastal. Samal põhjusel sõdisid riigi ka 1995 ning sellel korral samuti OAS vahendusel suudeti konflikt lõpetada ning ka lõplik lahendus probleemile leida.

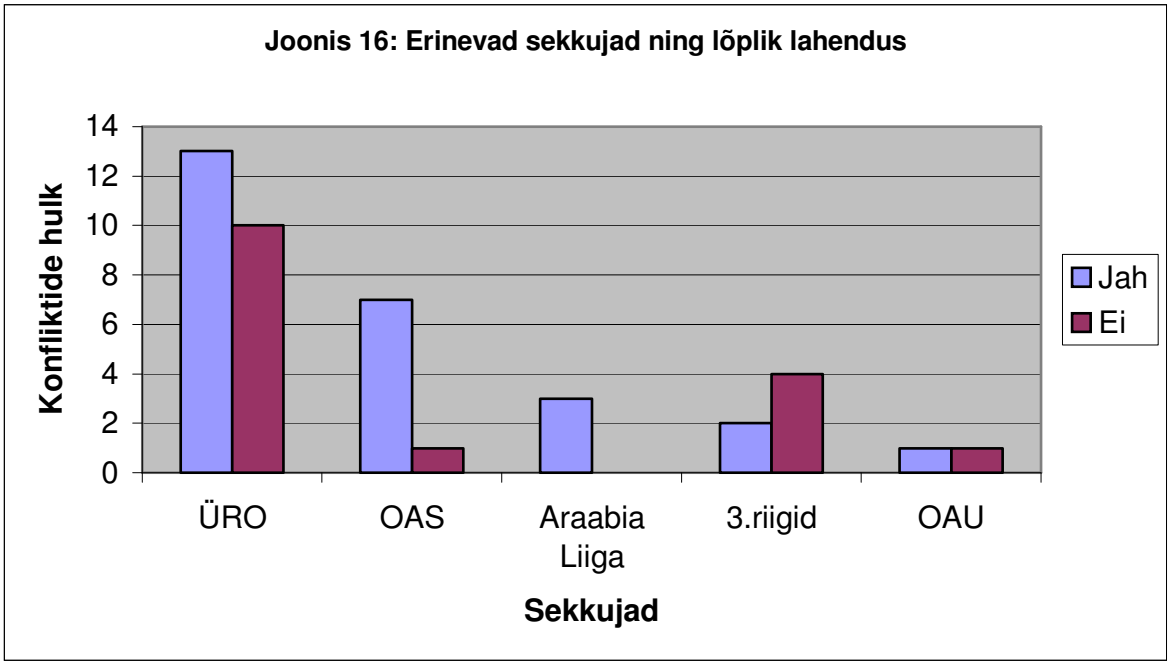

Araabia Liiga sekkumisega toimunud konfliktid, mida on kokku kolm, on kõik lõpliku lahenduse saanud. Suhteliselt teeb see Araabia Liiga 100%-ga selle kriteeriumi juures kõige efektiivsemaks rahvusvaheliseks organisatsiooniks. Ainukesed vahendajad, kelle sekkumisega konfliktide puhul pole tänaseks toimunud konflikti põhjuste äralangemist või on konflikt uuesti samal põhjusel kunagi kordunud, on kolmandad riigid. Lõpliku lahenduse on saanud kolmandik sellise sekkumisega konfliktidest. Aafrika Ühtsuse Organisatsioon, mis 2002ndast aastast kannab Aafrika Liidu nimetust, on sekkunud kahte konflikti ning neist ühe puhul on tänaseks ka konflikti põhjus ära langenud.

Kokku on regionaalsed organisatsioonid selles aspektis äärmiselt edukad. Kolmeteistkümnest valimis olevast konfliktist, kus on toimunud regionaalne vahendus, on lõplik lahendus saavutatud 11 korral. Lahendatuse ja mittelahendatuse suhe on seega 84,6%. Sellise näitaja põhjal võib väita, et regionaalsed organisatsioonid on konflikti lõplikku lahenduse seisukohast väga efektiivsed konfliktidesse sekkujad.

4) Erinev sekkumise intensiivsus ning lõplik lahendus

Viimane aspekt, mida vaadelda, on efektiivsus ÜRO sees. See tähendab, et kui intensiivselt ÜRO on sekkunud erinevatesse konfliktidesse ning kas erinev sekkumise intensiivsus on kaasa toonud erinevaid tulemusi lõpliku lahenduse vaatepunktist lähtuvalt.

Tulemused on kajastatud joonisel 17. Nagu näha on erinevad sekkumise intensiivsusastmed kaasa toonud erinevaid tulemusi. Kõige äärmuslikumad on intensiivsused kaks ja kolm, mis mõjutavad koguvalimit ka kõige rohkem. Kõige efektiivsemad meetodid konflikti põhjuste äralangemiseks on olnud siduv sõnavõtt ning majandussanktsioonid. Kuna viimaseid on valimis ainult ühel juhul, siis oli seal ka võimalused sajaprotsendiliseks eduks sama suured kui läbikukkumiseks. ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga, milles kutsutakse pooli konflikt lõpetama, on lõplik edu saavutatud kokku kuuel korral, mis on ka sellise sekkumise koguhulk.

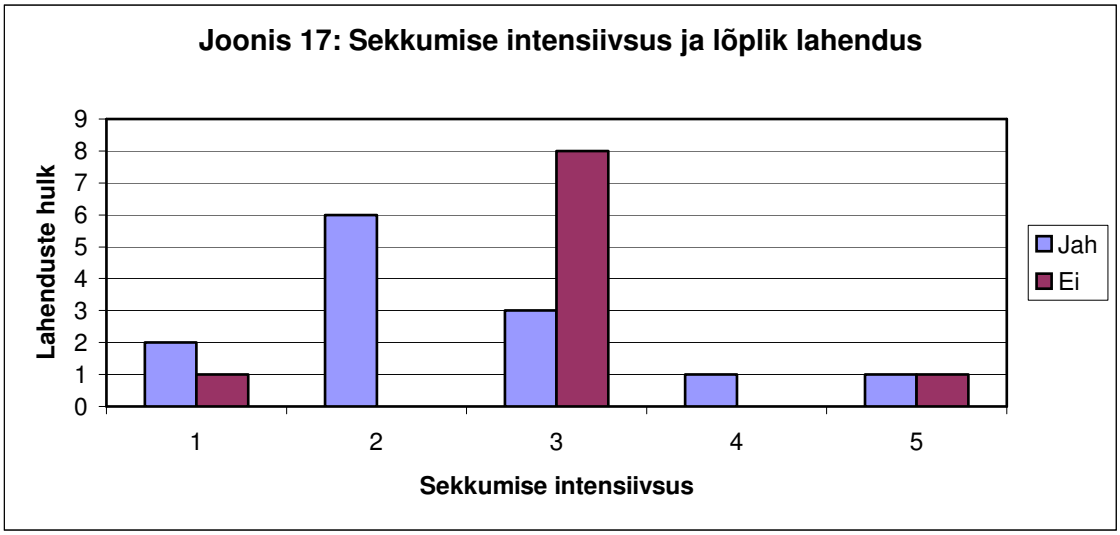

Kõige kurvem on seis vahendusega, mille juures vaid kolmel juhul 11-st on saavutatud lõplik lahendus. See teeb edukuseks 27%. Lausa kaheksal juhul, kus ÜRO on vahendajana sekkunud, on relvakonflikti põhjus endiselt riikide vahel probleemiks. Sõjaline sekkumine on kahest juhtumist korra toonud ka lõpliku lahenduse, korra on probleem alles jäänud. Vastavalt suudeti Kuveit Iraagi okupatsioonist vabastada, Korea

probleem eksisteerib siiamaani. Konfliktid, millesse Peaassamblee on sekkunud, on kahel korral lõpliku lahenduseni jõudnud, korra on sekkutud konflikti, mille põhjused on siiamaani aktuaalsed või on samal põhjusel hiljem uuesti sõjaline konflikt puhkenud.

3.4.3 Järeldused

Selles peatükis proovisime välja selgitada ÜRO efektiivsust relvakonfliktide lahendamisel kahe näitaja kaudu. Esimeseks oli aeg ning teiseks relvakonflikti lahendust võimaldavad asjaolud. Ajalist näitajat analüüsiti lähtuvalt viiest, lõplikku lahendust neljast aspektist.

Ajalise näitaja esimene võrdlus hõlmas konflikti kogukestvuse ning sekkumisjärgse osa kestvuse suhet. Eeldades, et efektiivne sekkumine toob kaasa konflikti kiire lõpu, peaks mainitud suhe olema märgatavalt kogukestvuse kasuks, st sekkumisjärgne kestvus ei tohi moodustada kogukestvusest suurt osa. Andmestiku põhjal vastav analüüs seda ei kinnitanud, pigem vastupidi. Enamusel sekkutud konfliktidest moodustas sekkumisjärgne kestvus üle poole konflikti kogukestvusest. Selle põhjal ei saa järeldada, et ÜRO sekkumine konfliktidesse oleks efektiivne.

Ajalise näitaja teine võrdlus oli ÜRO sekkutud, teiste tegutsejate poolt sekkutud ning sekkumiseta konfliktide vahel. Siit selgus, et ÜRO poolt sekkutud konfliktid olid ajaliselt kõige pikemad ning teiste sekkujate omad kõige lühemad. Kui ÜRO sekkumisjärgselt oli konfliktide keskmiseks kestvuseks umbes 80% ning teistel sekkujatel umbes 50% konflikti kogukestvusest, siis saab järeldada teiste sekkujate suuremat efektiivsust võrreldes ÜROga. Lisaks sellele selgus, et ÜRO sekkutud konfliktidel on olnud keskmine sekkumisjärgne kestvus pikem kui sekkumiseta konfliktide keskmine kogukestvus. Ka selline tulemus ei viita ÜRO efektiivsusele.

Kolmas aspekt on võrdlus teiste sekkujatega eraldi. Siit selgus, et ÜRO on suhteliselt kõige kiiremini sekkunud sekkuja, kuid aeg, millega relvakonflikti lõppemiseni jõuti on ÜRO sekkutud konfliktide puhul kõige pikem. Eriti kiirelt on selle andmestiku põhjal sõdade lõppemiseni jõudnud Aafrika Ühtsuse Organisatsioon, kes samas on sekkunud kõige hiljem. Ka siit ei saa järeldada ÜRO efektiivsust konfliktide lõpetamisel, sest suhteliselt on teised sekkujad temast efektiivsemad olnud.

Neljas aspekt ajalise näitaja juures on erineva intensiivsusega sekkumiste võrdlus lähtudes jällegi konflikti sekkumisjärgse ja kogukestvuse seosest. Selgus, et ühtegi intensiivsusastet kui teistest efektiivsemat eraldi välja tuua ei saa. Kõikidel juhtudel oli konflikti sekkumisjärgse kestvuse osakaal üle poole kogukestvusest.

Viies, viimane aspekt on efektiivsuse muutus ajas. Kuigi ÜRO ei ole olnud eriti efektiivne relvakonfliktide lahendaja, on märgata ka langustendentsi alates 1970ndatest aastatest. Seega võib oletada, et tulevikus on ÜRO ajalist mõõdet silmas pidades veel vähem efektiivne.

Teine näitaja, millega ÜRO efektiivsust hinnati, oli konflikti lõplik lahenemine. Seda probleemi uuriti neljast aspektist.

Esiteks võrdluses ÜRO sekkutud konfliktid ja muud konfliktid tuli välja, et mõlemad kategooriad on sarnased valimi keskmisele. Mõlema konfliktidehulga keskmine lõplik lahendatus oli veidi üle 50%. Selle järgi ei saaks ÜRO sekkumist hinnata efektiivseks, kuna ka ilma tema sekkumata saavutati sarnane tulemus.

Teine võrdlus lõi ÜRO mittesekkutud konfliktid kaheks, jagades need teiste tegutsejate poolt sekkutuks ning täielikult sekkumiseta konfliktidest. Sellest võrdlusest tuli välja, et ÜRO on efektiivsem kui täiesti ilma sekkumiseta konfliktid, kuid vähemefektiivsem kui teised tegutsejad. Siit saab järeldada, et lõpliku lahenduse seisukohalt on parem ÜRO sekkumine, kui üldse mitte sekkumine.

Kolmas võrdlus jagas teised tegutsejad kolmeks regionaalseks organisatsiooniks ning kolmandateks riikideks ning võrdluses ÜROga selgus, et ÜRO on olnud efektiivsem kui 3ndad riigid ning Aafrika Ühtsuse Organisatsioon, kuid ebaefektiivsem kui Araabia Liiga ning Ameerika Riikide Organisatsioon.

Viimane, neljas võrdlus toimus ÜRO sees, erinevate sekkumise intensiivsuste vahel. Olulisena tuleks ära märkida madalama intensiivsuse edukus kõrgema ees. Kõige efektiivsemaks osutus siduv sõnavõtt (intensiivsus 2), kõige ebaefektiivsemaks vahendus (intensiivsus 3).

Töös püstitatud kahe hüpoteesi – ÜRO sekkumine toob kaasa konflikti kiirema lõppemise ning ÜRO sekkumine toob kaasa enam konflikti lõplikke lahenemisi kohta saab väita järgmist. Esimene hüpotees on ümber lükatud, kuna ÜRO sekkumisega konfliktid on sekkumisjärgselt kestnud keskmiselt kauem kui teiste sekkujate sekkutud konfliktid ning ÜRO sekkutud konfliktide keskmine sekkumisjärgne kestvus on pikem kui ilma sekkumiseta konfliktide kogukestvus. Samuti toetab ÜRO madalat efektiivsust tõik, et enamuse konfliktide puhul, kuhu ÜRO on sekkunud, on sekkumisjärgne kestvus suurem kui sekkumiseelne kestvus, millest annab järeldada, et ÜRO sekkumine ei ole enamasti kaasa toonud konflikti kiiret lõppemist. Töö põhjal saab ka väita, et ÜRO efektiivsus, kui efektiivsuse kriteeriumiks on sekkumisjärgne kestvus, on ajas langev.

Töös kasutatud ajaperioodides on kahel viimasel perioodil toimunud keskmise efektiivsuse langus.

Teine hüpotees on leidnud osalist kinnitamist. ÜRO ei ole nii efektiivne kui teised töös kasutatavad sekkujad, kuid on efektiivne võrreldes sekkumata konfliktidega. Andmestiku põhjal võib väita, et ÜRO sekkumine toob rohkematel juhtudel kaasa lõpliku lahenduse saavutamise kui sekkumata konfliktidel, kui vähemal juhul kui teiste sekkujate puhul.

Püstitatud allhüpoteeside puhul saab nii ajalise mõõtme kui lõpliku lahenduse juures saab väita, et hüpoteesid on ümber lükatud. Mida intensiivsem sekkumine, seda kiirem konflikti lõpp ning seda enam lõplike lahendusi ei pea töö andmestiku põhjal paika.

Lõpetuseks võiks saadud tulemuste põhjal prognoosida tulevaste konfliktide lahenemist. Kõige kiiremini lõppevad ning enamal juhul saavutavad lõpliku lahenduse regionaalsete organisatsioonide sekkutud konfliktid. ÜRO võiks sekkuda intensiivsemalt ning suurematesse relvakonfliktidesse, kuigi vähemedukalt kui regionaalsed organisatsioonid. Umbes pooled konfliktid jäävad sekkumiseta.

Kokkuvõte

Käesolevas töös uuriti rahvusvaheliste organisatsioonide efektiivsust relvakonfliktide lahendamisel. Rahvusvaheliste organisatsioonide paljususel võeti näiteks Ühinenud Rahvaste Organisatsioon kui kõige olulisem. Saamaks teada, kas ÜRO on relvakonflikte efektiivselt lahendanud püstitati kaks hüpoteesi:

- ÜRO sekkumine toob kaasa relvakonflikti kiirema lõppemise võrreldes teiste sekkujate ja sekkumata konfliktidega, mille juures oli allhüpoteesiks: mida intensiivsem on sekkumine, seda kiirem on konflikti lõppemine; ning
- ÜRO sekkumine toob kaasa relvakonflikti põhjuseks olnud asjaolude rohkema äralangemise võrreldes teiste sekkujate ja sekkumata konfliktidega allhüpoteesiga: mida intensiivsem on sekkumine, seda enam konflikti põhjused ära langevad.

Hüpoteeside tõestamiseks mõõdeti ÜRO efektiivsust lähtuvalt ÜRO eesmärkidest, mis on sätestatud ÜRO Harta artiklis 1. Antud töös on lähtutud eeskätt ühest ÜRO eesmärgist – säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut. Sellest johtuvalt valiti kriteeriumiteks, millega efektiivsust mõõta, konflikti lõppemise kiirus ning konflikti põhjuseks olevate tegurite äralangemine.

Töö koosneb kolmest osast. Esimene on teooria osa, kus kirjutati lahti olulisemad kontseptsioonid, millega töö tegeleb ning toodi välja varem sarnastel teemadel kirjutatud uurimused. Kontseptsioonid, millest ülevaade anti olid relvakonflikt; relvakonflikti lahenemine ning sekkumise erinevad võimalused – sõnavõtt, vahendus, sanktsioonid ja sõjaline interventsioon. Samuti anti selles osas ülevaade rahvusvahelistest organisatsioonidest ning ÜRO otsustusmehhanismist relvakonfliktidesse sekkumisel.

Töö teine osa võttis kokku metodoloogia, kuidas on töös efektiivsust mõõdetud ning milliseid kriteeriumeid on uurimise aluseks võetud.

Kolmas osa on andmestiku analüüs, mis koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis tutvustatakse andmestikku, andmestikus olevate konfliktide karakteristikuid ning andmestiku allikaid. Samuti kirjeldatakse siin skaalasid, mida andmestikus kasutatakse. Konflikti intensiivsuse skaala koosneb kolmest tasemest:

a) alla 25 lahinguga seotud hukkunu aastas (intensiivsus 1);

b) väike konflikt (*minor*), kus on 25 kuni 999 lahingutega seotud surma aastas (intensiivsus 2);
c) sõda, kus on 1000 ja enam hukkunut aastas (intensiivsus 3).

ÜRO sekkumise intensiivsuse skaala koosneb viiest tasemest alates madalamast:

a) sõnavõtt;
b) siduv sõnavõtt;
c) vahendus;
d) sanktsioonid;
e) sõjaline interventsioon.

Teine peatükk annab kahe karakteristiku, konflikti intensiivsuse ja kestvuse kaudu ülevaate relvakonfliktidest, mis andmestikus on. Kolmas peatükk toob välja ÜRO sekkumise erinevatesse relvakonfliktidesse ning neljandas peatükis hinnatakse ÜRO efektiivsust. Tegemist on kõige olulisema peatükiga, kus selgub, kas püstitatud hüpoteesid peavad paika või osutuvad ümberlükatuteks.

Lähtuvalt esimesest hüpoteesist mõõdeti ÜRO efektiivsust konflikti kiire lõppemise seisukohalt. Oluliseks mõõdikuks on konflikti sekkumisjärgse kestvuse osakaal konflikti kogukestvusest. Ajalise kriteeriumi juures vaadeldi viite aspekti – konflikti sekkumisjärgne kestvus ÜRO sekkutud konfliktides; ÜRO sekkutud konfliktide võrdlus teiste sekkujate sekkutud konfliktidega ja sekkumata konfliktidega; ÜRO sekkutud konfliktide võrdlus teiste sekkujate sekkutud konfliktidega eraldi; ÜRO sekkumise erinevate intensiivsuste efektiivsus ning ÜRO sekkumise efektiivsuse muutus ajas. Teisteks sekkujateks on antud töös regionaalsed organisatsioonid (Ameerika Riikide Organisatsioon; Araabia Liiga ja Aafrika Ühtsuse Organisatsioon (alates 2002 Aafrika Liit)) ning kolmandad riigid.

Töö andmestiku põhjal saab väita, et toodud hüpotees koos allhüpoteesiga ei pea paika. Enamuses ÜRO sekkutud konfliktides on sekkumisjärgne kestvus enamusel juhtudel suurem kui sekkumiseelne kestvus, moodustades üle poole konflikti kogukestvusest. Siit saab järeldada, et ÜRO sekkumine pole kaasa toonud konflikti kiiret lõppemist. Võrreldes teiste sekkujatega on ÜRO sekkutud konfliktide keskmine sekkumisjärgne kestvus pikem kui teiste sekkujate sekkutud konfliktidel ning ka pikem kui sekkumata konfliktide keskmine kogukestvus. ÜRO sekkumise efektiivsus on ka ajas langev.

Teise hüpoteesi tõestamisel mõõdeti konflikti lõplikku lahenemist. Lähtuti neljast aspektis: ÜRO sekkutud konfliktid võrrelduna kõigi teiste konfliktidega; ÜRO

sekkutud konfliktid võrrelduna teiste sekkujate sekkutud konfliktidega ja sekkumata konfliktidega; ÜRO sekkutud konfliktid võrrelduna teiste sekkujate sekkutud konfliktidega eristades teisi sekkujaid; ning ÜRO sekkumise intensiivsusastmed eraldi.

Hüpotees leidis osalist kinnitamist. Võrreldes andmestiku keskmise ning ÜRO poolt mittesekkutud konfliktidega, oli ÜRO sekkutud konfliktide puhul lõplik lahendus saavutatud enam-vähem samadel proportsioonidel. Osaliselt kinnitatuks saab hüpoteesi lugeda, kuna ÜRO sekkumisega konfliktide puhul saabus lõplik lahendus enamatel juhtudel kui sekkumata juhtudel, kuid vähematel juhtudel kui teiste sekkujate sekkutud konfliktide puhul. Teiste sekkujate lõikes oli ÜRO efektiivsem kui kolmandad riigid ja Aafrika Ühtsuse Organisatsioon, kuid mitteefektiivsem kui Ameerika Riikide Organisatsioon ja Araabia Liiga. Toodud allhüpotees, mida intensiivsem on sekkumine, seda enam konflikti põhjused ära langevad, lükati töö andmestiku põhjal ümber.

Seega saab lõplikult väita, et ÜRO efektiivsus relvakonfliktide lahendamisel on pigem madal kui kõrge, kuid samas pole ÜRO täiesti mitteefektiivne.

Ennustamise seisukohalt saab oletada, et tulevikus sekkub ÜRO vähematesse konfliktidesse, kuid teeb seda intensiivsemalt. Samas võiks kõige efektiivsemad relvakonfliktide lahendajad olla regionaalsed organisatsioonid.

Kasutatud materjalid

Kirjandus:

1. Abi-Saab, Georges (toim); The concept of international organization; Paris: UNESCO, 1981;
   - Abi-Saab, Georges; Introduction. The concept of international organization: a synthesis; lk 9 – 24;
   - Virally, Michel; Definition and classification of international organization: a legal approach; lk 50 – 66;
2. Archer, Clive; International organizations; London ; New York : Routledge, 1983;
3. Baehr, Peter R. and Gordenker, Leon; The United Nations in the 1990s, Hampshire; London: Macmillan Press, 1994;
4. Bennett, A. LeRoy; International Organizations: principles and issues; 3rd edition; Englewood Cliffs (N.Jersey.) : Prentice-Hall, c1984
5. Berdal, Mats and Economides, Spyros (toim); United Nations interventionism, 1991-2004, Cambridge [UK] [etc.] : Cambridge University Press, 2007;
6. Bowett, Derek W.; The Law of International Institutions; Stevens & Sons Ltd, London 1963; (The law of international institutions : published under the auspices of the London Institute of World Affairs /);
7. Broms, Bengt; United Nations**,** Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1990;
8. Bull, Hedley; The anarchical society: a study of order in world politics; New York: Columbia University Press, 1995
9. Clausewitz, Karl von; Sõjast; Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2004 (Tallinn: Pakett);
10. De Wet, Erika; The Chapter VII Powers of the United Nations Security Council; Oxford ; Portland (Or.) : Hart, 2004;
11. Detter, Ingrid; The law of war; Cambridge: Cambridge University Press, 2000
12. Freedman, Lawrence (toim); War**;** Oxford ; New York : Oxford University Press, 1994;
    - Lenin, Vladimir; Socialism and War; lk 95 – 99;

13. Freedman, Lawrence (toim); Military intervention in European conflicts; Oxford: Blackwell, 1994;
- Booth, Ken; Military Intervention: Duty and Prudence; lk 56 – 75;
- Freedman, Lawrence; Introduction; lk 1 – 13;
- Sharp, Jane M.O.; Appeasement, Intervention and the Future of Europe; lk 34 – 55;

14. Holzgrefe, J. L. and Keohane, Robert O. (toim); Humanitarian intervention: ethical, legal, and political dilemmas; Cambridge: Cambridge University Press, 2003;

15. Green, Leslie C. The contemporary law of armed conflict; Manchester ; New York: Manchester University Press, 1993

16. Grotius, Hugo; (edited and with an introduction by Richard Tuck) The rights of war and peace. Book I; Indianapolis : Liberty Fund, 2005;

17. Lahneman, William J.; Military intervention : cases in context for the twenty-first century Lanham (Md.) : Rowman & Littlefield, c2004;

18. Matheson, Michael J.; Council unbound : the growth of UN decision making on conflict and postconflict issues after the Cold War; Washington : United States Institute of Peace Press, 2006

19. Mayall, James (toim); The new interventionism 1991-1994 : United Nations experience in Cambodia, former Yugoslavia and Somalia Cambridge [etc.] : Cambridge University Press, 1996;

20. Nye, Joseph S. Jr.; Understanding international conflicts : an introduction to theory and history; New York : Longman, c1997 2nd edition;

21. Simma, Bruno (toim) The Charter of the United Nations : a commentary. Volume I & II Oxford University Press, New York 2002;
- Delbrück, Jost; Article 24; lk 442 – 452; Article 25; lk 452 – 464;
- Fiedler, Wilfried; Article 99; lk 1217 – 1230;
- Frowein, Jochen Abr. & Krisch, Nico; Chapter VII, Introduction; lk 701 – 716; Article 40 lk 729 – 735; Article 41; lk 735 – 749; Article 42; lk 749 – 759;
- Hailbronner, Kay & Klein, Eckart; Article 11; lk 276 – 287; Article 12; lk 287 – 298;
- Ress, Georg & Bröhmer, Jürgen; Article 53; lk 854 – 890;

22. Sutterlin, James S.; The United Nations and the maintenance of international security : a challenge to be met; Westport (Conn.); London: Praeger, c2003;
23. Zartman I. William; Rasmussen J. Lewis (toim) Peacemaking in international conflict: methods & techniques; Washington : United States Institute of Peace Press, 1999;
- Bercovitch, Jacob; Mediation in International Conflict: An Overview of Theory, A Review of Practice; lk 125 – 153;
24. Vasquez, John A.; The war puzzle; Cambridge: Cambridge University Press, 1997;
25. Wallensteen, Peter; Understanding conflict resolution : war, peace, and the global system; London [etc.] : SAGE, 2005
26. Wallensteen, Peter and Staibano, Carina (toim); International sanctions: between words and wars in the global system; London; New York: Cass, 2005;
- Staibano, Carina; Trends in UN sanctions: from ad hoc practice to institutional capacity building; lk 31 – 54;
27. Waltz, Kenneth; Theory of international politics; New York [etc.]: McGraw-Hill, c1979
28. Waltzer, Michael; Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations; New York : Basic Books, 2000;
29. Welsh, Jennifer M. (toim); Humanitarian intervention and international relations Oxford: Oxford University Press, 2006;
30. Wright, Quincy; A study of war; Chicago ; London : University of Chicago Press, 1965;
31. Blackwell Encyclopaedia if Political Thought; Oxford: Blackwell Publishers, 1991;

Ajakirjad:[*]

32. Alexandrowicz, Charles Henry; The Secretary-General of the United Nations; *International & Comparative Law Quaterly,* Vol. 11 No. 4; (1962), lk 1109-1130
33. Baldwin, David A.; Pape, Robert A.; Evaluating Economic Sanctions; *International Security*, Vol. 23, No. 2. (1998), lk. 189-198;

[*] Kõik artiklid on kättesaadavad TÜ raamatukogu andmebaaside kaudu http://www.utlib.ee

34. Bercovitch, Jacob; International Mediation: A Study of the Incidence, Strategies and Conditions of Successful Outcome; *Cooperation and Conflict* Vol. 21, No. 3 (1986), lk 155-168;

35. Bercovitch, Jacob; Anagnoson, J. Theodore; Willie, Donette L.; Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation in International Relations; *Journal of Peace Research* Vol. 28, No. 1, (1991), lk 7-17;

36. Bercovitch, Jacob & Langley, Jeffrey; The Nature of the Dispute and the Efectiveness of International Mediation; *Journal of Conflict Resolution* Vol. 37, No.4 (1993), lk 670-691;

37. Chojnacki, Sven; Anything New or More of the Same? Military Interventions in the International System 1946-2003, *Global Society*, Vol. 20, No. 1 (2006), lk 25-46;

38. Douglas, Ann; The Peaceful Settlement of Industrial and Intergroup Dispute *Conflict Resolution*, Vol. 1, No. 1 (1957), lk 69-81;

39. Elliott, Kimberly Ann; The Sanctions Glass: Half Full or Completely Empty? *International Security*, Vol. 23, No. 1, (1998), lk. 50-65;

40. Jackson, Richard; Successful Negotiation in International Violent Conflict, *Journal of Peace Research,* Vol. 38, No. 3 (2000), lk 323-343;

41. Kleiboer, Marieke; Understanding Success and Failure of International Mediation, *Journal of Conflict Resolution* Vol. 40, No. 2 (1996), lk 360-389;

42. Leatherman, Janie & Väyrynen, Raimo; Conflict Theory and Conflict Resolution. Directions for Collaboratitive Research Policy; *Cooperation and Conflict* Vol. 30, No. 1, (1995), lk 53-82;

43. Nossal, Kim Richard; International Sanctions as International Punishment *International Organization*, Vol. 43, No. 2. (1989), lk 301-322.;

44. Pape, Robert A.; Why Economic Sanctions Do Not Work *International Security*, Vol. 22, No. 2. (1997), lk 90-136;

45. Pape, Robert A.; Why Economic Sanctions Still Do Not Work; *International Security*, Vol. 23, No. 1. (1998), lk 66-77;

46. Rosenau, James N.; Intervention as a scientific concept; *Conflict Resolution*, Vol. 13 No. 2, (1969), lk 149 – 171;

47. Skjelsbaek, Kjell; The UN Secretary-General and the Mediation of International Disputes; *Journal of Peace Research*; Vol 28, No. 1, (1991), lk 99-115;

48. Talmon, Stefan; The Statements by the President of the Security Council, *Chinese Journal of International Law*, Vol. 2, No 2, (2003), lk 419-466;
49. Wall, James A. Jr; Stark, John B.; Standifer, Rhetta L.; Mediation. Acurrent Review and Theory Development, *Journal of Conflict Resolution* Vol. 45, No. 3 (2001), lk 370-391;
50. Wilkenfeld, Jonathan; Young, Kathleen; Asal, Victor; Quinn, David; Mediating International Crises. Cross-national and Experimental Perspectives, *Journal of Conflict Resolution* Vol. 47, No. 3 (2003), lk 279-301;

Normatiivmaterjal:

51. ÜRO Põhikiri (Harta), eesti keeles: Abner Uustal, Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, Eesti Raamat, Tallinn 1976; inglise keeles - http://www.un.org/aboutun/charter/index.html;
52. Definition of Aggression, ÜRO Peaassamblee resolutisoon, 14.detsember 1974 3314 (XXIX) - http://www.un.org/documents/ga/res/29/ares29.htm;
53. Uniting for Peace, ÜRO Peaassamblee resolutisoon, 3.november 1950 377 (V) http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/75/IMG/NR005975.pdf?OpenElement;;
54. Provisional Rules of Procedure of the Security Council, http://www.un.org/Docs/sc/scrules.htm;
55. Peaassamblee resolutsioon 2758 (XXVI), 25.oktoober 1971; http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/74/IMG/NR032774.pdf?OpenElement;

Elektroonilised allikad:

56. *UN in Armed Conflicts,* Uppsala Ülikool, http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/ucdp_projects/UN_in_Armed_Conflicts_Wallensteen.htm;
57. *United Nations Studies at Yale*, Yale Ülikool, http://research.yale.edu/iss/unsy.html

Andmestiku allikad:

58. Välispanoraam 1972, Eesti Raamat, Tallinn 1973;

59. Välispanoraam 1979, Eesti Raamat, Tallinn 1980;
60. Välispanoraam 1987, Eesti Raamat, Tallinn 1988
61. UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset - http://new.prio.no/CSCW-Datasets/Data-on-Armed-Conflict/UppsalaPRIO-Armed-Conflicts-Dataset/Armed-Conflicts-Version-4-2007/;
62. Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung (AKUF) - http://www.sozialwiss.uni-hamburg.de/publish/Ipw/Akuf/index.htm;
63. MIT Cascon System for Analyzing International Conflict - http://web.mit.edu/cascon/cases/;
64. ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid - http://www.un.org/documents/scres.htm;
65. ÜRO Peaassamblee resolutsioonid - http://www.un.org/documents/resga.htm;
66. Britannica Online - http://search.eb.com/ (Ligipääsetav Tartu Ülikooli serveri kaudu aadressilt http://www.utlib.ee);
67. BBC News - http://news.bbc.co.uk/;
68. US Department of State - http://www.state.gov/misc/list/index.htm;
69. CIA World Factbook - https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/;
70. The New York Times - http://select.nytimes.com/gst/abstract.html?res=F70913FD3A551B7B93C0AB1789D95F4D8685F9&scp=96&sq=arab+league&st=p;
71. Virtual Finland - http://virtual.finland.fi/finfo/English/chronology/chrono1999_05.html;
72. The 1995 Peruvian-Ecuadorian border conflict - http://ecuador.nativeweb.org/border/border1.html;
73. Center for World Indigenous Studies - http://www.cwis.org/fwdp/Oceania/jfkpapua.txt;
74. Wikipedia - http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page;

Summary

Efficiency of International Organisations in Solving Armed Conflicts: On the Example of the United Nations

Current thesis researches the efficiency of international organisations in solving armed conflicts. Because the number of these organisations is huge, the thesis was written on the example of the United Nations because of its importance. There are two central hypotheses in this work, which are as follows:

- Intervention of United Nations into armed conflict brings quicker end to the dispute compared to the intervention of other interveners and non-intervened conflicts; with a sub-hypotheses: the more intense the UN intervention, the quicker the end of conflict approaches; and
- Intervention of United Nations into armed conflict makes the causes of these conflicts to be solved compared to the intervention of other interveners and non-intervened conflicts; with a sub-hypotheses: the more intense the UN intervention, the more the causes are solved.

To prove these hypotheses, the efficiency of the UN was measured according to the purposes of the organisation that are laid in article 1 of the UN Charter. The purpose of maintaining international peace and security was the bases of current work. The criteria of measuring efficiency were the time taken to end the conflict and elimination of the causes of the conflict.

The thesis consists of three parts. The first is theoretical framework, which describes main concepts used in the thesis, as well as previous works in the field. The concepts that were covered were: armed conflict; solving of armed conflict and different possibilities of intervention – declaration, mediation, sanctions and military intervention. An overview of international organisations and legal mechanisms of UN in case of intervention were also introduced.

The second part of the thesis describes the methodology how efficiency has been measured and describes the criteria used.

The third part is an analysis of the data, which consists of four chapters. First chapter is an introduction to the data, which describes conflicts in the sample, the characteristics of the conflicts and sources from which data has been taken. The most

important limit to the sample is that only interstate conflicts are analysed, both conflicting parties must have at least one government of a state on its side. It also describes the scales, which are used in the work. Two major scales are the intensity of conflicts, which consists of three levels starting from the lowest:

a) Under 25 battle-related death per year;
b) Minor conflict, with 25 – 999 battle-related death per year;
c) War, with 1000 or more battle-related death per year.

The scale of intensity of UN intervention starting from the lowest:

a) Declaration;
b) Binding declaration;
c) Mediation;
d) Sanctions;
e) Military intervention.

The second chapter gives an overview of military conflicts in the sample according to intensity and length of conflicts. The third chapter shows UN interventions to the conflicts according to intensity and length of conflicts as well as the intensity of intervention. It is an illustrative overview, because UN does not know, while starting the intervention, how long or intensive the conflicts will become. The fourth chapter is the most important one in the work, because there the efficiency of the UN is analysed and it shows whether hypotheses are proved to be right.

According to the first hypothesis the efficiency of the UN was measured on how quickly the conflict ended. The main indicator was, how much proportion did post-intervention length of the conflict take from the overall length. Five aspects were researched: post-intervention length of the conflicts in UN intervened conflicts; comparison of UN intervened conflicts with conflicts intervened by other actors and conflicts that were not intervened at all; comparison of UN intervened conflicts with conflicts intervened by other actors by actor; post-intervention length of different intensities of UN intervention; and UN efficiency in time. The other actors are regional organisations (Organisation of American States (OAS); Arab League (AL) and Organisation of African Unity (OAU, since 2002 African Union)) and third states.

According to the sample used in this work, it can be said, that the first hypothesis with its sub-hypothesis is not proven to be correct. Most UN intervened conflicts have post-intervention length longer than pre-intervention length, with the former making up over half of the conflict's overall length. It can be concluded that UN

intervention does not bring quicker end to the conflict. In comparison with interventions of other actors, the post-intervention length of UN intervened conflicts is longer. The latter is also longer than the overall length of non-intervened conflicts. The efficiency on the UN is also decreasing in time.

In proving the second hypothesis, the amount of final solutions to conflicts was measured. Four aspects were considered: UN intervened conflicts compared to all other conflicts; UN intervened conflicts compared to conflicts intervened by other actors and to non-intervened conflicts; UN intervened conflicts compared to conflicts intervened by other actors by actor; and amount of final solutions in cases of different intensities of UN intervention.

The hypothesis has been proven partly. The proportions of finding and not finding final solutions to conflicts in UN intervened cases and non-UN intervened cases were quite similar to each other, as well as to the whole of the sample. The hypothesis can be considered partly proven because in the cases of UN intervention the final solution was found more often than in non-intervened cases, but more seldom than in cases intervened by other actors. Comparing UN intervened conflicts to those of other actors, final solution was found more often than in UN intervened cases with OAS and AL, but more seldom with OAU and third states. The sub-hypothesis, the more intense the UN intervention, the more the causes are solved, was proven to be not correct as there was no correlation between more intensive intervention and more final solutions.

One can say that the efficiency of the UN in solving international armed conflicts is rather low than high, but at the same time, the UN is not entirely un-efficient.

Finally, to give prognosis based on this thesis, on can assume, that future interstate conflicts will be intervened by the UN more intensively than not. The amount of UN interventions will be smaller than in the past. Regional organisations will be the most efficient interveners.

.

LISA - ANDMESTIK

Nr	Pool 1	Pool 2	Algus	Lõpp	Kestvus	Intensiivsus	Põhjus	Sekkuja	Sekkumise aeg	Sekkumis-järgne kestvus	Sekkumise intensiivsus	Lõplik lahendus
1	Iraan	NSVL	1.05.1946	16.12.1946	230	2	Kurdistan	ÜRO	08.05.1946	222	2	jah
2	Tai	Prantsusmaa	7.05.1946	17.11.1946	194	2	Põhja Kambodža		ei		0	jah
3	UK	Albaania	22.10.1946	22.10.1946	1	2	Korfu väin		ei		0	jah
4	India	Pakistan	21.10.1947	31.12.1948	437	3	Kashmir	ÜRO	20.01.1948 17.01.1948	343	3	ei
5	Iisrael	Egiptus, Iraak, Jordaania, Liibanon, Süüria	15.05.1948	7.01.1949	237	3	Palestiina	ÜRO	22.05.1948	230	3	ei
6	Hiina	Taivan	1.10.1949	21.04.1950	203	3	Taivani väin		ei		0	ei
7	Põhja-Korea +	Lõuna-Korea +	25.06.1950	27.07.1953	1128	3	Korea	ÜRO	7.07.1950 25.06.1950	1115	5	ei
8	Hiina	Tiibet	7.10.1950	9.10.1950	2	2	Tiibet		ei		0	ei
9	Egiptus	UK	18.10.1951	31.01.1952	105	2	Suez		ei		0	ei
10	USA	Guatemala	18.06.1954	1.07.1954	14	1	Valitsus	ÜRO	20.06.1954	12	2	jah
11	Hiina	Taivan	3.09.1954	25.09.1954	22	3	Taivani väin		ei		0	ei
12	Nikaraagua	Costa Rica	11.01.1955	20.01.1955	10	1	Valitsus	OAS	16.01.1955	5	0	jah
13	Ungari	NSVL	23.10.1956	14.11.1956	22	3	Valitsus	ÜRO	4.11.1956	10	1	jah
14	Egiptus	UK; Prantsusmaa; Iisrael	31.10.1956	6.11.1956	7	3	Suez	ÜRO	31.10.1956	6	1	jah
15	Honduuras	Nikaraagua	1.05.1957; 19.04.1957	7.05.1957	7	2	Piir	OAS	7.05.1957	1	0	jah
16	Hiina	Taivan	23.08.1958	25.10.1958	63	3	Taivani väin		ei		0	ei
17	Kuuba	USA	17.04.1961	20.04.1961	4	2	Valitsus		ei		0	ei
18	Tuneesia	Prantsusmaa	20.07.1961	22.07.1961	3	3	Bizerte	ÜRO	22.07.1961	1	2	jah

19	India	Portugal	18.12.1961	19.12.1961	2	1	Goa		ei		0	jah
20	Indoneesia	Holland	15.01.1962	21.09.1962	249	2	Lääne Uus-Guinea	3.riik	2.04.1962	172	0	jah
21	Hiina	India	20.10.1962	20.11.1962	31	3	Aksai Chin Arunachal Pradesh		ei		0	ei
22	Portugal	Senegal	8.04.1963	25.04.1974	4035	2	Muu	ÜRO	24.04.1963	4019	2	jah
23	Dominikaani	Haiiti	26.04.1963	13.05.1963	18	1	Muu	OAS	30.04.1963	14	0	jah
24	Malaisia	Indoneesia	12.09.1963; 8.12.1962	11.08.1966	1429	2	Põhja Borneo		ei		0	jah
25	Laos +	Põhja-Vietnam	31.03.1963	22.02.1973	3617	3	Valitsus		ei		0	jah
26	Alžeeria	Maroko	8.10.1963	4.11.1963	27	2	Piir	AÜO	2.11.1963	3	0	ei
27	Panama	USA	9.01.1964	3.04.1964	85	1	Kanal	OAS	10.01.1964	84	0	jah
28	Lõuna-Vietnam +	Põhja-Vietnam +	4.08.1964	29.04.1975	3920	3	Vietnam		ei		0	jah
29	USA	Dominikaani	24.04.1965	31.08.1965	130	2	Valitsus	OAS	29.05.1965	95	0	jah
30	India	Pakistan	9.04.1965	1.07.1965	84	1	Kashmir	3.riik	17.06.1965	15	0	ei
31	India	Pakistan	5.08.1965	23.09.1965	50	3	Kashmir	ÜRO	4.09.1965	19	3	ei
32	Kambodža	Tai	12.06.1966	31.12.1966	202	2	Piir		ei		0	ei
33	Iisrael	Egiptus, Jordaania, Süüria	5.06.1967	10.06.1967	6	3	Palestiina	ÜRO	9.06.1967 6.06.1967	1	3	ei
34	Hiina	India	1967	1967	365	2	Aksai Chin Arunachal Pradesh		ei		0	ei
35	Portugal	Guinea	26.03.1968	25.04.1974	2221	2	Muu	ÜRO	22.12.1969	1586	2	jah
36	Tšehhoslovakkia	NSVL	21.08.1968	21.08.1968	1	1	Valitsus		ei		0	jah
37	Hiina	Birma	1.02.1969	31.12.1969	334	2	Piir		ei		0	jah
38	Hiina	NSVL	2.03.1969	11.09.1969	194	2	Ussuri jõgi (piir)		ei		0	jah
39	Iisrael	Egiptus	6.03.1969	7.08.1970	520	2	Siinai		ei		0	jah
40	El Salvador	Honduuras	14.07.1969	18.07.1969	5	3	Piir	OAS	15.07.1969	4	0	jah

41	Saudi Araabia	Jeemeni Rahvavabariik (Lõuna)	26.11.1969	dets.69	36	1	Piir	AL	21.12.1969	11	0	jah
42	Uganda	Tansaania	aug.71	7.10.1972	434	3	Valitsus	AÜO	22.09.1972	16	0	ei
43	India	Pakistan	3.12.1971	17.12.1971	15	3	Bangladesh	ÜRO	7.12.1971	10	1	ei
44	Omaan +	Jeemeni Rahvavabariik (Lõuna)	1.01.1972	11.12.1975	1441	2	Valitsus		ei		0	jah
45	Jeemeni Araabia Vabariik (Põhja)	Jeemeni Rahvavabariik (Lõuna)	21.02.1972	19.10.1972	240	2	Piir	AL	3.10.1972	16	0	jah
46	Iisrael	Egiptus, Süüria	6.10.1973	24.10.1973	19	3	Palestiina	ÜRO	22.10.1973	2	2	jah
47	Küpros	Türgi	20.06.1974	16.08.1974	58	3	Põhja Küpros	ÜRO	20.07.1974	27	3	ei
48	Iraan	Iraak	1.03.1974	6.03.1975	371	2	ALA	ÜRO	28.05.1974	282	3	ei
49	Liibanon	Iisrael/Süüria	13.04.1975	1988/ 13.10.1990	5663	3	Valitsus	ÜRO	19.03.1978	4591	3	ei
50	Kambodža	Vietnam	1.05.1975	16.01.1979	1357	2	Piir		ei		0	ei
51	Angoola (+Kuuba)	LAV (+Zaire)	11.11.1975	22.12.1988	4791	3	Valitsus	ÜRO	27.06.1980 31.03.1976	3069	4	jah
52	Etioopia	Somaalia	juuli.77	märts.78	274	3	Ogaden		ei		0	ei
53	Kambodža	Tai	1.01.1977	31.12.1977	365	2	Piir		ei		0	ei
54	Uganda	Tansaania	29.10.1978	11.04.1979	165	3	Valitsus		ei		0	jah
55	Hiina	Vietnam	17.02.1979	1988 19.03.1979	31	3	ALA		ei		0	ei
56	Jeemeni Araabia Vabariik (Põhja)	Jeemeni Rahvavabariik (Lõuna)	23.02.1979	30.03.1979	36	2	Piir	AL	4.03.1979	26	0	jah
57	Iraan	Iraak	23.09.1980	18.07.1988	2856	3	ALA	ÜRO	28.09.1980	2850	3	jah
58	Ecuador	Peruu	28.01.1981	2.02.1981	6	1	Cordillera del Condor (piir)	OAS	2.02.1981	1	0	ei
59	Iisrael	Iraak	7.06.1981	7.06.1981	1	1	Muu		ei		0	jah

60	Argentiina	UK	2.04.1982	14.06.1982	74	2	Falklands	ÜRO	26.05.1982 3.04.1982	18	3	ei
61	Tšaad	Nigeeria	1.04.1983	1.11.1983	215	2	Tšaadi järv		ei		0	ei
62	Grenada	USA	25.10.1983	27.10.1983	3	2	Valitsus		ei		0	jah
63	India	Pakistan	apr.84	11.06.1985	437	2	Siachen		ei		0	ei
64	Burkina Faso	Mali	25.12.1985	30.12.1985	6	2	Agacher	3.riik	26.12.1985	5	0	jah
65	Liibüa	USA	15.04.1986	15.04.1986	1	1	Muu		ei		0	jah
66	Tšaad	Liibüa	8.08.1987	25.08.1989	748	3	Aozou	AÜO	9.09.1987	16	0	jah
67	Laos	Tai	3.11.1987	17.02.1988	107	2	Piir		ei		0	ei
68	Panama	USA	20.12.1989	24.12.1989	5	2	Valitsus		ei		0	jah
69	Iraak	Kuveit +	2.08.1990	2.03.1991	213	3	Kuveit	ÜRO	29.11.1990 2.08.1990	94	5	jah
70	Ecuador	Peruu	26.01.1995	17.02.1995	23	2	Cordillera del Condor (piir)	OAS	30.01.1995	19	0	jah
71	Kamerun	Nigeeria	1.02.1996	30.04.1996	90	2	Bakassi		ei		0	jah
72	Iraak	USA; UK	3.09.1996	25.09.1996	23	1	Muu		ei		0	ei
73	Zaire	Ruanda; Uganda; Angoola	18.10.1996	17.05.1997	211	3	Valitsus		ei		0	ei
74	Kongo	Angoola	1.06.1997	29.12.1999	942	3	Valitsus		ei		0	jah
75	Jugoslaavia	USA +	28.02.1998	3.06.1999	461	3	Kosovo	3.riik	13.05.1999	22	0	ei
76	Eritrea	Etioopia	6.05.1998	18.06.2000	774	3	Badme	ÜRO	26.06.1998	722	3	jah
77	India	Pakistan	mai.99	26.11.2003	1670	3	Kashmir	3.riik	4.07.1999	1604	0	ei
78	Zaire +	Ruanda; Uganda	4.08.1998	veebr.01	911	3	Valitsus	ÜRO	9.04.1999	663	3	jah
79	Iraak	USA; UK	16.12.1998	19.12.1998	4	1	Muu		ei		0	jah
80	Afganistaan	USA +	7.10.2001	7.12.2001	63	3	Valitsus		ei		0	ei
81	Iraak	USA +	20.03.2003	9.04.2003	21	3	Valitsus		ei		0	ei